

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE BOŞANMA OLGUSU VE GAZİANTEP
İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET YILMAZ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim ARSLAN

GAZİANTEP
TEMMUZ 2011

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE BOŞANMA OLGUSU VE GAZIANTEP İLİ ÜZERİNE BİR
UYGULAMA**

Mehmet YILMAZ

Tez Savunma Tarihi: 29/07/2011

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

_____
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ağır
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

_____
Yrd. Doç. Dr. Bilge Köksel
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

_____
Doç. Dr. İbrahim ARSLAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. İbrahim ARSLAN

_____

Yrd. Doç. Dr. Tuba DİREKÇİ

_____

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN

_____

ÖZET

TÜRKİYE'DE BOŞANMA OLGUSU VE GAZİANTEP İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

YILMAZ, Mehmet
Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. İbrahim ARSLAN
Temmuz 2011, 108 Sayfa

Türk hukukunda boşanma, kanunda sayılan belli nedenlerin varlığı halinde ve hâkim kararı ile mümkündür. Evlenme sonucunda eşlerin bölgesel, ekonomik, sosyal, kişisel ve hukuksal statülerinde önemli bazı değişiklikler ve yenilikler meydana geldiği gibi boşanma sonucunda da, aynı şekilde boşanan eşlerin bölgesel, sosyal, ekonomik, kişisel ve hukuksal statülerinde önemli bazı değişiklikler ve yenilikler meydana gelmektedir. Toplumsal ve bölgesel değişim sürecinde boşanma olgusu, boşanmaya neden olan sosyo-kültürel etmenler, Gaziantep ve Türkiye'de evlilik ve boşanma, boşanma ve kadın statüsü konuları araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan başlıklardır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Bölgesel ve Toplumsal Değişim, Evlilik

ABSTRACT

THE DIVORCE CONCEPT IN TURKEY AND AN APPLICATION ON THE PROVINCE OF GAZİANTEP

YILMAZ, Mehmet

M. A. Thesis, Department of Economics

Supervisor: Assist. Prof. Dr. İbrahim ARSLAN

July 2011, 108 Pages

In The Turk law, Get divorceding is possible for the Judge Decision and evident reasons explained law clearly. Both as a result of marriage and as a result of divorce, some important variations and reforms in regional, economical, social, personal and legal status of people occur. Event of divorce in the process of social and regional changing, social and cultural factors which causes divorce and marriage, divorce and marriage in Gaziantep and Turkey, divorce and status of women are titles of this study.

Key Words: Divorce, Regional and Social Changing, Marriage

ÖNSÖZ

"Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Gaziantep İli Üzerinde Bir Uygulama" konusu, toplumsal değişim bağlamında üzerinde durulmaya değer bir konu olarak görölmüştür.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr İbrahim Arslan’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme şükranlarımı sunar, yetişmemde katkıları olan tüm hocalarıma minnettar olduğumu ifade ederim.

Mehmet YILMAZ

25.07.2011

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLoların LİSTESİ	vi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.GİRİŞ.....	1
2.LİTERATÜR ÖZETLERİ	3
2.1.TÜRKİYE’DE AİLE YAPISININ GENEL GELİŞİM SÜRECİ.....	3
2.1.1.Cumhuriyetten Günümüze Türk Aile Yapısı.....	3
2.1.1.1.Cumhuriyet dönemi Türk aile yapısı	4
2.1.1.2.20. yüzyılda Türk aile yapısı	4
2.1.1.3.Günümüzde Türk aile yapısının özellikleri.....	6
2.1.2.Türkiye’de Kültürel Küreselleşme ve Yansımaları	8
2.1.2.1.Bir kavram ve süreç olarak küreselleşme.....	8
2.1.2.2. Kültür ve kültürel küreselleşme.....	11
2.1.3.Türkiye’de Küreselleşmenin Kültür ve Aile Üzerindeki Etkisi.....	13
2.1.3.1.Türkiye’de küreselleşmenin kültür üzerindeki etkisi.....	13
2.1.3.2.Türkiye’de küreselleşmenin aile üzerindeki etkisi.....	16
2.2. KADIN ve AİLE: TARİHSEL SÜREÇ AÇISINDAN ELE ALINMASI... 19	
2.3.KADININ EKONOMİK HAYATTAKİ YERİ ve ÖNEMİ	22
2.3.1. Kadının Değişen Konumu ve İş Yaşamına Katılımı.....	22
2.3.2. Kadın İşgücü İstihdamı.....	24
2.3.3. Küreselleşme onrası Kadın İşgücü İstihdamı.....	26
3.BOŞANMA OLGUSUNUN GENEL ÇERÇEVESİ	29
3.1.BOŞANMA KONUSUNDAKİ SİSTEMLER	29
3.2.BOŞANMANIN DAYANDIĞI İLKELER.....	31
3.3.BOŞANMAYA YOL AÇAN NEDENLER.....	34
3.4.BOŞANMA SEBEPLERİ.....	35
3.4.1.Özel Boşanma Sebepleri.....	35
3.4.1.1. Zina.....	35
3.4.1.2. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış.....	36

3.4.1.3. Suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme.....	36
3.4.1.4. Terk.....	37
3.4.1.5. Akıl hastalığı.....	38
3.4.2.Genel Boşanma Sebepleri.....	38
3.4.2.1. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması.....	38
3.4.2.2. Eşlerin anlaşması.....	39
3.4.2.3. Ortak hayatın yeniden kurulamaması.....	39
3.5.BOŞANMA KARARI VE SONUÇLARI.....	40
3.6.DÜNYADA BOŞANMA OLGUSU.....	45
3.7.TÜRKİYEDE BOŞANMA OLGUSU.....	46
3.7.1.Gaziantep İline Genel Bir Bakış.....	50
3.7.1.1.Gaziantep ilinin genel ekonomik yapısı.....	50
3.7.1.1.1.Sektörler itibariyle Gaziantep ekonomisinin genel durumu.....	51
3.7.1.1.2. Altyapı ve inşaat sanayi.....	51
3.7.1.1.3. Finansal hizmetler ve bankacılık.....	52
3.7.1.1.4. Madencilik.....	52
3.7.1.1.5. Sanayi ve ticaret yapısı.....	52
3.7.1.1.6. Dış ticaret.....	54
3.7.1.1.7. Tarım ve hayvancılık.....	56
3.7.1.2.Gaziantep'in eğitim durumu.....	58
3.7.1.3.Gaziantep'in sağlık durumu.....	59
3.7.1.4.Gaziantep'te ulaşım ve haberleşme.....	60
3.7.1.5.Gaziantep ilinde boşanma olgusu.....	62
3.7.1.6.Gaziantep ilinin sosyo-kültürel yapısı.....	63
4.MATERYAL ve YÖNTEM.....	67
4.1.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	67
4.2.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	67
4.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	67
4.4.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	68
4.5.ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	68
5.BULGULAR ve TARTIŞMA.....	69
5.1.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	69
5.2.ANALİZ SONUÇLARI.....	90
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	94
KAYNAKLAR.....	96
EKLER.....	104
EK 1.ANKET SORULARI.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	106

TABLULARIN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1. Dünyada Yönetici Pozisyonundaki Kadın İşgücü Oranı.....	25
Tablo 3.1. Ülkemizde Evlenme – Boşanma Oranları.....	47
Tablo 3.2. Bölgeler ve Nedenlerine Göre Boşanma Oranları (2007 yılı).....	49
Tablo 3.3. Gaziantep’te İstihdam	54
Tablo 3.4. Gaziantep İlinin Yıllar İtibariyle İthalat ve İhracat Değerleri (bin dolar).....	55
Tablo 3.5. Gaziantep İli Arazi Varlığı	56
Tablo 3.6. Gaziantep İli Merkez ve İlçedeki Büyükbaş, Küçükbaş ve Kümes Hayvan Sayısı (2008).....	57
Tablo 3.7. İl Geneli Eğitim Mevcut Durum 2008-2009	59
Tablo 3.8. Sağlık Bakanlığı Fiili Çalışan Personel Sayısı 2009	59
Tablo 3.9. Gaziantep İli Sağlık Kurumları Dağılımı 2009	60
Tablo 3.10.01.01.2010 Tarihli Gaziantep İli Sath Cinslerine Göre Yol Ağı (Km).....	61
Tablo 3.11. Gaziantep İli Ulaştırma Rakamları	61
Tablo 3.12. Gaziantep’te Yıllara Göre Boşanma Miktarı.....	62
Tablo 3.13. Gaziantep’te Cinsiyet ve Yaş Dağılımına Göre Boşanmalar.....	62
Tablo 3.14. Gaziantep’te Nedenlerine Göre Boşanma Miktarı.....	63
Tablo 3.15. Gaziantep’te Kaba Boşanma Hızı.....	63
Tablo 5.1. Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımı.....	70
Tablo 5.2. Araştırmaya Katılanların Doğum Yeri.....	71
Tablo 5.3. Araştırmaya Katılanların Öğrenim Durumu.....	72
Tablo 5.4. Araştırmaya Katılanların Cinsiyeti.....	73
Tablo 5.5. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumu.....	74
Tablo 5.6. Araştırmaya Katılanların İş Durumu.....	75
Tablo 5.7. Araştırmaya Katılanların Çalışma Süreleri.....	76
Tablo 5.8. Araştırmaya Katılanların Bekârken Çalışma Durumu.....	77
Tablo 5.9. Araştırmaya Katılanların Evlilik Sonrası İş Hayatı.....	78
Tablo 5.10. Araştırmaya Katılanların Evliliklerinin İş Hayatına Etkisi.....	79
Tablo 5.11. Araştırmaya Katılanların İş Hayatına Başlama Durumları.....	80
Tablo 5.12. Araştırmaya Katılanların Çalışma Sebepleri.....	81
Tablo 5.13. Araştırmaya Katılanların Çalışma Sebepleri.....	82
Tablo 5.14. Araştırmaya Katılanların Eşlerinin Evlilik Öncesi İş Durumu.....	83
Tablo 5.15. Araştırmaya Katılanların Eşlerinin Evlilik Öncesi İşi Hakkındaki Bilgi Durumu.....	84
Tablo 5.16. Araştırmaya Katılanların Evlilik Öncesi ve Sonrası Ekonomik Durumu.....	85
Tablo 5.17. Araştırmaya Katılanların Gelir Durumunun	

Boşanma Hızına Etkisi.....	86
Tablo 5.18. Araştırmaya Katılan Eşlerden Birinin İşsizliğinin Boşanma Hızına Etkisi.....	87
Tablo 5.19. Araştırmaya Katılan Eşlerden Birinin İşsizliğinin Boşanma Hızına Etkisi.....	88
Tablo 5.20. Araştırmaya Katılanların Boşanma Kararında Nafakanın Etkisi.....	89
Tablo 5.21. Eğitim Durumu ve Çalışma Sebebinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu.....	90
Tablo 5.22. Cinsiyet ve Gelir Düzeyi Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu.....	91
Tablo 5.23. Medeni Durum ve Çalışma Sebebinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu.....	91
Tablo 5.24. Eğitim Durumu ve Gelir Seviyesinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu.....	92
Tablo 5.25. Katılımcıların Yaşı ve Çalışma Sebebinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu.....	93

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 5.1. Katılımcıların Yaş Dağılımının Grafikselsel Gösterimi.....	70
Şekil 5.2. Katılımcıların Doğum Yerinin Grafikselsel Gösterimi.....	71
Şekil 5.3. Katılımcıların Öğrenim Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	72
Şekil 5.4. Katılımcıların Cinsiyetinin Grafikselsel Gösterimi.....	73
Şekil 5.5. Katılımcıların Medeni Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	74
Şekil 5.6. Katılımcıların İş Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	75
Şekil 5.7. Katılımcıların Çalışma Sürelerinin Grafikselsel Gösterimi.....	76
Şekil 5.8. Katılımcıların Bekârken Çalışma Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	77
Şekil 5.9. Katılımcıların Evlilik Sonrası İş Hayatında Değişiklik Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	78
Şekil 5.10. Katılımcıların Evliliklerinin İş Hayatına Etkisi Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	79
Şekil 5.11. Katılımcıların İş Hayatına Başlama Durumlarının Grafikselsel Gösterimi.....	80
Şekil 5.12. Katılımcıların Çalışma Sebebinin Grafikselsel Gösterimi.....	81
Şekil 5.13. Katılımcıların Evlilikteki Etken Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	82
Şekil 5.14. Katılımcıların Eşlerinin Evlilik Öncesi İş Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	83
Şekil 5.15. Katılımcıların Eşlerinin Evlilik Öncesi İş Hakkındaki Bilgi Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	84
Şekil 5.16. Katılımcıların Evlilik Öncesi ve Sonrası Ekonomik Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	85
Şekil 5.17. Katılımcıların Gelir Durumunun Boşanma Hızına Etkisinin Grafikselsel Gösterimi.....	86
Şekil 5.18. Katılımcıların Eşlerden Birinin İşsizliğinin Boşanma Hızına Etkisinin Grafikselsel Gösterimi.....	87
Şekil 5.19. Katılımcıların Nafaka Alma Durumunun Grafikselsel Gösterimi.....	88
Şekil 5.20. Katılımcıların Boşanma Kararında Nafakanın Etkisinin Grafikselsel Gösterimi.....	89

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.GİRİŞ

Sosyal bir kurum olan aile, medeni hukuk, tarih ve toplum bilimi açısından, aynı çatı altında yaşayan anne, baba ve çocuklardan oluşan bir bütündür. Ailenin taşıdığı önem dikkate alınarak, hemen hemen tüm ülkelerde aileyi korumaya yönelik önlemlere başvurulmuştur. Türk hukukunda da aile, anayasal koruma altına alınarak en üst seviyede koruma altına alınmıştır.

Zamanla çeşitli değişimler geçiren aile, günümüzde daha çok çekirdek aile biçimini almıştır. Türk toplumunda etkin olan ataerkil aile yapısı günümüz sosyal ve ekonomik gelişimler sonucu özellikle şehirlerde modern çekirdek aileye dönüşmüştür.

Ailenin temelini oluşturan sevgi, saygı, anlayış, hoşgörü gibi duygular kaybolmaya, bu birlikteliğin hem taraflar hem de toplum için artık bir fayda sağlamamaya başladığı anda boşanma gündeme gelmektedir.

Genel anlamda boşanma, hâkim kararı ile evliliğin sona erdirilmesi, ortak hayata son verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Hukukumuzda da boşanma ancak kanunda öngörülen sebeplerin varlığı halinde ve taraflardan birinin açacağı boşanma davası sonunda mahkemece verilecek kararla mümkündür.

Toplumsal hayatın her alanında görülen şiddet olgusu, en ciddi ve olumsuz etkilerini aile içerisinde göstermektedir. Zira şiddet uygulayan ile şiddet uygulanan kişinin aynı aile içerisinde olması, şiddet nedeni ile yaşayacağı travmanın daha ağır sonuçlar meydana getirmesine sebep olmaktadır.

Kadına karşı kullanılan şiddet, belli bir bölge veya coğrafyanın sorunu olmaktan öte bütün dünyada yaygın olarak görülen bir vakıdır. Aile içerisinde özellikle kadınlar, şiddet uygulayan bireylerce, tecavüz, dayak, diğer cinsel ve ruhsal saldırı türlerine maruz bırakılmaktadır. Fiziken ve ruhen genelde zayıf olan bu

bireyler, ekonomik olarak da zayıf olduklarından, şiddet sonrası da aile içerisinde şiddet ortamında kalmaya zorlanmaktadır. Şiddet olgusunun, aile içerisinde meydana gelmesi, aileyi oluşturan özellikle eşler açısından boşanma başta olmak üzere bir takım sonuçlara sebebiyet vermesi de kaçınılmazdır.

Boşanma günümüz toplumunun kanayan bir yarası olarak sürekli artış göstermekle birlikte boşanmanın olumsuz sonuçları, taraf olmasalar da en çok çocuklar üzerinde doğmaktadır. Bazen, çocuklar anne baba arasında kalmakta, birinden birine taraf olmaya da zorlanmaktadır. Anne ve baba sonuçta boşanmayı bir çıkış yolu olarak ister istemez arzulamakta, fakat çocuğun isteği göz önüne alınmamaktadır. Bu durum, çocuğun psikolojik yapısını, sosyal hayatını, eğitimini doğrudan doğruya etkilemektedir. Çocuğun yararlarını doğrudan etkileyen böyle bir karar verilirken, bunun üzerinde daha bir önemle durulması gerekmektedir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı üzere evlenme ve boşanma durumları çocukları, ebeveynleri, toplumu ve milletleri ilgilendiren en önemli unsurlardandır. Bu çalışmada ise kadın, aile, boşanma kavramları üzerinde durularak boşanmanın dünyada, Türkiye’de ve özellikle Gaziantep şehrindeki sebepleri, nedenleri ve sonuçları analiz edilmiştir.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş kısmı olup aile ve boşanma hakkında genel kabul görülen durum analiz edilerek çalışmaya hazırlık yapılmıştır.

İkinci bölüm literatür kısmı olup boşanma olgusu üzerinde detaylı durulmuştur. Alt başlıklarda boşanma konusundaki sistemler, boşanmanın dayandığı ilkeler, boşanma süreci modelleri, boşanmaya yol açan nedenler, boşanma sebepleri, boşanma kararı ve sonuçları ele alınmıştır. Böylece boşanmanın tarihten günümüze geçirdiği evreler ve bunun neticesinde ortaya çıkan durumlar bilimsel ve hukuksal yönden analiz edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü materyal ve yöntem bölümü olup araştırmanın amacı, kapsamı, önemi ve varsayımlarından bahsedilmiştir.

Son bölüm olan dördüncü bölüm ise Gaziantep ilindeki boşanma olgusunu anket yöntemi kullanılarak istatistiksel açıdan analiz edilmiştir. Yapılan anket çalışmasının analizi, verileri ve sonucu ortaya çıkartılarak boşanma olgusunun Gaziantep ilindeki durumu ve neticesi ortaya konmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR

2.1.TÜRKİYE'DE AİLE YAPISININ GENEL GELİŞİM SÜRECİ

Yapılan çalışmalar ve araştırmalar neticesinde Türkiye'deki aile yapısının köysel bölgelerde genişleme gösteren klâsik geniş aile olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ailenin özelliği genellikle ataerkil olmasıdır. Şehirlerde hâkim aile tipi ise çekirdek aile gibi gözükmetedir (Kongar, 1969:56)

Türkiye'de aile, köysel bölgelerden, şehirsal bölgelere doğru geleneksel tipten, çekirdek tipe yönelen bir dönüşüm göstermektedir. Günümüz itibariyle geleneksel aile tipi özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaygınlığını gösterse dahi özellikle İzmir gibi batı şehirlerimizde genişleyen çekirdek aile tipi yani geleneksel geniş aile görülmektedir. Geleneksel geniş aile tipi ise küreselleşen ve kültürlerin iç içe geçip karıştığı bölgelerde modern çekirdek aile tipine doğru kaymaktadır.

2.1.1.Cumhuriyetten Günümüze Türk Aile Yapısı

Toplumun temel toplumsal kurumlarından birisi hiç şüphesiz ailedir. Tanımını yapmak her ne kadar güç ise de “Ana - baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşmuş ekonomik ve toplumsal bir birliktir” olarak tanımlanmaktadır. İnsan türünü üretmek ve sürdürmek gibi bir işleve sahip aile kurumu, yaşamsal niteliğiyle ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca çocuğun toplumsallaştırılmasındaki rolüyle de temel bir kurum olmaktadır. Başka bir deyişle, karı - koca, ana - baba ve evli ya da bekâr çocuklarla yakın akrabalarından oluşan, aynı çatı altında ya da hanede yaşayan toplumun en temel insan grubu ve kurumu aile kabul edilmektedir (Tezcan, 2007:1).

2.1.1.1.Cumhuriyet dönemi Türk aile yapısı

Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında Türk ekonomik ve toplumsal yapısı kırsal ekonomiye dayalı, geleneksel geniş ailenin ya da ataerkil geniş ailenin kısmen de geçici geniş ailenin egemen olduğu durum mevcuttur. Nüfus, daha çok kırsal kesimde yoğunlaşmış ve kentleşme yaygın değildir. Sanayileşme çok hızlı olmadığı için çekirdek ailenin gelişimi yavaş bir seyir izlemektedir. Bu dönem toplumun yapılanma aşamasında olduğu, aile açısından fazla çeşitlenmelerin olmadığı, yozlaşmaların fazla görülmediği, devrimlerin yerleşmekte olduğu, çağdaş toplum olma çabasının yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu nedenle aile yapısında nispeten istikrarlı bir dönem yaşanmıştır. Yeni bir toplum olarak nüfusun artması gerektiği için nüfusun artması teşvik edilmiştir (Tezcan, 2007:1)

Kadının topluma katılması çabaları ve kadının eğitimi gibi konular üzerinde önemle durulmuştur. Böylece çağdaş toplumlardaki aile yapısı model olarak alınmıştır. Ailede var olan geleneksel öğeler bir kenara atılmış, yeni, çağdaş bir aile yaşantısı amaçlanmıştır. Çıkarılan Türk Medenî Yasası ile aile yaşamı demokratikleştirilip erkek, kadın her yurttaşın eşini seçme özgürlüğünü tanımıştır. Medenî yasa, kadına, kocasının tek karısı olma hakkını getirerek boşanmayı isteme hakkı da kadına tanımıştır. Evlenme yaşını, evlenmeye uygun biyolojik ve ruhsal gelişme çağına uygun bir düzeyde saptayan kadın, ev dışında meslek edinme hakkına kavuşmuştur. Miras hakkı ve çocuklar üzerinde velilik hakkı bakımından da kadını erkekle eşit hak düzeyine yükseltmiştir (Tezcan, 2007:2).

Evlenmenin, kesinlikle devletin resmî görevlisi tarafından, herkese açık bir nikahla yapılmasını zorunlu kılınmıştır. Kadının isteği dışında evlendirilmesini önledi. Çok eşlilik önledi. Dinsel nikâh ise isteğe bağlı kılınmıştır.(Ozankaya, 1999:122).

2.1.1.2.20. yüzyılda Türk aile yapısı

1950'li yıllardan günümüze değin Türk ailesi oldukça farklılaşmış, çeşitlenmiş bir görünüm kazanmaktadır. Bununla birlikte yine de kendine özgü yönleri olan bir ailedir. Bu dönemin en önemli özelliği, sanayileşme hareketinin hızlanmasıdır. Buna bağlı olarak kentleşme de gelişmiştir. Böylece yoğun bir iç göç yaşanmıştır. Kırsal nüfus kentlere taşınmış ve yurtdışı göçler de yaygınlaşmıştır. Bu yüzden bu dönem bir hareketlilik ve dinamizm dönemi olarak nitelendirilmektedir. Bugün kadın, yaşadığı ortam bakımından dört grupta incelenmektedir. Bunlar (Gökçe, 1996:183):

a) Köylü Kadın: Kırsal kesimde yaşayan kadın, aile işletmesinin üretimine tüm gücüyle katılmaktadır. Fakat üretimde harcadıkları emek, hiçbir zaman değerlendirilmemektedir. Kente göçle statüsü değişmiştir. Aile içi ilişkilerde erkekte olan mutlak otorite ilişkisi çözülmeye başladığı kabul edilmektedir.

b) Kasabalı Kadın: Köy kadınına oranla daha kapalı ve tutucudur. Bunun nedeni ise kadın işgücünün ev işlerine bağımlı kalmasıdır. Kadın, genellikle, kocasının statüsü ile anılmaktadır. Kasabın, berberin karısı gibi. Tutuculuğun bir nedeni de, kasabada toplumsal denetimin çok sıkı bir biçimde uygulanmakta olmasıdır.

c) Gecekondu Kadın - Hem geleneksel alışkanlıklarını sürdürmektedirler, hem de kentsel yaşama ayak uydurmaya çalışmaktadırlar Köylülükten kopamayan fakat kentli olmaya özen gösteren bir konumdadırlar. Kısmen çalışmaktadırlar. Temizlik işçiliği, çeşitli kurumlarda müstahdemlik gibi işler.

d) Kentli Kadın: Hem ev kadını, hem de bir iş sahibidirler. Özellikle hizmet sektöründedirler. Daha çok kamu görevlisidirler Daha çok, bürokrasinin alt ve orta katmanında yer almaktadırlar. Kısmen eğitimidirler. Çağdaş özellikler kazanmışlardır. Aile içi ilişkilerde statüleri yükselmektedir. Topluma katılımları artmıştır. Bağımsızlıkları da kısmen gelişmiştir.

Kadınların çoğu ekonomik gereksinimler nedeniyle aile bütçesine katkıda bulunmak, aileye ikinci bir gelir kaynağı sağlamak amacıyla çalışmaktadırlar. Türk kadını zamanla siyasetle, sosyal ve toplumsal faaliyetlerle ve kariyer alanlarıyla ilgisi giderek artmıştır. Bu durum zamanla kadın-erkek eşitsizliğini ortaya çıkartmıştır. Yıllar süren gelişim evresinden sonra toplumumuzda kadın çağdaşlığa yönelerek, yöneticilik görevi verilmesi, askeri alanlara girmesi gibi alışlagelmiş yerinin dışında bir tutum göstererek toplumdaki rolünü genişletmiştir (Tezcan, 2007:3).

Ülkemizde çekirdek aile ve geleneksel aile ilişkilerinin yoğun olarak yaşandığı görülmektedir (geçiş ailesi). Bu bağlamda böyle bir ailenin özellikleri:

- Üye sayısının azlığı,
- Kadının ve erkeğin yapacağı toplumsal işler, toplumsal normlara ve işbölümüne göre belirlenerek ayrılması,
- Geleneksel otorite ilişkilerinin varlığı
- Akrabalık ilişkileri yoğunluğu dikkati çekmektedir.

Yerleşim yerine göre ülkemizdeki aile türleri de şöyledir:

- a. Kırsal aile
- b. Kasaba ailesi
- c. Kentsel aile
- d. Gecekondu ailesi
- e. Yurtdışında yaşayan aileler

Yapılan araştırmalar neticesinde düşük gelirli kentsel ve yarı kentsel yörelerde ve özellikle köylerde çocuğun zihinsel gelişimi ve dil gelişimini destekleyebilecek materyaller, oyuncaklar ve kitaplar gibi çevresel uyaranlar ile neden-sonuç ilişkilerine dayanan açıklamalı sözlü tartışma ortamı ve iletişim çok yetersizdir. Bu nedenle düşük gelirli ana babaların az okumuş olmaları ve sınırlı sözcük dağarcığına sahip olmaları çocuk eğitimde çok önemli bir rol oynamaktadır (Kâğıtçıbaşı, 1990:48).

Tüm bu gelişme ve değişmelere rağmen Türk ailelerinde halen otoriter ve ataerkil aile anlayışı yaygındır. Fakat geleceğin ailesinde aile içi ilişkiler eşitlikçi ve katılımcı olması düşünülmektedir. Aslında tek ya da ideal bir Türk ailesi yoktur. Çeşitli boyda, türde ve özelliklerde "Türk Aileleri" oldu kabul edilmektedir.

2.1.1.3. Günümüzde Türk aile yapısının özellikleri

Nesilden nesile olan toplumsal farklılaşmalar, günümüzde aile içi statüleri de etkileye başlamıştır. Erkeğin çalışıp para kazandığı, kadının ise yalnızca ev işleriyle uğraştığı geleneksel sistem zamanla endüstri toplumunun ihtiyaçlarını karşılayamamaya başlamıştır. Aile reisi statüsü, yalnızca babaya ait olmaktan çıkarak kadının ev dışında çalışarak ücretli işgücü statüsüne ulaşması zamanla gündeme gelmeye başlamıştır. Bu durumda ev işleri erkek ve kadın arasında ortaklaşa yapılmaya başlamış, sorumluluklar paylaşılmıştır. (Alp, 2007:33).

Öte yandan her bireyin çalıştığı toplumlarda, çocuklar da çalışma yaşamına katılmıştır. Geleneksel ailede, bireylerin kendi tüketimi için ev içinde gerçekleştirdiği üretim endüstrileşmeyle sona ermiştir. Üretim, aile içinde gerçekleşen bir olgu olmaktan çıkmıştır. Bu durumda aile, bir tüketim birimine dönüşmüştür. Kişilerin ihtiyaçlarını ve yaşam biçimlerini değiştiren endüstrileşme, bireysel ilişkileri de farklılaştırmıştır. Toplumsal statüler değişerek, bireylerin kişisel varlığı ön plana çıkmıştır. Bu değişimler, bütün dünyada çekirdek ailenin baskın duruma gelmesi,

geniş aile sistemlerinin ya da akraba gruplarının çözülmesi yönünde bir hareket oluşturmuştur (Giddens, 2000:151).

Böylesi bir ortamda aile birimi küçülmüş, endüstri toplumunun aile yapısı "çekirdek aile" olmuştur. Çekirdek aile, bir çift ve onların yanında yaşayan çocuklarından oluşan aile tipidir. Evlilik, çoğu kez yeni bir çekirdek ailenin temelidir (Kottak, 2002:395).

Ortaya çıktığı ilk dönemde çekirdek aile, kadının ücretli işgücüne katıldığı bir yapıda değildi. Çoğunlukla, aile reisi erkek çalışıp para kazanırken, kadın ev işleri ile ilgilenirdi. Ancak, aile bireylerine yakıştırılmış değer ve rollerin günümüzdeki görünüşleriyle karşılaştırılması açısından çekirdek aile, sosyal değişim sürecinin dikkat çekici bir aşaması olmaktadır. Öyle ki ERKAN, çekirdek aile döneminde ekonomik fonksiyonları azalan aile kurumunun, bu sebepten ötürü aile içi yardımlaşmasının azalmış olduğunu ve dolayısıyla eşlerin rollerinin birbirine yaklaşmış olduğunu vurgulanmaktadır (Erkan, 1991:166).

Küçülen aile kurumu, endüstrileşmeyle beraber mekânsal anlamda göçe uğramıştır. Endüstri öncesi dönemde toprağa olan bağımlılığından dolayı hareketi ve değişimi son derece sınırlı olan kurum, endüstrileşmeyle birlikte günümüzde sosyal açıdan hareketlilik kazanmıştır. Kent kültürünü benimseyen aile, kentsel bir yaşam sergilemeye başlamıştır. Endüstri öncesi dönemdeki resmi olmayan iliksi ağının yerini, modern endüstri toplumunda mevzuata dayalı, resmi iliksiler almıştır. Endüstrileşmeyle birlikte, ailenin temel fonksiyonları da farklılaşmıştır. Tarihin her döneminde bireylerin barındığı, dinlendiği ve neslini devam ettirdiği en temel kurum olan ailenin, bu değişmez fonksiyonlarının yanında; modernleşmeyle birlikte farklılaşan fonksiyonları da olmuştur. Ekonomi ve devlet, toplumun kurumsal fonksiyonlarını kendisine alırken, aileye çocuk büyütme ve bakımı ile bireysel mutluluk ihtiyacını karşılama fonksiyonu kalmıştır. Örneğin, geleneksel toplumlarda ailenin temel fonksiyonlarından birisi olan eğitim, modern toplumda eğitim kurumlarına bırakılmıştır (Demirbilek, 2005:175).

Televizyon, etkisini sadece çocuklar üzerinde göstermekle kalmamıştır. Değişik aile örneklerinin ekranlardan yansıdığı programlar, diziler ya da canlı yayınlar insanların hayatında yer etmeye başlamış, bireyler kendilerine ait aile yaşamları dışında kalan hayatları da gözlemlemeye başlamıştır. Her koşulda hayatın gerçeklerini yansıtmamakla beraber televizyon, bireylerin aile hayatları üzerinde inkar edilemez bir etki oluşturmaktadır. Endüstrileşmeyle beraber aile kurumunun

değişime uğrayan fonksiyonlarından biri de güvenlik sağlama fonksiyonudur. Bunun nedeni, endüstrileşme öncesi dönemde ailenin vazgeçilmez fonksiyonlarından biri olan yaşlılara güvenlik sağlama fonksiyonunun, endüstrileşmeyle birlikte, devletin sosyal sigortalarıyla karşılanmaya başlamasıdır (Erkan, 1991:82).

Endüstrileşmenin ardından, toplumların aile modellerinde değişiklikler gözlenmiştir. Endüstrileşmeyle ortaya çıkan ve modern toplumun aile modeli olan çekirdek aile, sosyal açıdan hareketli bir kurum olduğundan ötürü değişime her zaman açık kalmıştır. Önceleri yalnızca erkeğin çalışıp para kazandığı çekirdek ailede, kadının ücretli işgücüne dâhil olması sıradan bir durum haline gelmiştir. Çalışan bir baba, ev kadını bir anne ve çocuklardan ibaret aileler, günümüzdeki tüm hanelerin yüzde 10'dan daha azını teşkil etmektedir (Kottak, 2002:395).

En az iki çocuklu çekirdek aile yapıları, son dönemlerde en fazla iki çocuklu hale bürünmüştür. Dünyaya getirilen her çocuğun iyi ve sağlıklı şartlarda büyümesi, eğitim görmesi, çalışmaması, spor yapması gibi gereklilikler, aile planlamasını daha da önemli kılmıştır. Diğer taraftan artan boşanma dosyaları, çiftlerin çocuk sahibi olmadan önce bir kez daha düşünmeleri gerektiğini hatırlatmaya başlamıştır. Çekirdek aile biçiminde görülen değişimlerin yanı sıra, yeni aile biçimlerinin de ortaya çıkması dikkat çekmektedir. Çocuksuz aileler buna örnek olarak verilebilir. Günümüz ailelerinin %42'si çocuksuz evli çiftlerden oluşmaktadır (Alp, 2007:35).

Çocuk sahibi olmak istemeyen ya da olamayan ailelerin yanında, ileride çocuk sahibi olmayı düşünenleri ve çocukları yetiştikten sonra yanlarından ayrılan aileleri de içerdiğinden ötürü kapsamlı bir gruptur. Günümüzde boşanan bireylerin yeniden evlenmesi oldukça sık rastlanan bir durumdur. Bu, boşanmayı seçen bireylerin hayatlarında evliliğin önemini her zaman koruduğunu göstermektedir.

2.1.2.Türkiye’de Kültürel Küreselleşme ve Yansımaları

2.1.2.1.Bir kavram ve süreç olarak küreselleşme

Bir kavram olarak küreselleşme günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin de imkânlarını kullanarak dünyanın ekonomik bakımdan uluslararası düzeyde bir pazar haline gelmesi, kültürel açıdan tek tipleşmesi ve siyasal açıdan ulus devletlerin etkisizleşmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Türkkahraman vd., 2009:3).

Küreselleşme olgusu çeşitli boyutlarıyla ulusları etkilemektedir. Siyasi, iktisadi ve kültürel alanlardaki etkiler öncelikli olanlardır. Tarihsel olarak güçlü olan

ülkelerin başka milletleri etki ya da yönetimi altına alma çabasının nedenleri farklı olsa da, yansımaları genellikle iktisadi ve kültürel boyutlarda olmaktadır. Küreselleşme sürecinde toplumlar, engellenemez bir biçimde, her alanda bir birleriyle ilişki içerisinde bulunmaktadırlar. Söz konusu bu alanlar Arjun Appadurai'e göre 5 kategoride gruplanmaktadır. Bu kategoriler (Sarıbay, 2004: 51);

a) Etno-mekân: İçinde yaşadığımız dünyayı değiştiren insanların (turistler, göçmenler, mülteciler, misafir işçiler ve hareket halindeki diğer insan grupları) oluşturduğu etkileşim alanını ihtiva etmektedir.

b) Tekno-mekân: Teknoloji akışlarının çeşitli düzeylerde buluşmasını sağlayan ve sınırları hızlı bir şekilde aşarak oluşmuş olan mekândır.

c) Finans-mekân: Uluslararası büyük miktarlarda ve hacimde hızlı para akışının olduğu ve bu akışın meydana getirdiği piyasa işlemlerinin yapıldığı alandır.

d) Medya-mekân: Gazeteler, dergiler, televizyon, sinema, internet gibi kitle iletişim araçları vasıtasıyla kültürel temasların sıklaşmasına sağlayan alandır.

e) Fikrî -mekân: Özellikle Aydınlanma kökenli ideolojilerin ve fikirlerin dayandığı kavramların (özgürlük, insan hakları ve demokrasi gibi) etkin olduğu alandır.

Modern anlamda küreselleşmeyi coğrafi keşiflerle başlayan ve aydınlanma ile devam eden sürecin neticesi olarak ortaya çıkan endüstri devriminin doğurduğu kapitalizm ve sömürgecilik olgusunun günümüzdeki yansıması olarak görmek mümkündür. Kapitalizm, modernliğin bir aynası olarak gösterilmiş ve küreselleşmede günümüzde bu aynadan yansıyan bir görünüm olarak tüm dünyayı kuşatmış durumdadır (Kızılcılık, 2004: 7).

Küreselleşme sadece milli devletlerin etkisizleştirilmesi ve buna paralel olarak uluslararası güçlerin etkin bir konuma getirilmesi değil politik, ideolojik bir oluşumu ifade etmektedir. Küreselleşme içinde bulunduğumuz dönemde Batı dışında kalan toplumlar için rahatsız edici bir düzeyde bulunmakta ve bu toplumlar açısından Batılılaştırma veya Amerikanlaştırma olarak algılanmaktadır (Giddens, 2000: 26).

Öte yandan küreselleşme, pek çok bilim adamı, politikacı ve gazeteci tarafında sıklıkla kullanılan ve pek çok anlamlar yüklenen bir terim halini almıştır. Bu kullanımlarda küresel süreçlerin milli ekonomileri, sınırları ve ulusal kültürleri tehdit ettiği çoğu kez ortaya konulmaktadır (Hirst ve Thompson, 2006: 225). Günümüzde küreselleşme temelde iktisadi, kültürel ve siyasal boyutlarıyla incelenmektedir.

Genel olarak iktisadi açıdan küreselleşme incelendiğinde günümüzde artık hiçbir ulusal ekonominin kendi içerisinde yeterli halde olmadığı görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte sermaye uluslararası bir biçim kazanmış, sermayenin kontrolü çok uluslu şirketlerin ellerine geçmiştir. Öyle ki bazı çok uluslu şirketlerin kontrolünde bulunan sermaye birçok devlet ekonomisinden daha fazladır. Bu bağlamda küreselleşme sermayenin belirli ellerde toplanmasına ve bu noktalarda merkezileşmesine neden olan ve eşitlikçi bir tarafı bulunmayan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (Amin, 2000: 44).

Dünyadaki bu ekonomik eşitsizlik öyle boyutlara ulaşmıştır ki dünya nüfusunun %45'ini oluşturan en yoksul kesimin toplam geliri, zenginlik bakımından ilk 400'e giren insanların servetinden daha azdır (Bauman, 1999: 82).

Günümüz toplumlarının karşılaştığı pek çok siyasal sorunun temelinde genelde ekonomik nedenlerin ağır bastığı söylenebilir. Küreselleşmenin getirdiği çok uluslu ekonomik bütünleşmeler siyasal yapıları etkilemekte ve çoğu zaman istenilenlerin yapılması hususunda siyasal yapılar zorlanmaktadır (Güzelcik, 1999: 27). Özellikle milli devletler küreselleşme sürecinde yapısal değişikliklere gitmekte veya güçleri yettiğinde bu süreç karşısında direnç göstermeye çalışmaktadır.

Küreselleşme sürecinde ulus devletlerin siyaset kalıplarının sorunların çözümünde yetersiz kaldığını ve bu sorunların çözümü için yapılan arayışların ise ulus devletleri egemenliklerinin bir kısmından vazgeçmeye zorladığını belirtmektedir (Giddens, 1998: 74).

Küreselleşme süreci ulus devletlerin geleneksel egemenlik anlayışında değişiklikler ortaya çıkarmış ve ulus devletler egemenliklerini ulus ötesi, uluslararası siyasal yapılanmalarla (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve AB Anayasası gibi) paylaşmaya başlamışlardır (Held, 1995: 190).

Küreselleşme ile birlikte modern devlet yapılarının artık aşıldığı, eskimiş unsurlar haline geldiği tartışılmakta fakat bu tartışmalar Batı'nın kendi içinde değil Batı dışı coğrafyalarda yer alan devletleri baskı altına almaya yöneliktir. Günümüzde küreselleşme sürecinin geldiği noktada Batı dışındaki siyasi yapılara biçilmek istenen rol, kendi hâkimiyet alanlarında Batı'nın çıkarlarının korunması biçimindedir (Coşkun, 2005: 85).

Küreselleşme sürecinin bir dinamiği olarak teknolojiye büyük gelişmeler küreselleşme sürecinin hızlanmasına sebep olmuştur. Teknoloji, bir yandan küresel bütünleşmeyi destekler özellikler taşırken, diğer taraftan çöküşlere ve parçalanmalara

da neden olabilmektedir (Erbay, 1997: 150). O halde modern küreselleşme kendi içerisinde çelişkili süreçler barındırmaktadır. Her ne kadar küreselleşme bazı gruplar için çok büyük ölçüde kazanç getiriyor ise de, diğer gruplar içinde bir o kadar zararlara yol açabilmektedir.

2.1.2.2. Kültür ve kültürel küreselleşme

Kültür, Latince "colere" kelimesinden türetilen ve kelime olarak, "yetiştirmek, ekin ekmek ve bakmak" gibi anlamlara gelir (Kluckhohn, 1951: 86). Kültürün çok çeşitli tanımları yapılmış olsa da, kültürle ilgili en kapsamlı tanımı; toplumun bir üyesi olarak insanın elde ettiği bilgi, inanç, sanat, moral, hukuk, diğer yetenek ve alışkanlıkları da kapsayan karmaşık bir bütün olarak tanımlanmıştır (Türkkahraman vd., 2009:6).

Malinowski'ye göre, insan tabiatla mücadele halindedir ve insanın bu mücadelesinden kültür doğmaktadır. Bu anlamda kültür, insanların hem biyolojik ihtiyaçlarını karşılayan mal ve araçlar hem de sosyal bir topluluk halinde yaşamalarından doğan fikir, inanç, sanat ve geleneklerden meydana gelen bir bütündür. Ona göre her kültür, (ilkel ya da gelişmiş olsun) insanların karşılaştıkları maddi ve manevi problemleri çözmeye yönelik bir fonksiyon görür (Malinowski, 1990: 39-40).

Kültürü bir toplumun "sosyal hafızası" olarak görülürken, bir cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi (bilgi, ilgi, araç, ihtiyaç, ahlak gibi) değerlerden meydana gelen bir bütün olarak ta tanımlanmıştır (Turhan, 1994: 39-40).

Bir kavram olarak kültürel küreselleşme, milletlerin tek tipleşmesi veya yerel kültürlerin terk edilerek Batılı değerlerin yerel kültür değerlerinin yerine geçmesi anlamına gelmektedir. Küreselleşme süreci, toplumda kültürel açıdan bir takım gerilimlere neden olmaktadır. Kültürel unsurların kabul görme noktasında öne çıkan rolüyle bu gerilim, kültürel homojenleşme ile kültürel heterojenleşme arasında cereyan etmektedir (Özcan, 2004: 59)

Küresel kültür ile yerel kültür arasındaki gerilimler zamanla yerel kültür içerisinde karşıt kültürlerin oluşumuna yol açmaktadır. Karşıt kültür; bir toplumda hoşgörü sınırlarını aşan, toplumun temel norm ve değerleri ile çatışan oluşumlar olarak nitelendirilebilir. Diğer taraftan gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda sosyal değişim bir takım yan ve alt kültür alanlarının ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Sosyal adalet ve gelir dağılımının dengeli bir biçimde sağlanamayışı,

sınıflar arası sert kutuplaşmaları ortaya çıkarmakta, bu farklılaşmalar farklı kültür kalıpları oluşturmaları nedeniyle yeni bir yan kültür alanının belirlenmesine yol açmaktadır (Türkdoğan, 1988: 67).

Kültürel küreselleşme sosyal-psikolojik bir süreç olarak sonuçları itibarıyla toplum içerisinde insanları daha fazla bireyselliğe itmektedir. Bireyselleşme bireyin toplumdaki, örf ve adetlerden uzaklaşmasını ihtiva eder. Bireyselleşme; insanlarda onunla ilgili oluşabilecek fikre bağlı olmaksızın onların hareket ve düşüncesinde ampirik olarak ortaya çıkan bir durumdur. Başka bir deyişle, çoğu zaman bir biriyle bağlı olmasına rağmen, ampirik olay olarak bilinen bireyselleştirmeyi, düşünce olarak bilinen bireycilikten ayırmalıyız. Böyle bir yaklaşım yeni küresel kültürün hangi tarafı ile daha çekici olduğunu anlamaya daha iyi yardımcı olacaktır. Bilindiği üzere modernleşme, sosyo-psikolojik açıdan örflerin hâkimiyetini ve kolektiviteleri moralini kırmakta, yani bireyi otomatikman daha bağımsız yapmaktadır. Küreselleşme yoluyla dünyaya yayılmak istenen bireyselleşme, bu bağımsızlığa ideolojik olarak ta yön vermektedir (Botagöz, 2005:56).

Küreselleşme süreci toplumsal hayatın her yönünü etkilemektedir. Kültürel kimliklerin etkisizleştirilerek küresel kültürün topluma yerleştirilmesinin bir yolu da küresel kültürün iletişim araçları yoluyla popülerleştirilmesidir. Popüler kültür gündelik yaşamın kültürüdür. Dolayısıyla gerçekliğin olumsuz yanlarından kurtulmaya yarayan ve yapay mutluluklar üreten bir kültürdür. Popüler kültür ürünlerinde dile getirilen fanteziler, egemen sınıfların karşısında yer alan sınıfların içinde üretilmiş olsalar bile, günümüzün teknolojikleşen toplumlarında aldatıcı/aldanımcı bir karakter taşırlar. Diğer taraftan dile getirdikleri toplumsal/bireysel beklentiler, halk kesimlerinin gündelik pratikleri içinde ve büyük ölçüde iktidar bloğunun hegemonik kültürü bağlamında ve onun tarafından biçimlendirilerek üretildiği için, gerçekliğin görülmesini önlemektedirler (Oktay, 1993: 20).

Bu bağlamda kültürün tüm özgün niteliklerini doğası gereği yutan popüler kültür, küresel kitle kültürü olarak ta adlandırılabilir. Küresel kitle kültürünün başlıca niteliği olarak tek kültür (Amerikan) ve tek dilin (İngilizce) baskın oluşu gösterilebilir. Bugün Amerika'nın sinema medya, müzik, roman, eğlence vb. sektörleri, geniş kitlelerce tüketilen büyük bir pazara sahiptir. Son yıllarda çeşitli platformlarda küreselleşmenin, dünyanın Amerikanlaşması olarak ifade edilmesi ABD'nin teknoloji ve ekonomiye ek olarak veya başka bir deyişle teknoloji ve

ekonomik güce sahip olmanın avantajını kullanarak kültürel özelliklerini başarılı bir biçimde empoze etmesidir. Bu durum ise, küreselleşmenin kültürel boyutundaki tartışmalara sebebiyet veren ana husus olarak görülebilir (Şahin ve Beşirli, 2009: 76-77).

Küreselleşmenin kültürel boyutundaki tartışmalar genellikle Batı dışı toplumların birincil önceliği konumundadır. Fakat son yıllarda özellikle bazı Batı Avrupa ülkeleri küreselleşmenin kültürel açıdan kendi toplumsal yapılarına da zarar verdiğini belirtmektedir. Özellikle Almanya ve Fransa'da Amerikan kültürünün toplumsal yapılarını tehdit ettiği tartışılır olmuştur. Kültürel küreselleşme tüm dünyayı etkisi altına aldığı gibi Türkiye'de de yaşanan bir süreçtir (Türkkahraman vd., 2009:7).

2.1.3.Türkiye’de Küreselleşmenin Kültür ve Aile Üzerindeki Etkisi

2.1.3.1.Türkiye’de küreselleşmenin kültür üzerindeki etkisi

Toplumsal olgu olarak küreselleşme, Türkiye gündeminde daha çok sosyal sorun olarak tanımlanmaktadır. Sosyal sorun, insanın karşısına çıkan, toplumsal hayatı etkileyen ekonomik, biyolojik, psikolojik, kültürel kökenli bir olgudur. Küreselleşme de bu bağlamda etkisi altına aldığı bütün ülkeler, özellikle de Türkiye gibi ülkeler için sosyal sorun oluşturmaktadır. Küreselleşme beraberinde ekonomik, kültürel, siyasal, psikolojik birçok problemi getirmekte ve içermektedir (Kocacık, 2003: 170).

Sosyolojik açıdan hiçbir kimse veya toplum, kültürünün başka kültürlerle temasını önleyebilecek güce sahip değildir. Karşı karşıya veya yan yana gelen kültürler, elbette birbirlerini etkileme eylemlerinde bulunacaktır. Bu etkileşimde güçlü olanın etkileyen, güçsüz olanın etkilenen olacağı söylenebilmektedir. Millî kültürü, ister toplumun ortaya koyduğu sosyal değerler bütünü, ister folklor olsun ister belli bir şema, belli bir tanım içinde ele alınabilir. Bunun en belirgin nedeni kültürlerin değişime açık olmasıdır (Öztürkmen, 1998: 15).

Küreselleşme, yenilik ve değişim gibi güncel isimlendirmelerle kendini çok iyi kamufle etmeyi başarmaktadır. Ancak değişimin pozitif ve negatif (kötüye ve iyiye doğru) olmak üzere iki yönünün olduğunu, değişimin değil gelişimin esas olması gerektiği hususu unutulmamalıdır. Kültürel anlamda otantığe gidiş olumlu yönde, değişimi yani gelişmeyi; otantikten uzaklaşmak ise, olumsuz yönde değişimi yani gerilemeyi ifade etmelidir. Geleneklere bağlılığın geri kalmışlığın başlıca sebebi

olduğu teorisini ortaya atanlar da küresel yapılanmayı savunanlardan başkası değildir (Mahiroğulları, 2009).

Günümüzde küreselleşmenin, kültürel bağlamda özellikle milli kültürü oluşturan adet/alışkanlıklar ve dil üzerinde etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bir milleti diğerinden farklı kılan yaşayış ve davranış tarzı, milli kültürüyle şekillenmektedir (Kafesoğlu, 1991: 16).

Ulusların dili, dini, gelenek ve görenekleri milli kültürlerinin yapı taşlarıdır. Bir İngiliz'le bir Türk'ün yaşam ve davranış tarzındaki farklılığı anlamlı hale getiren milli kültürlerindeki değer yargılarıdır. Eğer bir Türk, belirli olaylar karşısında bir İngiliz'le aynı tepkiyi gösteriyor ya da aynı şeyi düşünüyorsa, İngiliz kültürünün Türk kültürünü bazı bakımlardan etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Milli kültürler, başka kültürler tarafından tek yönlü bir etkiye maruz kaldığında o toplumda iki refleksin oluşması doğaldır; kültürel etkilenmeye ya "direnc" gösterilir ya da "uygun" bulunup onaylanmaktadır (Büyüksulu, 2000: 122).

Küreselleşme sürecinde, kültürler değişime zorlanırken, birbiriyle tezat oluşturacak şekilde, önce yerel farklılıklar ortaya çıkarılıp eski kültürler parçalanarak yeni biçimlere sokulmakta daha sonra insanlar tek bir kültüre; küresel kültüre yönlendirilmek istenmektedir (Smith, 2002: 6). Başka bir ifadeyle, bireysel özgürlükler ve çok sesliliğin fazileti adına toplumlardaki en küçük kültürel farklılıkların bile elektronik medya aracılığıyla tüm dünya kamuoyuna sunulması olağan hale gelmektedir (Kongar, 1997). Yerel farklılıkların ortaya çıkarılması, sonuçta mikro milliyetçilik/etnik milliyetçilik akımlarının giderek yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bu bakımdan, kültürel bağlamda küreselleşme, benzerliklerle birlikte farklılıkların, evrenselleşmeyle birlikte yerelleşmenin, modernleşmeyle birlikte gelenekselleşmenin eş zamanlı yaşandığı bir süreç başlatmaktadır.

Netice itibarıyla, kültürel küreselleşmeye ivme kazandıran önemli etkenlerden biri olan iletişim araçlarındaki gelişmelerle birlikte medyanın ulusal sınırları aşarak küreselleşmesi ana hatlarıyla aşağıdaki sonuçları doğurmaktadır (Mahiroğulları, 2009):

- a) Tüketim ve kitle kültürünün yayılması,
- b) Hayat tarzlarının giderek tekdüzeleşmesi,
- c) Küresel sorunlardan haberdar olunması,
- d) Ulusal kültür ve kimliklerin zayıflaması.

Türkiye'nin 1980 sonrası dünya ekonomik sistemine dâhil oluş sürecine paralel olarak, Türkiye'de tüketim mallarının çeşitliliği artmaya başlamış ve yeni tüketim kalıpları toplumun daha geniş kesimlerine yayılma olanağı bulmaktadır. Bu yeni tüketim kalıplarının oluşmasında kuşkusuz kitle iletişim araçlarının ortaya koyduğu söylemin de çok önemli rolü olmaktadır (Şahin, 2005: 157-181).

Başta iletişim ve bilişim sektörleri olmak üzere teknolojinin bütün alanlarındaki değişimler ve dönüşümlerin sonuçlarından Türkiye de payına düşeni almıştır. Teknolojik gelişmeler toplum hayatına getirdiği bazı kolaylıkların yanı sıra, aynı zamanda, sosyokültürel yapıda bir takım çelişkilerin ve çatışma alanlarının ortaya çıkmasına da vesile olmuştur. Türkiye bir kitle toplumu görünümü kazanmaya başlamış ve dolayısıyla gündelik yaşama da kitle iletişim araçlarının yaydığı kültür olan popüler tüketim kültürü egemen olmaya başlamıştır. Özellikle kitle iletişim araçları, toplumda kültürel dönüşümlerin yaşanmasında ve popüler kültürün yaratılması ve yaygınlaşmasında önemli işlevlere sahiptir.

Süreç içerisinde popüler kültürün etkisiyle Türkiye'de, insanlar tüketim alışkanlıkları veya tükettikleri metalar vasıtasıyla kendilerini üst sınıflarda veya Batılı hissetme eğilimine girmişlerdir. Yavaş yavaş oluşturulan bu tüketim ideolojisinde metaların ömrünü kısaltmak artık moda yoluyla gerçekleşir hale gelmiştir. Kitlelere tüketimin zevk ve mutluluk olduğu inancının benimsetilmesi, tüketim eyleminin bireyi toplumsal gerçeklerden soyutlayan karakteristiğinin giderek kapitalist açıdan keşfedilmesine ve bu yönde artan ticari bir ilginin de örgütlenmesine zemin hazırlamıştır. Bireyin toplumsal konum ve çıkarlarını algılamasını engelleyen bir "yanlış ihtiyaçlar" ve "yanlış bilinçlilik" hali ortaya çıkmıştır. Bunların bir sonucu olarak ta amaçsız, kişiliksiz ve kültürel değerlerinden yoksun bir kuşağın doğum süreci ve sancısı başlamıştır. Bugün Türkiye de tüketim mallarının çeşitliliği ve bolluğu, tüketicilere sağlanan taksitlendirme ve kredilendirme imkânları, radyo ve televizyon yayınlarının yaygınlaşması, reklâm şirketlerinin sayısının ve sağladıkları hizmetlerin artması ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte tüketim kültürü gittikçe yaygınlaşmaktadır (Aydoğan, 2004: 134).

Küreselleşmenin bir başka önemli etkisi de kuşaklar arasında bir köprü görevi üstlenen, kültürün taşıyıcısı ve en önemli ögesi olan dil üzerinde olmuştur. Dil, kültürel değerlerin başında gelir; insanlar arasında iletişimi sağlayan, kültür birikimini kuşaktan kuşağa taşıyan bir araçtır. Daha önemlisi, "millet" denilen sosyal

varlığın oluşumu ve devamında dil çok önemli rol oynar. Kültür birliğini oluşturamayan ve koruyamayan toplumlar tarihsel yolculuklarına devam edemezler. Bir toplumda kültürel değerlerin taşıyıcısı ve aracı olan dilin bozulması beraberinde bir kimlik bunalımını getirir. Bu konuda, pek çok düşünür "dil" üzerinde hassasiyetle durmuşlar, dildeki bozulma ve kirlenmelerin yol açacağı olumsuzluklara dikkat çekmişlerdir (Banarlı, 1996:129).

Dildeki bozulma ve kirlenmelerin milli kültür ve dolayısıyla milli benliği zayıflatacağı ve tehlikeye düşüreceği aşikârdır. Farklı uluslara ait dillerin, özellikle son yıllarda İngilizcenin, adeta dünya dili haline gelerek, İngilizce konuşan ülkelerin dışında kalan insanların gündelik konuşmalarına kadar girmesi, ticarethanelere İngilizce isimlerin verilmesi küreselleşmenin dil üzerindeki somut etkilerinden bazılarıdır. Dil üzerindeki söz konusu etkileşimin Türkiye'de özellikle küreselleşmenin hız kazandığı 1980 sonrası dönemde arttığı gözlemlenmektedir. Ticarethane tabelaları, adeta İngilizcenin istilasına uğramış; merkez yerine "center", dükkan yerine "shop", yıldız yerine "star", teşhir salonu yerine "show room" kullanılması giderek yaygınlaşmıştır (Türkkahraman, 2009,12). Özetle, son dönemlerde küreselleşmenin hız kazanmasıyla birlikte Türk toplumunda kültürel küreselleşmenin etkilerinin giderek artmakta olduğu gözlemlenmektedir.

2.1.3.2.Türkiye’de küreselleşmenin aile üzerindeki etkisi

Kültürün, “insan, aile, sosyal çevre, eğitim, sosyal değerler “ vb. gibi insani, “bayrak, millet, vatan, dil, din, tarih, örf, adet” vb. gibi milli, “bilim, teknoloji, sanat” vb. gibi evrensel boyutları vardır. Kültür milletleri birbirinden ayıran özelliklerdir. Halk kültürü ülkeyi ayakta tutan en önemli güçlerden birisidir. Türk halk kültürü; Türklerin göçüp yerleştikleri devlet kurup egemen oldukları bütün ülkeleri kapsamaktadır. Türk halk kültürü, Anadolu’da geleneksel yaşamı sürdüren toplulukların yüzyıllar boyunca kendi dil, kültür ve beğenileriyle oluşturup yaşattıkları kültürün ortak adıdır. Bu kültür halkın duygu, düşünce ve beğenisiyle süzülerek günümüze gelmiş, toplum, insan ve doğa gerçeğiyle şekillenmiştir. (Artun, 2003:6).

Anadolu’ya akıp gelen insan dalgaları, dokuz yüzyıl önce kendilerine özgü inanışlarını, törelerini, geleneklerini, sanatlarını da beraberlerinde getirdiler. Bunlardan bazıları aynen saklanmış bazıları da Anadolu kültüründe yeni bir oluşumla yeniden şekillenmiştir. Türk kültürü tarih sürecinde kendine miras kalan

kültürleri Türk kültürü potasında eriterek kendi damgasını vurmuştur. Halk kültürü ürünleri bir milletin milli kimliğini belirler, oluştukları toplumun ortak kabullerini alarak kendilerine özgü gelenek yaratırlar (Yıldırım,1998:37).

Anadolu'nun günümüzdeki evrensel değerler taşıyan özgün kültür ve aile yapısının oluşmasında Türkler ana etken olmuştur. Anadolu pek çok küçük kültürel çevreyi ve onların kültürel yapılarını içinde barındırmıştır. Bu kültür zenginliğini kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün değildir. Anadolu coğrafyasında iç içe yaşayan bu kültür zenginliği pek az ulusa nasip olmuştur. Bu bir kültür mozaği değildir; yurt tutulan Anadolu coğrafyasında kültürlerin oluşturduğu alaşım; yeni bir Anadolu kültürüdür (Artun,1996:18).

Kültür kaynaklarının, Orta Asya'dan Anadolu'ya çağlar boyu süren bir zaman süreci içinde, halk ve aile kültürü geleneğini şekillendirici bir etkisi vardır. Sosyal yapı ait olduğu toplumun kültür öğeleriyle biçimlenir. Kültür her toplumsal öğede yansımaları bulan dokudur (Turan 1990:13).

Türk halk kültürü ve aile yapısı, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Halk kültürü ürünleriyle yaşadıkları yöre arasında bir bağ vardır. Bu ürünlerin şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Halk kültürü ürünleri halk arasında mayalanmış, halkın kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün ve ailenin korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri bulunmaktadır (Artun,1996:12-25).

Aile kültür geleneği, Türk kültürünün tarihi içindeki görünümü, değişmesi ve gelişmesine paralel olarak bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. Aynı uygarlığa bağlı kültürler, aynı dünya görüşünde birleşirler. Bir uygarlığın dünya görüşünü de o uygarlığa özgü bir halk kültürü doğurur (Artun,1995:5).

Türkiye hızlı bir kültürel değişim ve gelişim süreci yaşamaktadır. Halk kültürü ürünleri kültürel yapımızın, yaşama biçimimizin ve aile yapımızın en iyi tanıkları ve taşıyıcılarıdır. Anadolu kültürünün çeşitliliği halk kültürü ürünlerine büyük bir zenginlik sağlamıştır. Yaşanılan son elli yılda, çağlar boyu süren kültür ikiliği hızla ortadan kalkmaktadır. Bugün köylü ve çiftçi toplumdan kentli ve sanayileşmiş topluma geçmekteyiz. Halkın yarısı artık aydınlı aynı kültür çevresini paylaşmaktadır. Köyde kalanlar da ulaşım ve iletişim araçlarıyla kent kültürüne bağlanmışlardır. Günümüzde halk kültürü ürünleri kitle iletişim araçlarıyla

yayılmaya başlamıştır. Bu bir noktada teknolojinin sözlü geleneğin işlevini üstlenmesidir. Teknoloji, geleneği yayan gezginci kültür taşıyıcılarının yerini alarak geleneğin dar çevrelerde sıkışıp kalmasını önleyerek yayılmasını sağlamıştır. Günümüzde halk kültürü yeni ortamlara, yeni şartlara uyum göstermeğe, gelenek dışı düşüncelerle beslenmeğe başlamıştır. Bu olgu geleneksel kültür kadar aile ve aile içi değerleri de etkilemiştir (Artun, 2003:2).

Yeni kültürleşme ve toprağa bağlı ekonomiden sanayi toplumuna geçiş sürecinde yöre insanının değişim ve gelişim karşısında sosyo-ekonomik konumu değişmiştir. Bu hızlı değişim ve gelişim geniş bir zaman boyutunda olmadığı için yeni yaşama biçimi bir bocalama oluşturmuştur. Büyük şehirlere göçler nedeniyle çeşitli kültürler taşınmıştır. Köy kültür çevresiyle şehir kültür çevresi iç içe yaşamağa başlamıştır. Farklı geleneklerin bir arada yaşaması halk kültürüne ve aile yapısına yeni bir boyut getirmiştir (Artun, 1996:11-25).

Büyük şehirlerde şehir merkeziyle kenar semtler arasında iki ayrı kültür yaşamaktadır. Göçle gelenler kentleşme sürecini yaşamaktadır. Doku kaynaşması henüz tamamlanamamıştır. Büyük şehirlerde tarım öncesi toplulukların ritüele dayalı düşünce yapısının kalıntılarını, tarım topluluklarının dini düşünce yapısı, sanayi toplumlarının laik düşünce yapısı ile iç içe görülmektedir. Toplumsal ve kültürel değişiklikler aile ve halk kültürü ürünlerinin değişip yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçen toplumumuz, bugün artık bilgi ve iletişim toplumuna geçiş aşamasındadır. Toplumlar arası haberleşme olanaklarının çok sınırlı olduğu dönemlerde kültürler ve uygarlıklar arası ilişkiler dar alanda kalmıştır. Genellikle komşu kültürlerin birbirini etkilediği dönemlerin aksine günümüzde coğrafi bakımdan çok uzaktaki kültürler bile hızlı bir etkileşim içindedir. Sanayi ve tarımın gelişmesi, ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler, iletişim halk kültürünü etkilemektedir. Köyden kente göç olgusu halk kültürünün doğal ortamını değiştirmiştir. Halk kültürü sözlü, yazılı kültür ortamlarının yanı sıra elektronik kültür ortamlarında yayılır hale gelmiştir. Geleneksel kültür ve aile yapımız sosyo-kültürel yapı içinde ancak yeni işlevler kazanarak var olan işlevlerini koruyarak yaşayabilir (Artun, 2003:3).

Sanayileşme, iletişim toplumları etkilemiş, hızlı kültürel değişim ve gelişime neden olmuş, yaşama biçiminin değişmesinin yanı sıra, bir kültür şokuyla karşı karşıya bırakmıştır. Dünya küreselleşme sürecine girmiştir. Küreselleşmeyle, farklı kültürlerden insanları bir araya getirecek ortak bir paydaya doğru gidış

başlamıştır. Bu da halk kültürleri için tehlike çanlarının çalınmasıdır, ancak küreselleşme olgusu kültürel değişim ve gelişime bağlı aile kültürünün doğal akışını hızlandırıp aşındırmağa başlamıştır.

Halk kültürü ürünleri halk arasında mayalanmış, halkın kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusudur. Halk kültürü toplumsal yaşamda uyum sağlayıcı birlikteliği, pekiştirici, dayanışmayı arttırıcı özelliklerini sürdürerek bir işlev üslenir, kendi kültürüyle yabancılaşmayı önler. Halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevleri vardır. Aile ve halk kültürü, her uygarlığın yaratıcısı olan insanların kimlik ve kişiliğinin temel belirleyicisidir (Günay, 1999:24).

Küreselleşme etkisiyle halk kültürünün halkla bağları zayıflamağa başlayarak kendi kaynaklarının yanı sıra yabancı kaynaklarla beslenmeğe başlamıştır. Halk kültürü, kültür varlığının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Halk kültürü, toplumsal ve kültürel birlik oluşturan ortak ve kültürel özellikleri bulunan toplulukların ürünleridir. Halk kültürü toplumun aile yapısı ve sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamaktadır.

Tarihsel süreçte, her kültürde olduğu gibi Türk aile kültürünü belirleyen değer, norm, sosyal kontrol öğeleri ve formlar değişikliğe uğramıştır. Zemindeki değerler aynı kalır ancak, değişen ve gelişen ilişkiler ağıdır. Kültür her toplumsal olgu ve değer gibi dinamik karakterle değişerek yenilenir.

Sonuç olarak küreselleşme ile birlikte toplumsal gelişim, bireylerin istek ve beklentilerinde değişim, bilgi birikiminin artması sonucu güne uyum sağlayacak etkin ve mutlu bireylerin yetişmesiyle bireylere kazandırılması gereken temel becerilerinin yanı sıra ulusal ailevi değerlerin ve kültürün korunması gerekliliği kendini göstermeğe başlamıştır. Küreselleşme karşısında büyük bir tehlike içinde olan ulusal kültür ve ailevi değerler irdelenip kültür ve eğitim politikalarının tekrar gözden geçirilmesi, programların yeniden geliştirilmesi ve yapılanması gerçeğini gündeme getirmiştir.

2.2. KADIN ve AİLE: TARİHSEL SÜREÇ AÇISINDAN ELE ALINMASI

Modern ya da çekirdek aile olarak tanımladığımız ve içinde yaşadığımız yüzyılda toplumun temel birimi olarak tanımlanan aile, on yedinci yüzyıl boyunca yapısal ve işlevsel olarak şekillenmeye başlamıştır. Sanayileşme öncesi toplumsal

yapılarda geniş akrabalık ilişkileri içeren geniş aile, üretim birimi olmaktan çıkarak anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye dönüşmüştür.

Aile, çağdaş formuna kavuşmadan salt kandaş bireyler topluluğu olarak kalmamış, aynı zamanda bir üretim biçimi olarak ta örgütlenmiştir. Özellikle tarım toplumlarının oluşmasıyla birlikte aile, üretim aracı olan toprak ve emek, üretim örgütlenmesi niteliği kazanmıştır. Tarım toplumu oluşmadan önceki süreçte de kadın erkek arasında çok belirgin olmayan bir işbölümü vardır. Fakat bu işbölümü, yerleşik hayat ve tarım faaliyetinin başlaması ve toplum yaşamının durağan bir hal almasından sonra belirginleşmiştir. Erkek üretim aracının sahibi konumunda, kadın ve çocuklarla birlikte aile düzeyindeki üretimi gerçekleştirmiştir. Ailenin bu yapısı, hem toprağa bağımlılığı arttırmış hem de işgücüne duyulan ihtiyaç nedeniyle yeni evlenen aile bireylerinin aileden ayrılarak yeni bir toplumsal birim oluşturmasını engellemiştir (Sencer, 1983:358).

On altıncı yüzyıl ve öncesinde hâkim olan aile tipi, hısım akraba ilişkilerine açık aile tipidir. Merkezinde çekirdek aile olsa da geniş çapta cemaat ilişkileri içindedir. Geleneksel anlayış, mutluluğun öte dünyaya ait olduğu ve cinselliği, soyun devamını sağlama aracı olarak görme yönündedir

Phillippe Arries'e göre o yıllarda evlilik bağları, kişisel tercihlerle başlatılmaz ve toplumun daha üst kademelerindeki kişiler arasında, evlilik mal varlığının miras yoluyla güvence altına alınmasını sağlayacak ekonomik ya da siyasal çıkarlar elde edecek bir araç olarak kabul edilmektedir. Köylü ve zanaatkâr içinse, evlilik, geçimini sağlamak için bir gerekliliktir. Aile içinde duygusal yakınlığın az olmasına karşın bireyler ayrı değil, birbirine yakın yaşamaktadırlar. Arries'e göre ailenin toplumla arasına mesafe koyması, toplumu yavaş yavaş genişleyen özel hayat alanının dışına itmesi ancak on sekizinci yüzyılda mümkün olmuştur (Giddens, 1993:121).

Bu süreçte aile içi ilişkilerin temeli giderek saygı ve ataerkillikten duygusal bireyciliğe doğru evrilmiştir. Ev içi hayata verilen bu ağırlık gelir getiren ve erkekler tarafından yapılan işlerin mekânsal olarak ev dışına çıktığı ve ev işi uğraşların tümüyle kadınların işi olarak tanımlandığı aşamada doruğa varmıştır (Kandiyoti, 1984:19).

Endüstri devrimi ve bunun yaratmış olduğu toplumsal değişim zorunluluğu, aileyi temelden etkilemiştir. Bu süreçteki en önemli değişim, hanenin üretim birimliğine veda etmesidir. Sanayi öncesi dönemde üretim birimi olan ev, üretimin

ev dışına taşınmasıyla mahrem alan haline gelmeye başlamıştır. Sanayi öncesinde, ailenin denetiminde olan üretim, ailenin teklinden çıkararak daha büyük ve kar amacı güden işletmelere yapılmaya başlamış bu da ailenin yapısını, fonksiyonlarını, aile içi rolleri, ailenin kurulma şeklini temelden etkilediği gibi kadının da rol ve statüsünde de birçok yeniliğin önünü açmıştır.

Bu değişim sürecinin ilk aşamasında yani 18. yüzyılda, ortaya çıkan iki önemli aile formu vardır. Birincisi, yeni bir sınıf olan orta sınıfındır. Bu sınıfın oluşturduğu aile formu daha sonra modern aile formu haline gelecektir. İkincisi, o da orta sınıf kadar yeni olan ücretli işçilerin yaşama koşulları içinde oluşturduğu aile formudur. Orta sınıf, günümüz tabiriyle gecekondü ailesi diyebileceğimiz aristokrasiyle köylülüğün tam karşıtı bir aile biçimidir. Sanayi öncesindeki geniş aile tipi ile modern görünüm almaya başlayan aile tipinin arasında kalan geçiş dönemine ait bir tür oluşturmuştur. Bu ailede, daha önce aileyi yerel cemaatteki diğer akraba ve gruplara bağlayan bağlar zayıflamış ve bunların yerini devlete olan bağlılık almıştır. Ev üretim birimi olmaktan çıktığı ve erkeklerin ev dışında çalışma gerekliliği, erkek egemen bir aile yapısı oluşturmuştur. Fakat bu süreçte evlilik ilişkilerinde kız ve erkek için eş seçme konusu gittikçe daha kişisel bir tercih haline gelmeye ve ana-baba-çocuk arasındaki ilişki duygusal bir içerik kazanmaya başlamıştır (Eten, 2004:17-18).

Sanayileşme öncesi süreçte kadın, üretici durumdadır, evin idaresine ek olarak kimi ihtiyaçları bizzat yapmakta(ekmek, tereyağı vb.) kimi ihtiyaçları da bizzat üretmekte (iplik eğirme, elbise dikme, sabun, mum ve ilaç imal etme vb.)dir. Fakat sanayileşme ve bunun getirdiği yeni mekânsal düzenleme (banliyö sistemi), kadının bu üretici işlevini törpülemiş ve kadını hane içine çekmiştir. Yani kadının sanayileşme öncesindeki üretici konumu, sanayi toplumunda iş ve aile yaşamı ayrıldığı için daha yüksektir.

Ondokuzuncu yüzyılda eski cemaat bağlarının yok olması, evin ve işin ayırımını esas olan modern iş bölümünün çıkması, üretimde uzmanlaşmaya gidilmesi ve özellikle bunun insanı makineleştirmesi yepyeni sosyal kavramların, tanımlamaların icadını gerekli kılmıştır. Ortak değerlerin yok olmasına bağlı olarak cemaat bağlarının çözüldüğü 19. yüzyıl toplumunda; aile, özel bir değer ve toplum modeli olarak öne çıkarılmıştır. Amaçlanan şey, ailenin yeni değer üretim yeri olarak kurulmasıdır (Eten, 2004:28).

Ondokuzuncu yüzyılın bir diğer önemi, kadının yerinin evi olduğu ve kadının kendisine karşı saygıyı yalnızca iyi bir anne ve eş olarak sağlayabildiği fikrinin, tartışılmaya başlanmasıdır. Diğer bir deyişle, orta sınıf ailesinin temelleri olan kadının eve kapatılması, erkeğin hâkimiyeti gibi haller ondokuzuncu yüzyılın ortalarında sorgulanmaya başlanmıştır.

Kandiyöti, zamanla toplumda artan bireycilik eğilimlerinin, evlilik ailesinin giderek yalıtılmış özel hayata yönelik ve içindeki bireylerin kişisel bağımsızlık ve haklarına daha fazla ağırlık veren bir kurum haline gelmesine yol açtığını, aynı zamanda da aile içi ilişkilerin temelini giderek duygusal düzeyde kaydığını belirtmiştir (Kandiyöti, 1984:19).

2.3.KADININ EKONOMİK HAYATTAKİ YERİ ve ÖNEMİ

2.3.1. Kadının Değişen Konumu ve İş Yaşamına Katılımı

Endüstri devriminin oluşturduğu toplumsal değişim ile birlikte kadınların işgücüne katılımının sağlanması ve zaman içinde kadınların eğitim ve iş olanakları arttıkça geniş bir sosyal hareketlilik içine girdikleri gözlenmektedir. Kadının ev dışı üretime katılımı para kazanmasını ve aileye ekonomik anlamda destek olmasını mümkün kılmıştır. Kadının aile bütçesi üzerindeki söz hakkının artması ise diğer alanlardaki söz hakkını da beraberinde getirmiştir (Aytaç, 2001:19).

Kadınların bağılıklarının az olduğu ve evdeki sorumluluklarının fazlalığı, ev dışında yaptığı işleri ikincil iş olarak değerlendirmeleri gibi nedenlerle sıklıkla iş değiştirdikleri ve bunun sonucu olarak işlerinde ilerlemelerinin mümkün olmadığı görüşü yaygındır. Kadınların çalışma hayatına katılmalarına karar verme nedenlerini şöyle özetlemek mümkündür (Önel, 2006:32):

- a) Ekonomik nedenler,
- b) Sosyal ilişki kurmak,
- c) Sıkıcı, yalnız ve bunalımlı ev hayatından kaçmak,
- d) Kendi kişiliklerini kazanmak,
- e) Kendilerini adadıkları ve mükâfatlandırılmayı bekledikleri bir beceriye

sahip olmak ve onu uygulamak.

Kadının ekonomik hayata katılmasının ardından karşılaştığı sorunlardan biri de cinsel kimlik kavramıdır. Ayrımcılığın kökeninde çoğu zaman cinsel nedenler yatar. Bazı kadınlar tipik olarak ev işi, ücretli iş gibi yaşamın tüm alanlarına ve bütün aşamalarına farklı oranlarda katılarak kadın faaliyeti sürdürürler. Bazı kadınlar ise

erkeklerle aynı oranda hukuki hak ve sonuç elde edebilmek için erkeklere daha benzer bir yaşam sürdürürler (Önel, 2006:32).

Birçok sosyal bilimci cinsel ayrımcılığın nedenini fizyolojik farklılıklarda görmektedir. Kadının, anne oluşu ve birtakım fiziksel özellikleri işbölümünün oluştuğu dönemlerde, kadını evine ve ev içi işlere yönlendirmiştir. Aytaç, kadın ve erkeğin toplumsal rol paylaşımının çok eskiden beri var olduğuna dikkat çekerek, erkeğin avlanma, yiyecek getirme gibi görevleri üstlendiğini, kadının ise yemek ve çocuklarla ilgilenmek gibi uğraşları yerine getirdiğini belirtmektedir (Aytaç, 2001:18).

Kadın ile erkek arasındaki cinsel ayrımcılığı ya da kadının ikinci sınıfa itilmesini sadece biyolojik farklılıklara bağlamanın mümkün olmadığını savunan görüşler de bulunmaktadır. Cinsiyetin, cinsellikten farklı olduğu kız ve erkek çocuklar tarafından büyüme sırasında kazanıldığı, toplum tarafından kadına ve erkeğe benimsetildiği görüşü sosyolog ya da psikanalistler tarafından kabul edilmektedir (Doltas, 1992:59). Cinsiyet iliksilerini biyolojik yapıya indirgemek, toplumsal nedenleri göz ardı etmemek anlamına gelecektir.

Sanayi devriminin ile birlikte kapitalizmin olumsa döneminde köylerden kentlere göçler başlamış ve kadınlara bu dönemde yedek sanayi işçisi gözüyle bakılmaya başlanmıştır. Kadınlar erkek işçilerden daha az ücretle çalışsalar zorunda bırakılmışlardır (Güriz, 1997:33).

Toplumdaki temel varsayım; insanoğlunun ahlaki, maddi ve hukuksal olarak eşit olmadığına dayanır. Bu nedenle de kadına, erkeğe, köleye efendiye eşit muamele uygulanması düşünülemez. 17. yüzyılla birlikte insan hakları, demokratik ve anayasal hareketler ile süregelen anlayış değişiklik göstermiş 17. ve 18. yüzyıllarda yoğun biçimde konuşulup tartışılan tüm insanların eşitliği görüşüne rağmen kadın erkek eşitsizliği 20. yüzyıla dek sürmüştür. Kadın ve erkek arasındaki eşitlik kavramının son otuz yılda büyük ilerleme kaydettiği de görülmektedir (Yüksel, 2003:148)

Sonuç olarak cinsiyete dayalı işbölümü sonucunda kadına uygun görülen toplumsal rol iyi bir eş ve anne olmaktır. Bu roller kadının çalışma yaşamına katılımında engeller oluşturmaktadır ve işgücü piyasası içinde konumlarını belirlemektedir. Kadınları is yaşamı ile aile yaşamı arasında yani meslek sahibi olmak ile es ve anne olmak arasında seçim yapmaya zorlamaktadır.

2.3.2. Kadın İşgücü İstihdamı

Kadın işgücü istihdamı çok önceleri tarım ile başlamış olsa da kadınların ekonomik özgürlük elde ederek çalışmaları sanayileşme sonrası gerçekleşmiştir. Endüstrileşme, üretim artışı sağlayarak; yoğun sermaye ile birlikte yoğun emek kullanımını gerektirmiştir. Endüstri sektörünün ardından gelişen hizmet sektöründe kas gücü yerine zihin gücünün kullanılması, esnek çalışma saatleri, hizmet kesimindeki işlerin genellikle şehir merkezlerinde yoğunlaşması ile kadınların hizmet sektöründe sanayi sektörüne göre daha fazla istihdam edilmesine olanak sağlayan yeni iş sahaları açmıştır. Satış elemanlığı, öğretmenlik, sağlık teknisyenliği gibi işleri yapan bayanların sayıca fazla olmasını göze alarak hizmet ekonomisinin kadın-yoğun bir ekonomi olduğu sonucunu çıkarılmıştır (Dura ve Atik 2002, 104).

Ekonomik kalkınma sürecinde kadınların ekonomik, siyasal ve sosyal perspektifte erkeklerle eşit haklara sahip olarak çalışma hayatında rol almaları gerekmektedir (Koray vd., 1999:22). Ancak gelişmekte olan ülkelerde yasal düzenlemelere karşın, ekonomik konularda kadınların az bir kısmının tek başlarına söz sahibi olmalarına paralel olarak, işgücüne katılımının da düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca sivil toplum ve siyasete katılım konularında da kadınların özgür iradelerinden yoksun olarak eslerinin güdümü altında oldukları saptanmıştır (Özbey, 2004, 1).

Geleneksel toplumlarda kadına geleneksel annelik, eşlik gibi roller verildiğinden, kadınların çalışma hayatında başarı sağlayamayacağı ve gelirlerinin ek gelir niteliğinde olacağı düşünülmektedir. Kadınlar çoğunlukla 'kadın işi' sayılan belli alanlarda yoğunlaşarak geleneksel rollerini aksatmama gayreti içinde olmuşlardır. Kadın işgücü emek piyasasında 'yedek işgücü' olarak görüldüğünden tüm ücretliler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Özellikle, yoğun emek kullanılan işlerde çalışan kadın işgücü bu işlerin statüsünü düşürücü etki yapmaktadır. Gerçekten de, bu işlerde çalışan kadın sayısı çoğaldıkça bu işler kadın mesleği olarak kabul edilip, düşük statülü işler grubuna girmektedir. Daha düşük ücretle çalışmaya razı kadın emeği oldukça da bu işlerin ücret düzeyi düşmeye mahkûm olmaktadır. Kadın hem evde görülmeyen ev işleri ile ekonomik açıdan değersizleşmekte hem de ev dışındaki çalışmasıyla kadın emeğinin genel olarak da emek yoğun işlerin değer kaybetmesine neden olmaktadır. Bundan dolayı, az gelişmiş ülkelerde özellikle niteliksiz işgücü olarak çalışan kadınlar için çalışma hayatına katılmanın ve gelir

getirici bir iste çalışmanın kadını ne kadar özgürleştireceği düşünülmelidir (Koray vd., 1999:1-2).

Kadınların düşük ücretli, ikincil konumda oldukları esnek emek anlayışını benimsemeleri sonucu erkeklerin hâkim olduğu birçok iş alanında, kadınların istihdam edildiği ileri sürülmüş ve bu süreç 'istihdamın kadınlaşması' olarak tanımlanmıştır. Kadınların işgücü piyasalarında istikrarlı bir şekilde yer alamamaları, daha çok marjinal işlerle uğraşmalarına neden olmaktadır (Ersöz 1999, 33).

Kadınlar vasıfsız ya da yarı vasıflı işlerin yanı sıra en monoton, tekrara dayanan, az doyum sağlayan ve inisiyatif gerektirmeyen işlerde çalışmakla beraber yöneticilik gibi üst düzey pozisyonlarda çoğunlukla çalışma olanağı bulamamışlardır (Ansal 1996, 4). Ancak bu durumda ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Tablo 2.1'de dünyada yönetici konumda çalışan kadınların oranı gösterilmektedir.

Tablo 2.1. Dünyada Yönetici Pozisyonundaki Kadın İşgücü Oranı

	1995 (%)	2004(%)	Mutlak Artış Oranı(%)
Dünya	25,5	28,3	2,7
Doğu Asya ve Pasifik	20,9	24,8	3,9
Avrupa (AB) ve Orta Asya	27,5	29,2	1,7
Avrupa Birliği	27,5	30,6	3,1
Latin Amerika ve Karayipler	32,7	35	2,3
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	9,2	11	1,8
Kuzey Amerika	38,6	41,2	2,6
Güney Asya	4,6	8,6	4
Sahran Altı Afrika Ülkeleri	22,1	24,8	2,7

Kaynak: (ILO, 2003:24)

Tablo 2.1'de dünyada kadın yönetici oranı 1995'te 25,5 iken 2004'de 28,3'e yükselmiştir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Güney Asya yönetici kadın işgücü artış oranında geride kalırken, dünya ortalamasının üstünde olan bölgeler Avrupa, Kuzey Amerika ve Latin Amerika Ülkeleri ilk sıralarda yer almaktadır. Tablodan açıkça anlaşılacağı üzere 1995 yılı ile 2004 yılı arasında yönetici kadın işgücü oranlarında bütün dünyada artış yaşanmıştır. Ancak bu artışlarda dikkat çekici noktalar mevcuttur. 1995 ve 2004 yıllarında Güney Asya'da yönetici kadın oranı diğer ülke gruplarına göre en düşük seviyede kalmasına karşın 1995–2004 yılları arasında %4'lük bir artışla en yüksek artış oranına sahip ülke olmayı başarmıştır.

Avrupa (AB) ve Orta Asya ise yönetici kadın işgücü oranı açısından dünya ortalamasının üstünde bir seyir izlemesine rağmen 1995–2004 yılı arasında %1,7'lik

bir artış sağlayarak artış oranında en geride kalmıştır. İşgücüne katılan kadın işgücü oranının sadece son zamanlarda değil, 1980’li yıllarda da artış gösterdiği birçok araştırmada vurgulanmıştır. Ancak araştırma sonuçları birbirinden farklı şekilde yorumlanmıştır. 1970’li ve 1980’li yıllarda yapılan Araştırmaların karşılaştırılması sonucu Amerika’da kadınların avukatlık mesleğinde %5’de %14’e, sistem operatörlüğünde %11’den %28’e, veterinerlikte %5’den %13’e yükseldiği tespit edilmiştir. Ayrıca yönetici pozisyonundaki kadınların oranı 1970’de %17’den 1987’de %38’e yükseldiği söylenmiştir. Diğer bir araştırmaya göre ise, 1950’li yıllarda %4,4 olan kadın yönetici oranı, 1979’da %24,6 olarak hesaplanmıştır (Dura ve Atik 2002, 109).

2.3.3.Küreselleşme Sonrası Kadın İşgücü İstihdamı

Sanayi devriminin de etkisiyle kapitalizmin XX. yüzyıldaki ilerleyişi çok hızlı olmuş ve dünya ekonomisinde çok büyük değişimler yaşanmıştır. 1970–1980 döneminde dünya ekonomisinde basta Japonya olmak üzere yeni endüstrileşen ülkelerin ortaya çıkışı ve artan rekabet, gelişmiş kapitalist ekonomilerde de yeniden yapılandırma arayışına yol açmıştır. Ekonomideki bu yeniden yapılandırma, ticaretin ve sermaye akışının serbestleşmesi, kısaca dünya piyasalarının küreselleşmesi olgusunu da beraberinde getirmiştir. Küreselleşme; mal ve hizmetlerin, üretim faktörlerinin, teknoloji ve finansal kaynakların ülkeler arasında serbestçe dolaşabildiği; mal, hizmet ve finans piyasalarının giderek bütünleştiği bir süreçtir. Sermaye, artan işgücü maliyetleri karşısında yeni teknolojilere geçerek, ya da üretimi farklı yerlere kaydırarak emek karşısında daha bir bağımsızlaşmış ve güçlenmiştir. Bugünkü sermaye ve üretim yapısı ile dünyadaki emek sunumu küreselleşmekte ve sermaye için değişik ülkelerde çeşitli nitelikte, değişik maliyette bir işgücü piyasası oluşmaktadır. Böylece işgücü maliyetini disipline edecek uygulamalara geçmek sermaye için daha kolaylaşmaktadır. Kısaca, teknolojik yeniliklerle üretimi, ana firmadan ülke dışına taşımak mümkün olmuştur. Oluşturulan üretim ağı içinde sermaye istediği yerden istediği nitelikte işgücünü daha uygun maliyetler içinde kullanma olanağı bulmuştur (Koray vd., 1999:4)

Bu yeniden yapılandırma olgusu da özellikle emek piyasasını ciddi şekilde olumsuz yönde etkilenmiştir. Bir yandan yeni teknolojiler daha az ve daha nitelikli işgücünü gerektirmişken öte yandan üretim ve bilişim teknolojisindeki yenilikler üretimin parçalanmasını ve esnek işgücü kullanımını mümkün kılmıştır.

Küreselleşme sonrası oluşan üretim sisteminin temel niteliği 'esnek'liktir. Esnek üretim ya da post-fordist üretim olarak adlandırılan yeni üretim sistemiyle; aynı tür malın küçük ölçeklerde üretimi, farklı ürün türlerinde üretim yapılması, talebin belirleyici rol oynaması, değişen isteklere kısa sürede cevap verilebilmesi, stoklamaya gerek olmadan üretimin gerçekleşmesi, üretim sırasında kalite kontrolünün yapılması, üretimin belirli aşamalarında uzmanlaşma ve üretim sürecinin parçalanarak değişik birimlerde yapılması sağlanmıştır.

Yeni üretim örgütlemelerinde üretim tekniği ve makinelerin esnekliği kadar, işgücünün kullanımı ve is tanımlarındaki değişim de önem kazanmaktadır. Esnek üretim biçimi ile işçilerin sorumluluğu arttırılmış, beşeri sermaye dikkate alınarak ücret düzeyi ve is güvencesi kişisel başarıya göre belirlenmiş, görev sınırlamalarında esneklik yapılmış ve hizmet içi eğitim yaygınlaştırılmıştır. Değişim, işgücüne katılım oranında, kadın işgücü arzında ve ücret düzeyinde ciddi değişikliklere neden olmuştur. Esnek üretim biçimi kadınların işgücüne katılımında önemli bir rol oynamıştır. Nitekim 1980'den sonra OECD ülkelerinde ücretli kadın işgücü sayısı yılda %2 artış göstermiş, ABD'de de yeni yaratılan islerin 2/3'ünde kadınlar istihdam edilmiştir. (Karataş, 2006:19).

Bugünkü yeniden yapılanma süreci içinde her ülkede kadın istihdamının artışı bir gerçektir. Kadın hem gelişmiş ekonomilerde, hem gelişmekte olan ekonomilerde geçici çalışma, part-time çalışma, taşeronla çalışma, evde çalışma gibi atipik (standart dışı) çalışma biçimlerinin ana kaynağı konumuna gelerek formal sektörler yerine informal sektörlerde çalışmaya başlamıştır. ILO verilerine göre; Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki 70 ülkede informal sektörde çalışan işçinin %70 ila %90'ını kadınlar oluşturmaktadır (Tan vd., 2000,161).

Kadınların istihdama katılımı artmakta, ancak çalışma koşullarının niteliği gelişmemektedir. Daha çok genç, itaatkâr, ucuz, örgütsüz bir işgücü olarak kullanılmaktadır. Kısaca kadının istihdama katılımı arttıkça, kadın işgücü sömürüye daha açık hale gelmektedir (Koray vd., 1999:5). Ancak zaman içinde yüksek öğrenim gören kadın sayısının artışıyla birlikte kadınlar, uzmanlık gerektiren işlerde de istihdam edilmeye başlanmıştır. Ekonomik sıkıntılar, hayat şartlarının zorlaşması, kadının kendini ispatlayıp başarı sağlaması ve değişen aile yapısı gibi etkenlerle is hayatındaki kadın sayısı giderek artış göstermektedir (Ersöz, 1999, 47-48).

Günümüzde özellikle hizmet sektörünün gelişmesiyle beraber kadınların işgücüne katılımında artış yaşanmıştır. Hizmet sektöründeki gelişmelerin yanı sıra,

birbiriyle ilişkili pek çok faktör işgücüne katılan kadının artmasında rol oynamaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabilmektedir (Büyüknalbant, 2009:18):

- Dünya genelinde, çalışan kadınları koruyucu ve destekleyici yasaların ve uygulamaların artması,
- Demografik gelişmeler
- Eğitim olanaklarının artması
- Standart dışı (atipik) çalışma şekillerinin ortaya çıkması ve yaygınlaşması,
- Çekirdek ailelerin yaygınlaşması,
- Evlenme oranlarındaki azalış ve boşanma oranlarındaki artış
- Kadınların çalışmasına karşılık toplumun olumlu bir tutum sergilemesi
- Çocuk bakımı ve diğer hizmetlerdeki iyileşmeler

Tüm bu gelişmeler, günümüz literatürüne mavi ve beyaz yakalı işgücü kavramından sonra 'pembe yakalı işgücü' kavramının eklenmesine yol açmıştır. Bu kavram, kamu ve özel sektörde büro v.b. gibi işlerde çalışan kadınlar için kullanılmaktadır (Işığışık vd., 2002:3).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOŞANMA OLGUSUNUN GENEL ÇERÇEVESİ

Boşanma; ailenin bölünmesine, dağılmasına yol açan, ailedeki bireyleri de derinden sarsan ve hiçbir zaman istenmeyen yıpratıcı bir olaydır (Çelikoğlu, 1997:4). Boşanma, hukuki kuralar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, tarafların karı-koca olarak hiçbir bağı kalmaksızın; fakat varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere yargıç kanalıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenmelerine olanak veren hukuki bir işlemdir (Arıkan, 1996: 25).

Boşanma, evlilik kadar eskidir. Ailenin olduğu her yerde boşanma, mevcut ihtimallerden biri olarak hep karşımıza çıkar. Tarihin ilk dönemlerindeki ille toplumlarda da günümüzün farklı coğrafyalarında da boşanma, arzu edilmeyen bir evlilik ve aile gerçeği olarak görülmektedir. Günümüzde boşanma, global olarak gittikçe artan bir sosyal realite haline gelmektedir. Denilebilir ki her toplumda, geçmişe oranla boşanma bugün çok daha yaygın ve çok daha büyük orandadır (Sezal, 1996: 76).

Evliliğin sosyal bir kurum olarak kabul edildiği toplumlarda boşanma hakkı yaşla ve geleneklerle kısıtlanmış, ancak hiçbir zaman ortadan kaldırılamamıştır. Üstelik, boşanma hiçbir dönemde teşvik edilen bir olgu da değildir. İçinde yaşadığımız çağda değişen teknolojiye ve değer yargılarında meydana gelen değişimlere bağlı olarak, boşanma olayına daha fazla hoşgörü ile yaklaşılmaya başlandıktan sonra boşanmaların arttığı söylenebilir (Yazıcıoğlu, 1995: 89).

3.1.BOŞANMA KONUSUNDAKİ SİSTEMLER

Boşanma hukukunun tarihsel gelişimi incelendiğinde, boşanmanın kabul edilebilirliğinin ve yöntemlerinin zamanın egemen olan din, ahlak, siyasal, toplumsal değerleri ve bu değerler üzerindeki değişimler ile yakından ilgili olduğu görülmektedir. Değişen toplumla birlikte boşanma hukuku da sürekli değişen hukuki yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürsoy, 1977:1).

Toplum içersinde aileye verilen önem, değer yargıları ve birey devlet ilişkisi değıştikçe boşanmaya da farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Tarihin genel akışı içersinde boşanma konusundaki görüşler çeşitlenmiş ve genel olarak üç ana başlık altında toplanır olmuştur. Bunlar boşanma yasağı (evliliğin sonsuzluğu), boşanma serbestisi ve boşanmanın hâkim hükmüne ve belli nedenlerin varlığına bağlanması sistemleridir (Feyzioğlu vd., 1986:244).

Yasaklama Sistemine göre evlilik, ruhların birleşmesi şeklinde kutsal bir bağ sayıldığından evlilik bağının tamamen ve kesin olarak kaldırılması mümkün değildir. Katolik Kilisesi Hukuku tarafından benimsenen ve etkilerini günümüze değin taşıyan, uzun süre uygulanmış olan bu görüş ile güçlenen kilise aileyi de denetimi altına almış ve bu konuda düzenleyici hükümler getirerek boşanmayı yasaklamıştır. Kilise bunu yaparken İsa Peygamberin İncil'e yansımış sözlerini kendisine dayanak yapmış olup ancak bu sözlerin metni ve içeriği hakkında bir görüş birliği bulunmamaktadır (Yalçınkaya ve Kaleli, 1988:12).

Boşanma yasağının katılığı karşısında, kilise zina gibi belli koşulların varlığı halinde ayrılığı kabul etmiştir. Hâkim kararı ile gerçekleştirilen bu ayrılık yatakta, sofrada ve meskende ayrılığı ifade etmekte, ancak evlilik birliği devam etmektedir. Bu durumda da evlilik ölüm ile son bulmakta olup Türk-İsviçre Medeni kanunlarında halen varlığını sürdüren ayrılık kurumunun kaynağını Katolik hukukundan aldığı görülebilmektedir (Özdemir, 2003:4).

Katolik kilisesinin ailenin kutsallığı ve devamlılığı için benimsemiş olduğu bu sistemin sakıncalı sonuçlar doğurduğu zaman içersinde görülünce Protestanlığında baskısı ile boşanma kabul görmeye başlamıştır. Evlilik birliğinin ölümle son bulacağı ve yaşam gerçeklerine aykırı, insanın doğasına uymayan ve zararlı sonuçlar doğuran bu sistemin günümüzde uygulama kabiliyeti kalmamıştır.

Boşanmayı yasaklayan görüşün karşısında yer alan ve temeli bireyci düşünceye dayanan bu sistemde eşler anlaşma ile veya tek tarafın iradesi ile evlilik birliğine son verebilmektedirler. Evliliğin meydana gelmesinde eşlerin karşılıklı iradeleri etkili olduğuna göre, evliliğin sona ermesinde de eşlerin serbest iradelerinin etkili olması gerektiği temeline dayanır.

Serbest boşanma görüşü olarak da ifade edilen bu sistemde, eşler karşılıklı anlaşarak veya bir eşin tek taraflı bir irade açıklamasıyla evlilik ilişkisine son verebilmektedirler. Böylece eşlerin iradesine üstünlük tanınarak onlara tam ve geniş bir özgürlük verilmiştir. Ancak bu özgürlüğün evlilik birliğinin eşlerin keyfine ve

kaprislerine göre değişmesine neden olacağından dolayı birtakım eleştiriler almıştır (Zevkliler vd., 2000:879). Serbest boşama eski hukuklarda genellikle erkeğin kadını boşaması şeklinde görölmektedir (Çandarlı ve Berki, 1949:3). Boşanmayı tamamen tarafların iradesine bırakan bu sistemin günümüz şartlarında uygulanmasının birçok sakıncası bulunduğu aşikârdır.

Protestan hukukunun, Katolik hukukuna karşı bir tepkisi olarak doğan, boşanma yasağı ve serbesti sisteminin zararlı yönlerini gidererek, birbiriyle uzlaştıran bir görünüme sahip olan bu sistem modern hukuk sistemlerinin kabul ettiği bir sistemdir . Boşanma mümkündür ancak bir sebebin varlığı halinde ancak hâkim kararı ile mümkündür.

Almanya, Fransa ve İsviçre gibi Türk Medeni Kanunu da bu modern hukuk sistemini kabul etmiştir. Kanunda düzenlenmemiş olan bir sebep dolayısıyla boşanmaya başvurulamayacağı gibi ancak mevcut sebeplerin varlığı halinde ve oluşan kanaate göre verilecek hâkim kararı ile boşanma mümkündür. Böylece ne taraflar ömür boyu birlikte yaşamak zorunda kalmakta ne de keyfi nedenlerle evlilikleri son bulmaktadır.

Serbesti sistemi ve yasaklama sistemine göre insan onuruna yakışan bir sistem olan bu sistemde hem evlilik birliği hem de taraflar korunmaktadır.

3.2.BOŞANMANIN DAYANDIĞI İLKELER

Boşanma hakkındaki değişik sistemleri incelerken, boşanmanın, yasada düzenlenmiş bulunan belirli nedenlere dayanması gerekmektedir. Boşanma nedenleri düzenlenirken belirli ilkeler göz önünde tutulur ve bu ilkelerin ışığında boşanma nedeni olup olmayacağı belirlenir. Bu ilkeleri aşağıdaki gibi ele almak mümkündür.

Kusur İlkesine göre boşanma, eşlerden birinin diğerine karşı, evlilik birliğini yaralayacak şekilde bir kusur işleme durumunda söz konusu oluyor ise bu ilkenin varlığı kabul edilmektedir. Kusur ilkesine göre boşanma davası açma hakkı eşlerden birinin kusurlu olması halinde kural olarak kusurlu olmayan eşe aittir (Akıntürk, 2004:5).

Bu ilkeye göre boşanma, ancak eşlerden birinin kusurlu olduğu durumlarda söz konusu olabilir ve kusursuz olan eşin korunması esasına dayanır(Çakın, 2007:7). Kusur ilkesinin mutlak olarak kabul edilmesi birçok açıdan eleştirilmiştir. Akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya karar verilmesinde ve eşlerin bir kusuru olmadan

evliliği sürdürmelerinin mümkün olmadığı hallerde boşanmayı engellediği, ayrıca bu ilkenin eşleri boşanabilmeleri için birbirlerine sürekli kusur yüklemeye zorlayacağı, birbirlerini karalama mücadelesine girecekleri ileri sürülmüştür (Saymen ve Elbir, 1960:239).

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesi ise toplum menfaati ilkesi veya düzen bozukluğu ilkesi olarak da bilinen bu ilke, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında eşlerin kusurunu dikkate almamaktadır. Bu noktada önemli olan evlilik birliğinin amacını yitirmiş olmasıdır, bu sebeple kusur oranının da önemi yoktur. Evlilik birliğinde ortaya çıkan her olay, birliğin temelden sarsıldığı anlamına gelmez. Ufak tefek anlaşmazlıklar veya uyuşmazlıklar, her ailede olur. Ancak ortaya çıkan bu uyuşmazlıklar, eşler için evliliği çekilmez hale getirmişse ve onlardan, birlikte yaşamaları artık beklenemiyorsa, evlilik birliği temelinden sarsılmıştır ve boşanmaya hükmedilmelidir. Böyle bir durumda ille de eşlerin kusurunu aramak ve onları birlikte yaşamaya zorlamak, eşlerin, çocukların ve toplumun çıkarına aykırı sonuçlar doğurabilir. Örneğin bir kimseyi, akıl hastası olan bir eşle ne olursa olsun yaşamaya zorlamak böyle sakıncalı sonuçlar doğurmaya elverişlidir (Zevkliler vd., 2000:971).

Bu ilkede eşlerin evliliği devam ettirme inancı kalmamış, dirlik, güven ve mutluluk bozulmuşsa evliliğin sona erdiğini kabul etmek gerekir. Çünkü kusura dayanan boşanma nedenleri Medeni Kanunda tek tek sayılmış olmasına rağmen, evlilik birliğinin hangi hallerde temelinden sarsılmış olacağı kanunda belirtilmemiştir (Tutumlu, 2002:261).

Medeni Kanunumuz, boşanma nedenlerinden evlilik birliğinin temelinden sarsılması haricinde "haysiyetsiz hayat sürme" (MK. m. 163) ve "akıl hastalığı" (MK. m. 165) nedenleri bakımından da evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesini kabul etmiştir (Zevkliler vd., 2000:972).

Evlilik birliğinin tarafları olan eşlerin iradelerinin boşanma için yeterli olduğu durumlarda, bu ilke geçerlilik kazanmaktadır. Eşlerin ortak iradeleriyle kurulmuş olan evliliğin yine onların kendi iradeleriyle sonlandırabilmelerini ifade etmektedir. İrade ilkesine göre boşanma, eşlerin karşılıklı anlaşması ya da eşlerden birinin talebini karşı tarafın kabulü ile mümkün olabilmektedir (Saymen ve Elbir, 1960:240).

Türk Medeni Kanunu'nda 3444 sayılı kanun ile MK' nın 134. maddesinde yapılan değişiklik sonucu anlaşmalı boşanma MK m. 166/3'de de aynen korunmuştur. Buna göre, evliliğin en az bir yıl sürmüş olması koşuluyla, eşlerin

birlikte başvurmaları ya da birinin başvurusunu öteki eşin kabul etmesi halinde boşanmaya hükmedilebileceği düzenlenmiştir. Fakat burada tam anlamı ile irade ilkesinin tanındığı söylenemez. Bu hükme göre eşlere belli bir oranda irade serbestisi (birlikte başvurarak boşanmayı isteme hakkı) tanınmıştır. Böyle bir durumda da evliliğin temelinden sarsıldığı karineyle kabul edilir ve hâkim tarafların iradesine bağlı olarak değil, temelden sarsılma nedenine dayanarak boşanmaya hükmeder (Zevkliler vd., 2000:972).

Elverişsizlik ilkesine göre eşlerden birinin, bedensel veya ruhsal eksiklik ve özürlüleri nedeniyle, evlilik birliğinde kendinden beklenen yükümlülükleri yerine getiremeyecek durumda olması, bir boşanma nedeni olarak kabul edilmektedir. Ancak evlilik birliği, eşlerden karşılıklı fedakârlıklar istemektedir. Bu nedenle eşler birbirinin eksiklik ve hatalarına anlayış göstermelidirler. Ancak eşlerin birindeki elverişsizliğin diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olması durumunda, elverişsizlik nedeni ile boşanma davası açılabilir (Velidedeoğlu, 1965:183).

Bedensel veya ruhsal bozukluklar arasında akıl hastalığı, cinsel sapkınlık, uyuşturucu madde bağımlılığı ve gelecek kuşaklar için tehlikeli olabilecek hastalıklar gösterilebilir. Diğer bir ifadeyle, eşlerden biri, maddi ve manevi yönden evliliği sürdürebilme yeteneğini kaybederse, diğer eş mahkemeden evlilik bağının boşanma ile sona erdirilmesini isteyebilir Medeni Kanunumuz, boşanma nedenlerinden akıl hastalığı yönünden bu ilkeyi kabul etmiştir (Medeni Kanun.m. 165).

Evlilik birliği eşlerin yaşamlarını birlikte sürdürmelerini gerektirir. Eğer eşler uzun zamandan beri bir araya gelmiyor ve evlilik birliğinin devamını istemiyorlarsa, ortada fiili bir ayrılığın varlığı kabul edilmekte ve bu ilke gereği boşanma istenebilmektedir. Eşlerin ortak hayatı sürdürme iradesi, inancı ve isteği kalmamış ve bu nedenle de eşler fiilen ayrı yaşıyorlar ise evlilik birliğinin sarsıldığı kabul edilmektedir (Akıntürk, 2004:5).

Türk Medeni Kanunu'na 3444 sayılı değişiklikle giren fiili ayrılık ilkesi yeni Medeni Kanunu'nda da m. 166/4'de düzenlenmiştir. Buna göre, "boşanma sebeplerinden herhangi birisiyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten itibaren başlayarak üç yıl geçmesi halinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir".

Bu ilkeye göre eşlerin boşanmayı talep edebilmeleri için ne kadar süre ayrı yaşamış oldukları önemlidir. Eşlerin kusurlu olup olmamaları veya evlilik birliğinin

temelinden sarsılmış olup olmaması önemli değildir. Fiili ayrılık süresinin kısa olması tek yanlı boşanmaya, uzun süreli fiili ayrılık hali ise, kişinin hayatında belirsizliklere yol açabilir. Fiili ayrılık sürelerinin çeşitli ülkelerde genel olarak bir ila on yıl arasında değişmekte olduğu ve ortalama sürenin beş yıl dolaylarında bulunduğu görülmektedir (Kurşuncu, 2007:7).

3.3.BOŞANMAYA YOL AÇAN NEDENLER

Aile yapısındaki ve evlenme anlayışındaki değişiklikler, sosyal bilimcilerce kabul edilse de aile hala toplumun temel kurumu olarak önemini korumaktadır. Aile yapısındaki değişiklikler, aile yapısını da etkilemiştir.

Ailede güç ve otorite modeli olan erkek, bu değişime paralel olarak yeni aile ve evlilik rollerine uyum sağlamaya yönelmiştir. Kadının kendini ekonomik anlamda erkeğe bağımlı görmemesi, başka bir deyişle "bağımlılık" yerine "bağlılık" kavramının ön plana çıkması, evliliğin niteliğinin (dayanışma, dostluk, sevgi, paylaşım vb.) vurgulanması, evliliğe bakışı olduğu kadar boşanmayla ilgili değerlendirmeleri de eskiye kıyasla farklılaştırmaktadır. (Arıkan, 1996:10).

Evliliğin bitmesine yol açan sebepler çok çeşitli olabilmesine karşın, en çok görülen sebepler şunlardır:

- Ekonomik sorunlar
- Eşlerin sosyo-kültürel yapı farklılıkları
- Cinsel sorunlar
- İletişim bozukluğu
- Eşlerden birinin ihaneti
- Aile içi şiddet
- Zevk ayrılıkları
- Eşlerin birbirlerini ihmal edişi
- Ailelerin aşırı müdahalesi
- Eşlerden biri ya da her ikisinin ailelerine bağımlı ya da zayıf kişilikte olmaları
- Çocuk olmaması
- Ciddi ekonomik ve sınıfsal farklılıklar
- Yaş farkının fazla olması
- Erken yaş evlilikleri

- Aile baskısı ile evlendirmeler
- Taraflardan birinin ani kişilik ve yaşam pratiğinin değişmesi
- Psikiyatrik sorunlar, depresyon, panik atak, şizofreni vb.
- Uyuşturucu, alkol ve kumar bağımlılığı

3.4.BOŞANMA SEBEPLERİ

Evliliği sona erdiren yollardan biri olan boşanma, hukuk sistemimizde ancak kanunda sayılmış olan sebeplerden birinin varlığı halinde ve bu sebebin hâkim tarafından tespiti ile boşanma yönünde vereceği kararıyla gerçekleşmektedir (Ardıç, 2002:302).

Medeni kanunumuz boşanmaya imkân veren sebepleri altı maddede düzenlemiştir. Bu sebepler çeşitli açılardan çeşitli gruplarda toplanabilir. Türk Medeni Kanununda boşanma sebepleri özel ve genel boşanma sebepleri olarak iki ayrı başlık altında incelenmekle birlikte bu sebeplerden bir kısmı mutlak boşanma sebebi diğer bir kısmı da nisbi boşanma sebepleri olarak da sınıflandırılabilir (Kandil, 2006:27).

3.4.1.Özel Boşanma Sebepleri

Özel boşanma sebepleri Türk Medeni Kanununun 161 ile 165. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bunlar zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı olarak sayılmıştır.

3.4.1.1. Zina

Türk Medeni Kanunu'nun 161. maddesinde düzenlenmiştir. Zina; evli bir erkeğin karısından başka bir kadınla, evli bir kadının da kocasından başka bir erkekle cinsel ilişkiye girmesi olarak kabul edilir. Eşler arasında herhangi bir ayırım yapmadan Türk Medeni Kanunda hem kadının hem de erkeğin zinasının boşanma sebebi olduğu kabul edilmiştir (İnal, 2004:95).

Gerek kadın gerekse erkek açısından evlilik sırasında karşı cins ile tek bir cinsi münasebet dahi zina teşkil etmektedir. Cinsi münasebette bulunmaksızın başkasıyla olan yakın ilgi, flört ve benzeri haller ise zina teşkil etmemektedir. Fakat bu davranışlar zinanın varlığına karine sayılabilmektedir.

Zina eden tarafın kusurlu bulunması gerekmektedir. Eş bilerek ve isteyerek zina yapmış olmalı yani bu eylem iradi olarak gerçekleştirilmelidir. Aksi takdirde cebir ve tehdit ile bayılılarak veya uyuşturucu verilerek cinsel ilişkide bulunulması zina olarak kabul edilemez.

Zina fiilinin tespiti çoğu zaman zordur. Bu sebeple ispat edilen çeşitli olaylar ve olgular bir zinanın bulunduğu hususunda hâkime kanaat verdiği takdirde zinanın varlığı suçüstü tespit edilmese bile hâkim boşanma kararı verebilmektedir.

Boşanma davası açmak için davaya hakkı olan eşin zina fiilini öğrenmesinden itibaren altı ay içinde mahkemeye başvurması gerekir ve bu süre hak düşürücü bir süredir. Zina nedeniyle boşanma davası açma hakkı zina yapan eşin diğer eş tarafından affedilmesi ve herhalde bu eylem üzerinden beş yıl geçmesi ile düşer. Bu süre de hak düşürücü süredir ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınmaktadır. Eşin zinasına önceden müsaade etmekte ahlak dışı bir durum olduğundan af olarak kabul edilemez (Kandil, 2006:27).

Evliliğin devamında eşler ayrı da yaşasalar birbirlerine karşı sadakat görevleri devam ettiği için başkası ile olan birlikteliği de zina olarak kabul edilmektedir.

3.4.1.2. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış

Türk Medeni Kanunu'nun 162. maddesinde düzenlenmiştir. Cana kast, bir eşin diğerini öldürme niyetinin bazı fiillerle açıklanmasıdır. Bu niyeti ciddi olarak ortaya koyan fiillerde kullanılan aracın ölümü sağlayacak nitelikte olup olmamasının önemi yoktur. Cana kast bizzat öldürmeye teşebbüs şeklinde olabileceği gibi diğer eşi intihara teşvik tarzında da olabilir. Bu eylemlerin bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi gerekir ve öldürme amacı taşıması gerekir (Çakın, 1999:19). Öldürme amacı olmadan hayata kast nedeniyle boşanma kararı verilemeyeceği gibi öldürme amacı taşıyan hiçbir hazırlık ve fiilde bulunulmadan öldürme kastını sözle açıklamak, bu konuda tehditler yapmak da hayata kast nedeniyle boşanma konusunu oluşturmaz.

3.4.1.3. Suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme

Türk Medeni Kanunu'nun 163. maddesinde düzenlenmiştir. Bir eşi rezil eden, küçük düşüren yüz kızartıcı bir suç işlemiş olması halinde diğer eş boşanma davası açabilir. Bir suçun bu kategoriye girip girmediği cezanın ağırlığı ile değil

toplumdaki anlayışa göre, ahlaki bakımdan arz ettiği düşüklük bakımından hâkim tarafından değerlendirilerek takdir edilir. Hırsızlık, dolandırıcılık, ırza geçme, sahtekârlık, kaçakçılık, emniyeti suiistimal, zimmet, gasp gibi suçlar küçük düşürücü suçlar olarak kabul edilir. Bu suçların işlenmesi halinde bu sebebe dayalı boşanma nedeni nisbi boşanma nedeni olarak kabul edildiğinden bu durumlarda hâkim, bu sebep dolayısıyla ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale gelip gelmediğini araştırmak zorundadır (Ergün, 2004:43).

Takdiri bir kavram olan haysiyetsiz hayat sürme, toplumun ahlak, şeref, namus, haysiyet anlayışıyla uygunsuz bir biçimde yaşamaktır. Genellikle devamlı fiiller böyle bir hayat sürmeyi teşkil eder. Sürekli içki içmek, olay çıkarmak, kumar oynamak, fuhuş yaptırmak, cinsel sapıklık gibi namuslu ve şerefli bir insanın hoş görmediği hayat biçimidir.

3.4.1.4. Terk

Türk Medeni Kanunu'nun 164. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile eşlerden birinin evlilik birliğinin kendisine yüklediği görevleri yapması, ortak hayata devam etmemek için müşterek konutu terk etmesi ve haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmemesi halinde, ayrılık en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte iken, istem üzerine hâkim tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmışsa, terk edilen eşe boşanma davası açma hakkı tanınmıştır.

Terk, bir eşin ortak hayattan ayrılmasıdır. Bu nedenle eşin müşterek ikamette kalmaya devam etmesi fakat dargın durması, cinsi münasebetten kaçınması, birlikte yemek yememesi gibi haller kanunun tanımladığı terk kavramıyla örtüşmemektedir. Terk nedeniyle boşanma davası açabilmek birtakım şartlara bağlı kılınmıştır. Bunlar (Başpınar, 2008:16-17):

i-) Diğer eşini terk ederek müşterek haneden ayrılıp, ortak hayata son vermek ve haklı bir neden olmaksızın müşterek hayata devam için ortak eve dönmemek

ii-) Müşterek konutu terk eden eşin bunu evlilik birliğinin yüklediği görevleri yerine getirmemek kastı ile ve iradi olarak yapmış olması

iii-) Eşlerin ayrı yaşaması ve bunun en az altı ay devam etmesi

iv-) Eve dönmeyen ve birlik görevlerini yerine getirmeyen eşe ayrı yaşanan dört ayın sonunda Mahkeme kanalı ile usulüne uygun olarak ihtar çekilmesi ve bu ihtardan sonraki iki ay içinde müşterek konuta dönülmemesidir.

3.4.1.5. Akıl hastalığı

Türk Medeni Kanunu'nun 165. maddesinde düzenlenmiştir. Eşlerden birinin akıl hastalığına tutulması, bu hastalığın tedavi edilerek iyileşmesinin mümkün bulunmadığının resmi sağlık kurulu raporu ile tespiti halinde bu hastalıktan dolayı ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale geldiğinin resmi sağlık kurulu raporu ile veya diğer delillerle kanıtlanması durumunda akıl hastalığı nedeniyle boşanma davası açılabilir.

İyileşme ihtimali bulunmasa da akıl hastalığı olarak kabul edilmeyen kanser, epilepsi, frengi gibi hastalıklar, boşanma sebebi olarak kabul edilmemiştir. Bu nedene dayanarak boşanma davası açabilmek için gerekli hususlardan biride akıl hastalığının tedavisinin mümkün olmaması ve bu durumun resmi sağlık kurulu raporuyla tespitidir (Helvacı, 2002:1164)

3.4.2.Genel Boşanma Sebepleri

Türk Medeni Kanununun 166. maddesinde düzenlenen genel boşanma sebepleri, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, eşlerin boşanma hususunda anlaşması ve fiili ayrılık nedeniyle boşanma olarak belirtilmiştir. Özel boşanma nedenleri dışındaki sebeplerin varlığı halinde boşanma ancak hâkimin takdiri ile ve genel boşanma nedenine dayanarak mümkün olabilir. Bu nedenlerin en önemli özelliği boşanma nedeni olabilecek olayların artık davacı için ortak hayatı sürdürmenin ve hayata katlanmanın beklenmez olması, diğeri ise evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olmasıdır (Özuğur, 2006:191)

3.4.2.1. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması

Türk Medeni Kanununun 166. maddesinin ilk iki fıkrasında düzenlenmiştir. Bu halde boşanma davasında hem evlilik birliğini temelinden sarsan olayın varlığını ispatlamak hem de bu olayın davacı için ortak hayatı çekilmez hale koyması, ortak hayatı katlanılmaz ve tahammül edilemez hale getirmesi gerekmektedir.

Bu sebebe dayanarak boşanma davası açabilmek için, eşlerin arasında çok ciddi ve şiddetli bir geçimsizliğin mevcut olması ve bu geçimsizliğin ortak hayatı çekilmez hale getirmesi gereklidir (Özta, 2003:718).

Bu haller ayrı ayrı belirtilmeyerek kanunda genel bir ifade kullanılmıştır. Her türlü geçimsizlikler bu kapsamda değerlendirilmeyecek olup, şiddet uygulayıp asılsız dedikodu yayarak küçük düşürmek, asılsız sadakatsizlikle suçlamak, içkiye ve

kumara düşkünlük, milli ve dini duygulara tecavüz gibi haller bu sebebe örnek teşkil edebilir.

3.4.2.2. Eşlerin anlaşması

Türk Medeni Kanununun 166. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Evlilik en az bir yıl sürmüştü eşlerin birlikte başvurması veya bir eşin diğerinin açtığı davayı kabul etmesi halinde evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Ancak bu halde boşanma kararı verebilmek için hâkimin, tarafları bizzat dinleyerek iradelerini serbestçe açıkladıklarına kanat getirmesi ve boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumuyla ilgili belirlenen hususlarda taraflarca yapılan düzenlemeyi uygun bulması gerekmektedir.

Eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları halinde, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve bu durumun müşterek hayatın devamını beklenemez hale getirdiği farazi olarak kabul edilir. Bu anlaşma kendiliğinden boşanma sonucunu doğurmamakta, diğer şartların mevcudiyeti halinde boşanmaya sebep olmaktadır. Hâkim anlaşmaya dayanan boşanmanın unsurlarını re'sen araştırmalıdır (Öztan, 2003:724). Tarafların ve çocukların menfaatini göz önünde tutan hâkim, anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yaparak boşanmaya karar vermektedir.

3.4.2.3. Ortak hayatın yeniden kurulamaması

Türk Medeni Kanununun 166. maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir. Fiilen çözülen evliliklerin zorla sürdürmenin anlamı kalmadığı fikrine dayanmaktadır.

Boşanma nedenlerinden birine dayanılarak açılan ve reddedilen bir dava bulunması ve bu red kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl süre ile taraflar bir araya gelmemişlerse bu nedene dayanılarak boşanma istenebilir.

Bu sebebe dayanarak açılan boşanma davalarında hâkim, tarafların kusur durumlarını araştırmadan boşanmaya karar verip vermeme konusunda takdir yetkisine sahip olmayıp boşanmaya karar vermek zorundadır. Davacı ve davalının kusurlu taraf olup olmadığına bakılmaksızın eşlerden birinin talebi üzerine boşanmaya karar verilir (Dural vd., 2005:123).

3.5.BOŞANMA KARARI VE SONUÇLARI

İster boşanma davası sonunda isterse ayrılık sonunda boşanmaya karar verilmiş olsun, kararın kesinleşmesi ile evlilik birliği sona erer. Mahkeme tarafından nüfus müdürlüğüne kararın bir suretinin gönderilmesi ile bu durum nüfus kütüğüne işlenir ve böylece boşanmanın en önemli sonucu meydana gelmiş olur.

Evlilik birliğinin boşanma kararı ile sona ermesinin birçok sonuçları mevcuttur. Bunların bir kısmı kanun gereği olarak kendiliğinden doğan sonuçlar olup, kararda ayrıca belirtilmese de meydana gelirler ve bir kısmı da mahkeme kararında mutlaka gösterilmesi gereken aksi halde meydana gelmeyen sonuçlardır. Yine bazı sonuçların meydana gelebilmesi için tarafların talepte bulunmaları gerekir ve bu talep üzerine kararda gösterilen sonuçlardır.

Evlilik birliğinin sona ermesi ile birlikte eşlerli ilgili olarak birtakım kişisel sonuçlar meydana gelmektedir. Bunlar evlilik birliğinin sona ermesi, yeniden evlenme imkânının doğması, zamanaşımının işlemeye başlaması, mirasçılık sıfatının sona ermesi, mal rejiminin tasfiyesi olarak sayılabilir.

Türk Medeni Kanunu madde 130 gereği olarak evlenmek isteyen kimse daha önce evlilik yapmış ise bu evliliğin sona ermiş olduğunu ispat etmek durumundadır. Buna göre boşanma kararının kesinleşmesi ile ikinci evlenmeyi engelleyen mevcut evlilik ortadan kalktığı için boşanan eşlerden erkek hemen, kadın ise üç yüz günlük yasal bekleme süresine uymak koşuluyla evlenebilirler (Dural vd., 2005:135).

Yeniden evlenebilmek için kadın bakımından söz konusu olan yasal bekleme süresi kesin evlenme engeli değildir. Boşanan kadının yeniden evlenebilmesi için bekleme süresine tabi olmasında ki amaç, evliliğin sona ermesinden sonra dünyaya gelecek olan çocuğun nesebinin tespit edilmesi ve bu hususta doğacak sorunların önlenmesidir (Hatemi ve Serozan, 1993:247). Kadının doğum yapması ile bu süre sona erer. Yine kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden evlenmelerini istemeleri halinde mahkeme bu süreyi kaldırabilir. Bu hususlar TMK'nun 132. maddesinde belirtilmiştir.

Boşanma sonucu olarak eşlerin kişisel halleri evli olmaktan çıkarak boşanmış haline dönüşür. Fakat eşler kişisel halleriyle ilgili olarak tamamen evlenme öncesi kişisel hallerine dönmezler. Evlenme sonucu kazandıkları kişisel hallerin bazıları değişmekte bazıları ise korunarak aynen kalmaktadır.

Eşlerin evli olmaktan çıkıp boşanmış durumuna girmeleri ve kadının kocasının soyadını kaybederek evlenmeden önceki soyadını yeniden alması durumunda kişisel durumları değişirken, evlenmeyle kazanılan erginlik, vatandaşlık ve kayın hısımlığı durumlarında ise eşlerin kişisel durumlarında değişiklik olmamaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 173. maddesinde belirtilen evlenmeyle kazanılan kişisel durum ibaresinden erginlik, kayın hısımlığı, vatandaşlık gibi kişisel durumlar kastedilmektedir (Tekinay, 1990:292). Buna göre evlenmeyle kazanılan ergenlik devam edecek, kayın hısımlığı ve buna bağlı evlenme yasağı gibi sonuçlar da devam edecektir.

Boşanma halinde, kadının evlenmeyle kazandığı kişisel durumu korunacağından iyi niyetle ve evlenme sonucu kazanmış olduğu Türk vatandaşlığı da korunacaktır. Ancak boşanan kadın, isterse hükmün kesinleşmesi tarihinden itibaren üç yıl içinde eski vatandaşlığını alabilecek, isterse evlenmekle kazandığı Türk vatandaşlığını devam ettirecektir. Buna ilişkin düzenleme Türk Vatandaşlık Kanunu madde 28'de yapılmıştır.

Türk Medeni Kanununun 173. maddesi boşan kadının durumunu ve özellikle soyadı ile ilgili hususu ayrıntılı olarak düzenlemiştir. Buna göre boşanan kadın kural olarak kocasının soyadını kullanmaz (Dural vd., 2005:136). Fakat eski Medeni Kanun zamanındaki gibi bekârlık soyadını değil evlenmeden önceki soyadını alacaktır.

Boşanan eşler bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler. Bu düzenleme TMK madde 181 de; "Boşanan eşler, bu sıfatla birbirlerinin yasal mirasçısı olamazlar ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça, kaybederler.

Boşanma davası devam ederken, ölen davacının mirasçılarında birisinin davaya devam etmesi ve davalının kusurunun ispatlanması halinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır" şeklinde belirtilmiştir.

Evliliğin iptali veya boşanmaya karar verilmesi ve bu kararın kesinleşmesi durumunda eşler birbirlerine mirasçı olamayacaklardır. Boşanma hükmünün kesinleşmesi anından itibaren evlilik ortadan kalkacağı için eşler birbirlerine kanuni mirasçı olamazlar (Antalya, 2003:71).

Borçlar Kanununun 132. maddesine göre karı kocanın birbirlerinden olan alacakları için evlilik birliği devam ettiği sürece zamanaşımı süresi işlemez. Böylece durmuş olan zamanaşımı boşanma kararının kesinleşmesi ile kaldığı yerden işlemeye başlayacaktır (Dural vd., 2005:136).

Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre bir eş diğer eşinden alacağı için icra takibi yapabilir. Ancak alacaklar için, evlilik birliğinin devamı zamanaşımını durduracağından da sonradan istenebilir. Eski Medeni Kanun döneminde ise eşler arasında bazı kanundan doğan istisnalar haricinde cebri icra yasağı vardı. Birbirlerini dava etmelerine imkân bulunmakla birlikte, bu davalar sonucu alacakları ilamları evlilik devam ettikçe icra takibi yoluna koyamıyorlardı. Getirilen yeni düzenleme sonucu boşanma kararının kesinleşmesi halinde zamanaşımı süresi kendiliğinden işlemeye başlayacaktır.

Boşanma davası sırasında çocuklar yönünden, boşanma davasına bakan hâkim tarafından küçüklerin velayet haklarının ve velayet hakları verilmeyen taraf ile küçükler arasındaki kişisel ilişkinin ne şekilde tesis edileceği kararda düzenlenmektedir.

Türk Medeni Kanunu madde 182/1 de " Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak buldukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasiinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler" ile velayetle ilgili düzenleme yapılmıştır. Boşanma halinde ana baba artık velayet hakkını, birlikte kullanma hakkını kaybedeceğinden aile mahkemesi hâkimi, ana ve babayı dinledikten sonra küçük çocukların velayet hakkının hangi eş tarafından kullanılacağına da karar verir (Özüğür, 2006:964).

Velayet hakkının düzenlenmesinde çocukların yaşı, anne bakım ve şefkatine muhtaç olup olmadıkları, tarafların sosyal, ekonomik ve kültürel yönden velayet hakkını küçüğün menfaatine kullanıp kullanamayacağı, küçükleri fikri, bedeni, ahlaki ve sosyal gelişimleri öğrenim durumları göz önünde tutulmalıdır.

Anne bakım ve şefkatine muhtaç bir çocuğun gelişimi için gerekli ise velayet hakkı anneye verilmektedir. Velayetle ilgili olarak tarafların anlaşmaları da hâkimi bağlamaz. Anlaşmalı boşanmalarda dahi hâkim, çocuklarla ilgili şartları uygun bulmazsa değiştirir ve bu değişiklik taraflarca kabul edilmezse boşanma olmaz. Velayet hakkını savsaklayan ana veya babadan velayeti alabileceği gibi bu durumda vesayet makamına ihbarda bulunarak vasi tayin ettirebilir. Boşanma

sonucunda velayet hakkı verilen tarafın ölümü halinde velayet hakkı sağ kalan eş kendiliğinden geçmez (Özuğur, 2006:964).

Boşanma davası sonucunda düzenlenmesi gereken önemli hususlardan biri de çocuklarla kişisel ilişkinin kurulmasıdır. Velayet hakkı kendisinden alınan ana ya da babanın küçükle ilişkisini nasıl sürdüreceği hâkim tarafında verilen kararda açıkça belirlenmelidir. Öncelikle ana baba arasında velayet ilişkisinden önce ana baba çocuk ilişkisi vardır. Hâkim kişisel ilişkiyi düzenlerken hem bu duyguyu tatmin edecek hem de çocuğun menfaatine uygun bir düzenleme yapacaktır (Ceylan, 2006:168).

Küçükle, velayet hakkı kendisine verilmeyen eş arasında kişisel ilişki düzenlenirken infazda tereddüt doğmaması için kararda kişisel ilişkinin kurulması ile ilgili başlangıç ve bitiş günleri ile saatlerin de açıkça gösterilmesi gerekmektedir.

Türk Medeni Kanununun 182. maddesinde düzenlenmiş olan iştirak nafakası, velayet hakkı kendisine bırakılmayan eşin velayet hakkı kendisine verilen eşe çocuğun bakım ve eğitim giderleri karşılığı gücü oranında yapacağı katkıdır. Velayet hakkı kendisine bırakılan eş tarafından küçük adına istenmektedir (Başpınar, 2008:38).

Kendisine velayet hakkı verilmeyen eşin ekonomik gücü yoksa iştirak nafakası sorumluluğu da olmayacaktır. Eğer ana ve babanın ekonomik gücü iyi değil ve yoksul iseler ya da küçüğün özel durumu gereği çok harcamaya ihtiyaç varsa mahkeme hâkiminin izniyle çocuğun mallarından da harcama yapılabilir. Aile Mahkemesi hâkimi, tarafları, varsa vasiyi dinledikten sonra velayetle ilgili düzenlemeyi yapacak ve akabinde de velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katkısını belirleyecektir (Dural vd., 2005:136).

İştirak nafakasının tayin ve takdiri, bu tür davalar kamu düzeni ile ilgili olduğundan dolayı boşanma, ayrılık veya evliliğin iptali halinde taraflarca açıkça istenmediği belirtilmedikçe kendiliğinden talep olmasa bile yapılacaktır. Eğer davada velayet ve iştirak nafakası belirlenmeden karar kesinleşmişse veya karar kesinleştikten sonra doğum olmuşsa ayrı bir dava ile de bu hususlarda düzenleme yapılması mahkemeden talep edilebilecektir.

Boşanmanın, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen mali sonuçlarından kusura bağlı olan sonuçları maddi ve manevi tazminat, kusura bağlı olmayan sonuçları ise yoksulluk nafakası olarak sınıflandırılmıştır.

Türk Medeni Kanununun 174/1. maddesinde " Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf,

kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir" şeklinde düzenlenmiştir. Mahkeme tarafından maddi tazminat yönünde karar verilebilmesi için bu yönde bir talebin varlığı şarttır.

Boşanmada kusuru bulunmayan taraf maddi tazminat talep etme hakkına sahip olup, ancak diğer taraf kusurlu ise tazminata karar verilebilecektir. Yine tazminat kararı için tazminat isteyeninin boşanma yüzünden bir zararı bulunmalıdır. Maddi tazminat konusu üçüncü bölümde ayrıntılı olarak işlenmiştir (Başpınar, 2008:40).

Türk Medeni Kanununun 174/2. maddesinde " Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir. " şeklinde düzenlenmiştir. Mahkeme tarafından manevi tazminat yönünde karar verilebilmesi için de bu yönde bir talebin varlığı şarttır.

Boşanmada ancak kusuru bulunmayan taraf manevi tazminat talep etme hakkına sahip olup, diğer tarafın boşanmaya yol açan olaylarda kusurlu olması halinde manevi tazminata karar verilebilecektir. Ayrıca manevi tazminat kararı için talepte bulunanın boşanma yüzünden ağır bir manevi zararı bulunmalıdır (Başpınar, 2008:40).

Yoksulluk nafakası Türk Medeni Kanunu madde 175 de düzenlenmiş olup, buna göre " boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz hükmü getirilmiştir. Böylece boşanma yüzünden yoksulluğu düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında nafaka isteyebilecektir.

Türk Medeni Kanununun eski Medeni Kanunda 3444 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler korunarak düzenlenen bu hükmü, boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı koruma amacına yönelik olduğu içindir ki boşanmış olan yoksul tarafa verilecek olan yoksulluk nafakası hiçbir surette diğer tarafa yükletilen bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Eğer böyle olsa idi sadece boşanmada kusuru olan eşten istenebilmesi gerekirdi. Oysa maddede açıkça belirtildiği gibi kusursuz eş dahi yoksulluk nafakası ödemekle yükümlüdür. Yoksulluk nafakası bir bakıma evlilik birliğinin devam ettiği sürece söz konusu olan karşılıklı bakım ve geçindirme ödevinin devam ettirilmesi anlamı taşımaktadır (Zevkliler vd., 2000:938).

Yine Türk Medeni Kanunu ile erkeğin kadından nafaka talep edebilmesi için kadının hali refahta olması şartı kaldırılarak eşit bir düzenleme yapılmıştır. Yoksulluk nafakasına hükmedebilmek için öncelikle boşanma yönünde bir karar verilmiş olması gerekir. Dava içinde talep mutlaka boşanma kararının kesinleşmesinden önce yapılmış olmalıdır, aksi halde ayrı bir dava ile talep edilebilir ve bu tür talepler boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık zamanaşımı süresine tabidir.

Kısaca yoksulluk nafakasına karar verebilmek için gereken şartlar bu yönde talep olması, talep eden eşin yoksul duruma düşmesi, talep edenin ağır kusurlu olmayıp diğer eşe nazaran az ya da eşit kusurlu olması ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek durumda olması sayılabilmektedir (Başpınar, 2008:41).

3.6.DÜNYADA BOŞANMA OLGUSU

Ailenin ve sosyal konuların ihmal edilmesi, günümüzde özellikle batı ülkelerini önemli toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Birçok araştırmacı, şahit olunan toplumsal yapıdaki çözülme ahlaki erozyon ve aile gibi geleneksel kurumlardaki aşınmanın daha çok kapsamlı sonuçları olduğunu belirtmektedir.

Aile birliğindeki çözülme sosyal yardım ve hizmet alanları başta olmak üzere devlete çok ciddi yükler getirmektedir. Tüm bunlar, batıda aile politikalarının çok kapsamlı bir şekilde ele alınmasına ve uzun vadeli stratejik planların hazırlanmasına neden olmuştur.

Boşanmanın nedenleri ve sonuçları açısından toplumsal maliyetinin yüksek oluşu boşanmaya ilişkin koruyucu-önleyici çalışmaların aile politikalarında ana konulardan biri olmasını gerekli kılmaktadır.

Araştırmacılar son 30 yılda dünyadan boşanma oranlarının giderek arttığını belirtmektedirler. Bu ülkelerin başını Amerika çekmektedir. İstatistikler Amerika'da yeni ve ilk evlilerin en az yarısının boşanma ile sonuçlandığını göstermektedir.

Avrupa'da ise ilk sıraları Belçika, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya ve İsviçre almaktadır. Bunun aksine olarak son yıllarda Avrupa'da boşanma oranı en düşük ülkeler ise Makedonya, İtalya ve İrlanda olarak görülmektedir.

Gelişmiş batılı ülkelerde ailenin parçalanması, boşanma, tek ebeveynlilik, aile içi ilişkilerin zayıflaması, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin kopma noktasına gelmesi, bağımlılık yapan madde kullanımının yaygınlaşması, bireyselleşme

eğilimleri, artan refah, aşırı tüketim, eşlerin ekonomik bağımsızlığı gibi faktörlerin etkisiyle evliliklerin boşanma ile sonuçlandığı görülmektedir (Ertekin, 2009:7).

3.7.TÜRKİYEDE BOŞANMA OLGUSU

Günümüzde Türk ailesini kuşatan sorun alanları incelendiğinde nedenleri ve sonuçları bakımından ilk sıralarda boşanma olgusunun yer almaya başladığı görülmektedir. Türkiye'de son 20 yıla kadar boşanma olgusunun önemli bir toplumsal sorun olarak algılanmadığı bilinmektedir. Özellikle 20. yüzyılın son dönemine kadar ülkemizde güçlü aile bağlarının ve dini inançların etkisiyle beraber toplumda boşanmış bireylere özellikle de kadına karşı önyargılı ve damgalayıcı tutumların olması, kadının ekonomik bağımsızlığının bulunmaması, ailede sorunların çözümlendiği bir dinamik yapının söz konusu olması gibi faktörler nedeniyle boşanma olgusu toplumsal bir sorun oluşturmamaktaydı (Arıkan, 1992).

Bugün diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye'de de temel değerlerin zaafa uğraması, nüfusun şehirlerde toplanması, günlük hayatın karmaşıklaşması, iletişim teknolojilerinin ve kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, tüketim kültürünün değişmesi, bireysel değerlerin ön plana çıkması ile birlikte toplumların temeli olan aileyi yıkıma götüren aile içi şiddet ve boşanma olgusu birey, toplum ve hukuk açısından giderek daha önemli bir olgu haline gelmiştir.

Buna paralel olarak yaşanan yüzyılın "stres çağı" olarak nitelendirilmesine neden olan bireysel stres kaynaklarının artmasıyla birlikte tahammülsüz bireylerin yetişmesi, sürekli tüketimi hedef alan tüketim tutkusu, ailelerin sorumsuz bireyler yetiştirme tarzı, medyanın ürettiği değer kargaşası ile birlikte oluşan ahlaki yozlaşma, evlilikte maddi değerler üzerine kurulmak istenen hayat tarzı vb. faktörler boşanmaya giden yol üzerindeki mayınlar olarak değerlendirilmektedir (Ertekin vd., 2009:8).

Türkiye'de, boşanmaya dair istatistiksel göstergeler, TÜİK tarafından toplanmaktadır ve "Boşanma İstatistikleri" adlı bir yayın ile sunulmaktadır. TÜİK verilerine göre 2000'li yıllarda ülkemizde boşanma hem sayı hem de oran olarak artış göstermiştir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde boşanma sayısının arttığı gözlenmektedir.

Tablo 3.1 Ülkemizde Evlenme – Boşanma Oranları

Yıllar	Evlenmeler	Boşanmalar	Nüfus	Kaba Evlenme Hızı (Binde)	Kaba Boşanma Hızı (Binde)
2001	544.322	91.994	68.365.000	7,96	1,35
2002	510.155	95.323	69.302.000	7,36	1,38
2003	565.468	92.637	70.231.000	8,05	1,32
2004	615.357	91.022	71.150.000	8,65	1,28
2005	641.241	95.895	72.061.000	8,9	1,33
2006	636.121	93.489	72.974.000	8,72	1,28
2007	638.311	94.219	73.875.000	9,09	1,34

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 04.01.2007

Nüfus biliminde belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen evlenme/boşanma sayısı kaba evlenme/boşanma hızı olarak tanımlanmaktadır. Kaba evlenme/boşanma hızı ülke genelinde evlenmelerin/boşanmaların oranı hakkında bilgi vermekle iki kişinin birbiriyle/birbirinden evlenmiş/boşanmış olması ve bunun nüfusa oranlanması nedeniyle "Kaba" bir hızdan bahsedilmektedir.

Boşanma göstergeleri incelendiğinde ülkemizde 1990'lı yıllarda başlayan artış eğiliminin 2000'li yılların başında da devam ettiği görülmektedir. Günümüzde ise boşananların sayısı istikrarlı bir seyir göstererek giderek artmaktadır.

Tablo 3.1.'de görüleceği üzere 2000 yılından sonraki evlenme ve boşanmalar artmaktadır. 2001 yılında 91 994 kişi boşanırken (Boşanma hızı binde 1,35) bu sayının 2007 yılında 94 219'a (Boşanma hızı binde 1,34) yükseldiği görülmektedir.

Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye'deki boşanma oranları hala çok düşük düzeydedir. Boşanmaların yüksek düzeylere ulaştığı ülkelerde boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar, çözümü en zor sosyal problemler arasında sayılmaktadır. Ülkemizde ise boşanmalar hala ciddi bir sosyal sorun olma/oluşturma aşamasına gelmemiştir. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren gözlenen artış, boşanmaların ülkemiz için de bir sosyal sorun potansiyeli taşımaya başladığı üzerinde ısrarla durulan bir husustur.

Kayıt altındaki son verilere göre (2007 yılı) Türkiye'de toplam 94 219 çift boşanmıştır. Dünyanın birçok ülkesiyle karşılaştırıldığında Türkiye'deki boşanma oranlarının hala düşük düzeylerde olması ülkemiz için bir avantajdır. Boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar çözümü en zor sosyal problemler arasında

sayılmaktadır. Ülkemizdeki boşanmaların neden olduğu olumsuzluklar hala ciddi bir sosyal sorun olma aşamasına gelmemiştir. Ancak son yıllardaki artışlar ve boşanmaya yönelik değer farklılaşmaları/algılamalar ülkemiz için de ciddi bir sosyal sorun olma düzeyine gelindiğine işaretler.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 1987 yılından itibaren "Boşanma İstatistikleri" olarak yayınladığı istatistiksel veriler tasnif edilerek yapılan bir çalışmada ülkemizdeki boşanmaların demografik özellikleri (boşanmaların illere göre dağılımı, cinsiyet oranı, boşanma nedeni, boşananların yaşı, çocuk sayısı, evlilik süresi) tespit edilmiştir. Günümüzdeki verilerle kıyaslanma imkânı tanıyan bu verilere göre:

- Türkiye'de kaba boşanma oranı binde birden azdır.
- Boşanma oranı demografik bölgeler olan "Beş Bölge" açısından bakıldığında en gelişmiş 1. Bölgede (İstanbul, İzmir, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Denizli, Edirne, Kırklareli, Kocaeli, Manisa, Sakarya, Tekirdağ) binde 0.63 (on binde) ile en yüksek düzeye çıkmaktadır.
- İkinci sırada binde 0.52'lik boşanma oranı ile 3. Bölge (Afyon, Ankara, Bilecik, Bolu, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Tokat, Yozgat, Uşak, Aksaray, Karaman, Kırıkkale) yer almaktadır.
- Ülkemizde en düşük boşanma oranı binde 0.13 ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerini kapsayan ve aynı zamanda Türkiye'nin en az gelişmiş bölgesi olan 5. Bölgede (Adıyaman, Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Malatya, Kahramanmaraş, Mardin, Muş, Siirt, Sivas, Tunceli, Şanlıurfa, Van, Bayburt, Batman, Şırnak, Ardahan, Iğdır) görülmektedir.
- Boşanma nedenlerinin başında, sayısı yıldan yıla artan ve 1994 yılı itibariyle 26119 olan şiddetli geçimsizlik yer almaktadır. Bunu terk ve zina izlemektedir (719kişi).
- Yaş dağılımlarına cinsiyete göre bakıldığında boşanan kadınların 20-34, boşanan erkeklerin ise 25-39 yaşları arasında bulunduğu anlaşılmaktadır.
- Eşler arasındaki yaş farkına bakıldığında boşanan çiftlerde erkeğin yaşı daha büyüktür (% 76). Ancak %17'sinde kadının yaşı eşinden daha büyüktür. Eşiyle aynı yaşta olanların oranı ise %8'dir.

- Boşanmaların % 45'i çocuksuz ailelerde gerçekleşmektedir. Bunu %25 ile tek çocuklular, % 17 ile iki çocuklular izlemektedir. En düşük boşanma oranı % 5 ile dört ve daha fazla çocuğu olanlar arasında görülmektedir.
- Türkiye'de boşanmaların %47'si evliliğin ilk 5 yılında meydana gelmektedir (Arıkan,1996).

Türkiye'de 2000'li yıllarda boşanmaya ilişkin veriler incelendiğinde, yukarıda anılan döneme ait temel bulguların günümüzde oransal bir artış gösterdiği ve sosyo-demografik özellikler açısından da yukarıdaki bulgularla paralellik arz ettiği görülmektedir.

Tablo 3.2. Bölgeler ve Nedenlerine Göre Boşanma Oranları (2007 yılı)

Bölgeler	Zina	Cana kast Fena mua.	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinme	Toplam
İstanbul	6	2	3	9	3	20.183	10	1107	20.323
Batı Marma.	1	4	3	36	3	4.301	34	125	4.507
Ege	20	5	5	58	9	17.004	131	286	17.518
Doğu Marma.	11	3	1	23	5	8.293	44	132	8.512
Batı Anadolu	8	0	7	15	8	9.964	23	1.112	11.137
Akdeniz	10	3	0	16	4	10.470	54	2.335	12.892
Orta Anadolu	6	0	4	22	2	5.115	141	110	5.400
Batı Karadeniz	6	5	2	23	10	5.079	18	127	5.270
Doğu Karad.	6	2	3	9	1	1.862	11	215	2.108
Kuzey Anadolu	2	0	1	3	4	1.032	12	33	1.087
Ortadoğu Ana.	0	0	0	8	6	1.677	33	41	1.765
Güneydoğu	1	0	0	8	1	3.553	40	97	3.700
Türkiye Toplam	77	24	29	230	56	88.533	551	4.719	94.219

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 04.01.2011

Türkiye'de nedenlerine göre boşanmaların bölgelere dağılımında kayıt altındaki en son veriler 2007 yılına aittir. Tablo 3.2.'den de anlaşıldığı gibi bütün bölgelerde boşanmada geçimsizlik nedeniyle boşanma oranı en yüksek düzeydedir. Sözlük anlamı; düşünce ve duygu birliğinin yok olması, bağlılık bilincinin, karşılıklı

sevgi ve saygının ortadan kalkması hali (İnal, 1992) olan "geçimsizlik" %90'lara ulaşan bir oranla çiftleri boşanmaya götürmektedir.

Boşanmaların gerçekleşme yeri olan mahkemelerin kayıtları üzerinden boşanma nedenleri incelendiğinde de yine en fazla paya sahip olan nedenin evlilik birliğinin sarsılması (geçimsizlik) olduğu görülmektedir. Ancak, geçimsizliğe götüren nedenlerin temelinde yer alan psiko-sosyal, ekonomik, kültürel ve toplumsal faktörlerin çok boyutlu olarak ortaya konulmadığı bir gerçektir. Toplumumuzda eşlerden birinin sadakatsizliği ya da evi terk etmesi nedeniyle gerçekleşen boşanmalar da ahlaki normlar, geleneksel değer yargıları ve genel kabuller nedeniyle "Geçimsizlik" adı altında kayda geçmektedir. Hatta çiftlerin anlaşmalı bir şekilde boşanmaya karar verdikleri durumlar da gerçek nedenlerine bakılmaksızın "Geçimsizlik" kategorisinde yer almaktadır.

Türkiye gibi hızlı bir değişim süreci yaşayan bir ülkede boşanmaya etki eden bu faktörlerin detaylı bir şekilde ele alındığı çalışmaların periyodik aralıklarla gerçekleştirilmesi boşanmanın nedenlerinin anlaşılabilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Birçok bireysel veya toplumsal olumsuzluklara yol açan potansiyel sorun kaynaklarının henüz sorun ortaya çıkmadan önce ele alınması ve mümkünse sorun ortaya çıkmadan çözülmesi, izlenecek en rasyonel yoldur.

3.7.1.Gaziantep İline Genel Bir Bakış

3.7.1.1.Gaziantep ilinin genel ekonomik yapısı

31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre, 1.653.670 (www.tuik.gov.tr, 04.01.2011) kişilik bir nüfusa sahip, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en gelişmiş, Türkiye'nin ise 6. büyük kenti olan Gaziantep, sanayisi ve ticari hacmi ile de tüm dikkatleri üzerine çekmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin tüm ürünlerinin işlendiği ve bu ürünlerin hem iç hem de dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezidir. Dört tane Organize Sanayi Bölgesi birçok küçük sanayi siteleri ve serbest bölgesi ile yüksek ticaret hacmine sahip, çeşitli alanlarda uluslararası pazarlara yönelik çalışan, sanayi altyapısı gelişmiş, yerel işletmelere sahip, AB ülkeleri ve Suriye gibi komşu ülkeler başta olmak üzere dünyanın 140 ülkesi ile ticaret yapan, birçok sektörde önemli ölçüde katma değer yaratan ve bölgede önemli istihdam merkezi pozisyonunda olan Türkiye'nin en önemli ticaret merkezlerinden birisidir (GSO, 2003:13).

3.7.1.1.1.Sektörler itibariyle Gaziantep ekonomisinin genel durumu

Gaziantep İlinin;

- Dört tane Organize Sanayi Bölgesi'nin olması,
- Altyapı ve sanayisinin gelişmiş, kalifiyeli eleman birikiminin olması,
- Serbest bölgesinin bulunması,
- GAP bölgesinin en büyük sanayi ve ticaret merkezi olması,
- Coğrafi konumu itibariyle Ortadoğu pazarına yakınlığı,
- Köklü bir ticaret kültürünün varlığı,
- Suriye sınırındaki Gaziantep'te ve komşuları olan Hatay, Şanlıurfa ve Kilis illerinde sınır ticaret merkezlerinin kurulmasının kararlaştırılması,
- Dış ticaret yapan firmaların ve yabancı yatırımcıların ihtiyaç duyduğu lojistik, gümrükleme, depolama, bankacılık, ulaşım, konaklama gibi birçok hizmet sektöründe güçlü bir altyapıya sahip olması ve bu hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren yerli ve yabancı çok sayıda firmanın varlığı,
- Tarihin en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapmasının yarattığı turizm potansiyeli sayesinde hem bölgede hem de ülke düzeyinde sanayi kenti olma yolunda oldukça önemli bir konuma sahiptir (Tekeoğlu ve Ildıran, 2009:150-151).

3.7.1.1.2. Altyapı ve inşaat sanayi

Kartalkaya Barajından getirilip içme suyu arıtma tesislerinden arıtılarak, Gaziantep İline verilen içme suyunun kapasitesi 250.000 m³/gün'dür. Şehrin çeşitli yerlerinde mevcut olan kuyulardan şebekeye verilen ortalama aylık içme suyu miktarı 1.267.526,25 m³/aydır. Ayrıca ilde, İl Şehir Merkezinde evsel atık sularının fiziksel ve biyolojik olarak arıtıldığı 200.000 m³/gün kapasiteli atık su arıtma tesisi de mevcuttur (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008:187-188).

Gaziantep yarattığı istihdam olanakları açısından çevre illerden aldığı göç ve nüfus artışıyla yaşanan konut ihtiyacına karşılık, istihdam yaratma ve ihracatı artırma potansiyeline sahip, Türk ekonomisinin lokomotif sektörlerinden birisi olan inşaat sektöründe önemli bir potansiyele sahiptir. Ayrıca Ortadoğu ülkelerine yakınlığı açısından da bu ülkelerde ihalelere girmek isteyen yerli ve yabancı yatırımcılara birçok fırsat sunmaktadır (GTO, 2006).

Gaziantep inşaat sektörünün ildeki hizmet ve imalat kalemlerinden bazıları şunlardır (GTO, 2006): Müteahhitlik hizmetleri, mimarlık hizmetleri, PVC kapı-

pencere profili imalatı, plastik sıhhi tesisat borusu imalatı, prefabrik inşaat elemanları, katkılı çimento (Yıldırım ve Örnek, 2009:80). İldeki hizmet ve imalat kalemlerinden de anlaşılacağı gibi Gaziantep'te inşaat malzemeleri sektörünün de önemli bir üretim potansiyeline sahip olduğu, özellikle Suriye gibi komşu ülkelere yapılan ihracattan da kayda değer bir pay aldığını ifade etmek mümkündür.

3.7.1.1.3. Finansal hizmetler ve bankacılık

İlde gelişen sanayi ve ticarete paralel olarak finansal hizmetler açısından da büyük gelişmeler yaşanmaktadır. Gaziantep'te şuan mevcut 25 banka ve 62 şubesi bulunmakta ve bu bankalar kredi, mevduat, sigorta hizmetlerinin yanı sıra her türlü dış ticaret hizmetlerini de müşterilerine sunmaktadır (GTO, 2006).

3.7.1.1.4. Madencilik

Her ne kadar Gaziantep'te madencilik gelişmiş bir sektör olmasa da, il merkezinin batısında kalan Şahinbey ilçesinin bazı bölgelerinde mangan, İslahiye ilçesinde demir ve krom, İslahiye ilçesinin güney-batı kesimlerinde boksit, Nurdağı ilçesinde ise krom maden yatakları mevcuttur. İlde metalik maden işletmesi mevcut değilken, sanayi madeni (çimento hammaddesi, kil, kireç taşı ve taşocağı) işletmeleri mevcuttur (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008:161).

3.7.1.1.5. Sanayi ve ticaret yapısı

Tarihi İpek Yolu üzerine kurulu olan Gaziantep İli, batının doğuya ve Ortadoğu'ya, doğunun ise batıya ve güneye açılan kapısıdır. Türkiye'nin batısındaki sanayi şehirleri ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin tarım şehirleri arasında köprü görevi görerek her türlü irtibatı sağlayıp ihtiyaçları karşılayan; hem ticari faaliyetleri hem de sanayi üretimi ile geniş bir pazara hitap eden; bölgenin en stratejik metropolü konumundaki şehirdir. Ayrıca önemli karayollarının kavşağında bulunması, Arap Ülkeleri ile ticaretin yapıldığı bir şehir olması açısından da büyük önem taşımakta; Gaziantep Sanayi ve Ticaret yapısı ile Türkiye ekonomisinde önemli bir yer işgal etmektedir (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008:171).

Cumhuriyet öncesi dönemde, Gaziantep'te dokumacılık başta olmak üzere tüm sektörlerde ev ve atölye tipi üretim hâkim iken; Cumhuriyetin kurulduğu ilk

yıllarda Gaziantep'te ticaret ve sanayinin daha çok tarıma dayalı, dokuma sanayinin baskın olduğu, atölye tipi üretim tarzının hâkim olduğu bir yapı gözlenmektedir.

1927 yılı sanayi verilerine bakıldığında, küçük sanayi kuruluşlarından meydana gelen 2.008 tesisinin bulunduğu, bunların %55.5'inin tarıma dayalı sanayi, %21'inin dokuma sanayi, %10'unun ağaç ürünleri ve metal eşya sanayisinden oluştuğu da bu gerçeği doğrulamaktadır. 1920-1933 döneminde ise Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıkılması nedeniyle Gaziantep sanayisinde önemli gelişmeler yaşanmamıştır (Yıldırım ve Örnek, 2009:67-68).

1965'li yıllara kadar modern sanayi açısından Gaziantep'te sanayi faaliyetleri yeterince gelişmemiş ancak 1968 yılında Kalkınmada Öncelikli İller Programı'na alınması ve 1970'de Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜGEM) kurulması ile hızlı bir gelişim sürecine girmiştir (Yıldırım ve Örnek, 2009:70-73). 1969 yılında 1.Organize Sanayi Bölgesi hizmete açılmış ve bu bölge içerisinde 1976 yılına kadar 9 sanayi tesisi kurulmuştur. Sanayi bölgesindeki bu tesisler içerisinde önceden beri gelişmekte olan un fabrikalarının yanı sıra makarna fabrikaları da dikkat çekmektedir (Pekdoğan, 1999:13). Ama ildeki sanayi faaliyetlerinin asıl gelişimi 1980'li yıllardan sonra, özellikle 1990-1996 yılları arasında yaşanmış ve Gaziantep'te bulunan sanayi kuruluşu sayısında ciddi artışlar gözlenmiş; ticaret alanında da önemli gelişmeler yaşanmıştır. 1973 yılında 98 olan tesis sayısı, 1981 yılında 153'e ulaşmış; üretim ve ana mallar sanayisi yerine tüketim malları üretiminde yoğunlaşma yaşanmış ve özellikle 1970-1980'li yıllarda uygulanan teşviklerin de etkisi ile ticaret kesiminde biriken sermaye büyük ölçüde sanayi yatırımlarına dönüştürülmüş böylelikle de sanayileşme faaliyetlerine hız kazandırılmıştır (Yıldırım ve Örnek, 2009:70-73).

Sanayinin gelişimiyle birlikte ilde kurulan Organize Sanayi Bölgesi (1.Organize Sanayi Bölgesi-1969, 2.Organize Sanayi Bölgesi-1987, 3.Organize Sanayi Bölgesi-1994, 4.Organize Sanayi Bölgesi-2002, Gaziantep sanayicilerinin taleplerini karşılamak amacıyla 5.Organize Sanayi Bölgesi için yer seçim çalışmaları devam etmektedir), Küçük Sanayi Siteleri, serbest bölgesi ve dünyada sadece üç ülkede bulunan Örnek Sanayi Sitesi ile Gaziantep bir sanayi metropolüdür. Metropolitan bir yapıya sahip olan bu ilimiz kayda değer herhangi bir dış destek almamış, bu seviyeye kendi iç dinamikleri ve birikimleriyle ulaşmıştır (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008:171). Örneğin Gaziantep serbest bölgesi, arazisi ve kurulup işletilmesi tamamen özel sektöre ait olan modele

göre kurulmuş; bölge kurucu ve işleticileri devletten hiçbir destek almaksızın bölgeyi yatırımcılara hazır hale getirmiş; bazı yatırımcılara kiralamış bazılarına ise arazi mülkiyetiyle satmıştır (Arslan ve Yapraklı, 2007:94-95).

Tablo 3.3 Gaziantep'te İstihdam

FAALİYET KOLLARI	TÜRKİYE		GAZİANTEP	
	İstihdam	(%)	İstihdam	(%)
Tarım ve Hayvancılık	12.576.827	% 49.71	146.625	% 39.13
İmalat ve Sanayi	3.276.173	% 12.95	78.331	% 20.91
Ticaret	2.512.777	% 9.93	42.824	% 11.43
İnşaat ve Madencilik	142.111	% 0.56	22.885	% 6.11
Turizm ve Ulaştırma	853.255	% 3.37	2.887	% 3.44
Hizmetler	5.806.690	% 22.96	69.550	% 18.56
Elektrik Gaz Su	98.152	% 0.39	1.197	% 0.32
İyi Tanımlanmamış Faaliyet	34.015	% 0.13	378	% 0.10
TOPLAM	25.300.000		364.667	

Kaynak:(2009 Rakamlarla Gaziantep, 2009:29)

Gaziantep'te faaliyet kollarındaki istihdam oranlarına baktığımızda tarım ve hayvancılıkta %39.13'ü, hizmetler sektöründe 18.56'sı istihdam edilmektedir. İmalat ve sanayi dallarında ise %20.91'i istihdam edilirken, bu oran Türkiye ortalaması olan %12.95'in; inşaat ve madencilik sektöründeki %6.11'lik pay da %0.56'lık olan Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.

3.7.1.1.6. Dış ticaret

Gaziantep, bugünkü ulaştığı olduğu sanayi, ticaret ve ihracat potansiyeliyle, önemli karayollarının kavşağında bulunmasıyla, Arap Ülkeleri ile ihracat ve ithalatın yapıldığı bir şehir olmasıyla bölgede, ülkede ve uluslararası alanda hak ettiği yeri alma başarısını göstermektedir.

Türkiye'de 1950'li yıllarda Antep fıstığı ihracatıyla ilk sıralarda yer alan Gaziantep, bugünde Türkiye'nin genel ihracat payı içerisinde 1 milyar dolar ve üzerinde ihracat yapan ilk dokuz ilden birisidir. Örneğin 2007 Gaziantep Sanayi Odası verilerine göre Gaziantep İli, 2 milyar 458 milyon dolarla Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplam ihracatında %81.3 gibi büyük bir orana sahiptir (Söylemez vd., 2009:39). Ayrıca ilde öne çıkan ihracatçı sektörler baktığımızda tekstil ve hammaddeleri, halı, gıda, giyim, demir çelik ürünleri, kimyevi maddeler ve mamulleri, ağaç mamulleri ve orman ürünleri dikkati çekmektedir (www.tim.org.tr,

23.05.2011). Tekstil ve giyim imalatında Türkiye üretiminin %6.3'ü, gıda ve içecek üretiminin %4.6'sı, makine metal üretiminin %1.8'i, kimyevi madde üretiminin %2.5'i ve ayakkabı deri ve işlenmiş mamullerinin %4.9'u Gaziantep'te gerçekleştirilmektedir.

Gaziantep'te gerçekleştirilen ihracatın ülkeler bazında dağılımına bakıldığında ise ihracatın %26'sının Ortadoğu Ülkelerine, %25'inin Avrupa Birliği Ülkelerine, %13'ünün Diğer Avrupa Ülkelerine, %8'inin Türk Cumhuriyetlerine, %6'sının Amerika'ya, %4'ünün Afrika'ya, %2'sinin Asya ve diğer Okyanus Ülkelerine ve %16'sının da Rusya Federasyonu, Ukrayna, Avustralya gibi diğer ülkelere gerçekleştirdiği görülmektedir (Tekeoğlu ve Ildırar, 2009:153).

Tablo 3.4. Gaziantep İlinin Yıllar İtibariyle İthalat ve İhracat Değerleri (bin dolar)

Yıllar	İthalat	İhracat
1996	487.812	224.931
1997	478.178	392.915
1998	379.165	442.673
1999	338.557	412.946
2000	510.485	435.174
2001	440.593	599.598
2002	658.227	619.536
2003	1.000.182	866.153
2004	1.332.130	1.295.292
2005	1.686.155	1.652.554
2006	1.846.300	1.857.722
2007	2.241.460	2.403.363
2008	2.709.140	3.251.891
2009	2.127.308	2.952.488

Kaynak:(DTM, www.dtm.gov.tr, 11.05.2011)

Tablo 3.4'de de görüldüğü gibi 1996 yılı sonrası ithalatta bir azalma yaşanmış ancak 2000 yılı itibariyle bu azalmalar yerini giderek artan bir ivmeye bırakmıştır. Buna karşılık olarak da Gaziantep'te giderek artan bir ihracat seyri dikkatleri çekmektedir.

Gaziantep İli ihracatının %93'ü sanayi ürünleridir. Bölgelere göre ihracatta da en fazla paya sahiptir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ihracatının %75'i Gaziantep İli tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 2010 yılında ihracat yapılan 163 ülke ile Türkiye'de en fazla ülkeye ihracatı gerçekleştiren ildir (Gaziantep Türkiye İhracatında 6. Sırada, 2010:10).

3.7.1.1.7. Tarım ve hayvancılık

İl merkezinde tarımsal imkânların çevre illere oranla daha düşük olmasına rağmen, bu çevre illerin ürettiği ara mal niteliğindeki malların, nihai ürün haline getirildiği; Osmanlı imparatorluğu döneminde de başta pamuk olmak üzere tarım ürünlerinin mamul ve yarı mamul olarak işlendiği bir merkez haline gelmiştir. Cumhuriyet öncesi döneme baktığımızda da Gaziantep'teki olumlu iklim şartlarının sonucu olarak ortaya çıkan zengin tarım alanlarının varlığı, başta dokumacılık sektörü olmak üzere tarım sektörünün de gelişmesine büyük katkı sağlamış ve ilerleyen yıllar içinse önemli bir alt yapı hazırlamıştır (Yıldırım ve Örnek, 2009:66-67). Gaziantep ilinde 382.077 hektarlık tarım uygulaması yapılan arazi mevcuttur ki bu alan %61.40'lık bir oranı teşkil etmektedir. Tablo 4.11 incelendiğinde; 382.077 hektarlık tarım arazilerden %69.73'ünü teşkil eden 266.414 hektarlık kısmı sulanabilir araziye ayrılmışken, bunun 43.111 hektarı ise sulanan araziye oluşturduğu görülmektedir. Gaziantep ilinde orman ve fundalık olarak nitelendirilen arazi ise 92.419 hektarlık alan ile il yüzölçümünün %15'ini kaplamaktadır.

Tablo 3.5 Gaziantep İli Arazi Varlığı

ARAZI VARLIĞI	YÜZÖLÇÜMÜ (HEKTAR)	%
Tarım Alanı	382.077	% 61.40
Tarla Arazisi	213.888	% 55
Ekilen	198.104	
Nadas	3.559	
Sebze Arazisi	6.961	% 1.8
Meyve Arazisi	161.228	% 43.2
Sulanabilir Araziler	266.414	% 69.73
Sulanan Araziler	43.111	% 16.8
Devlet Sulamaları	19.165	% 44.5
Halk Sulamaları	23.946	% 55.5
Orman ve Fundalık	92.419	%15
Çayır ve Mera	36.894	% 6
Tarım Dışı Arazi	110.905	% 18

Kaynak:(2009 Rakamlarla Gaziantep, 2009:65)

Gaziantep, Türkiye’den komşu ülkelere ve Ortadoğu’ya canlı hayvan ticaretinin yapılması hususunda kilit konumdadır. Bu özelliğinden ötürü Gaziantep’i modern, çağdaş ve günümüz şartlarına uygun canlı hayvan merkezi haline getirmek için birçok proje yürütülmektedir. Bu projelerden 2008 yılında faaliyete geçirilen ve Türkiye’de bir ilk olan Gaziantep Besi Organize Sanayi Bölgesi ile Avrupa normlarına uygun bir sektör oluşturmak; oluşturulan bu sanayi bölgesi içinde hayvan pazarı, mezbaha, hayvan otelleri, canlı hayvan borsası gibi birçok sosyal tesisin oluşturulmasıyla hayvancılık sektörünü bir çatı altında toplamak amaçlanmaktadır (GTO, 2009:67).

2008 yılı verilerine göre Gaziantep ilinde 57.486 büyükbaş hayvan, 333.085 koyun, 121.782 keçi olmak üzere toplam 454.867 küçükbaş hayvan yetiştirilmektedir.

Tablo 3.6.Gaziantep İli Merkez ve İlçedeki Büyükbaş, Küçükbaş ve Kumes Hayvan Sayısı (2008)

HAYVAN CİNSİ SAYISI				
İlçe Adı	Büyükbaş	Koyun	Keçi	Kanatlı
Şahinbey	10.382	47.100	13.000	260.609
Şehitkamil	18.577	144.181	35.190	156.297
Araban	2.951	48.200	21.740	23.104
İslahiye	7.055	21.131	17.006	37.106
Karkamış	2.445	2.750	636	19.418
Nizip	4.835	18.829	6.016	78.803
Nurdağı	3.506	20.865	8.175	29.217
Oğuzeli	4.815	10.715	2.835	44.517
Yavuzeli	2.920	19.314	17.184	22.513
Toplam	57.486	333.085	121.782	671.584

Kaynak: (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008)

İlde büyükbaş hayvan ihracatı yapılmamakta olup, koyun yetiştiriciliği genellikle et üretimi amacı ile yapılmakta ve bu ürünler il içinde tüketilmektedir. Ayrıca Fırat Nehri üzerinde üretim kapasitesi 750 ton/yıl olan 1 adet alabalık tesisi bulunmaktadır. Ürünlerin pazarlanması iç piyasaya yöneliktir (T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü, 2008:155).

3.7.1.2.Gaziantep'in eğitim durumu

Türk Eğitim Sisteminin amacı, Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak; hür ve bilimsel düşünme gücüne ve geniş bir dünya görüşüne sahip yapıcı, yaratıcı ve topluma pozitif katkı sağlayan verimli kişiler yetiştirmektir (Erdem, 2007:2-5).

Gaziantep İlinde eğitimin tarihi gelişimine baktığımızda, günümüzde olduğu gibi Cumhuriyet öncesi dönemde de eğitim ve öğretime büyük önem verilmiş, halkın kültür seviyesinin yükseltilmesi için çeşitli eğitim vakıfları kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı döneminde ise Maarif-i Mahalliye Derneği gibi modern çağ anlayışı içerisinde olan bazı vakıf kuruluşları Gaziantep'teki mevcut okulların idaresini ve masraflarını üzerine almış ve bu dönemde şehit çocukları için açılan ilkokul ile de eğitime verdiği önemle dikkatleri üzerine çekmiştir (MEB, 2010:11).

1991-1992 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ilinde 2.857 öğrencinin eğitim gördüğü 2 anaokulu, 3 uygulamalı sınıf ve 82 anasınıfı varken (MEB, 2010:13), Tablo 4.6. incelendiğinde 2008-2009 eğitim-öğretim yılında anasınıfı bulunan okul sayısının 352'ye, öğrenci sayısının ise 18.778'e yükseldiği görülmektedir. İlköğretimde ise resmi ve özel toplam okul sayısı 617, öğrenci sayısı da 302.671'dir. Gaziantep'in kültür alanında hızla gelişmesi orta dereceli okulların da gelişmesinde büyük katkıda bulunmuş, birçok mesleki ve teknik öğretim okulları açılmıştır. Ortaöğretimdeki okul sayısı da 91 iken öğrenci sayısı 68.421'dir.

2009-2010 yılı itibariyle okul öncesi eğitimde okul sayısı köylerde ve şehirde toplam 413'e, öğrenci sayısı toplamda 19.767'ye ve derslik sayısı ise 859'a yükselmiştir. İlköğretim düzeyindeki eğitim okul sayısı 601, öğrenci sayısı 331.011 ve derslik sayısı 6.986 olarak kayıtlara geçmiştir. Ortaöğretimde ise bu durum okul sayısında 125'e, öğrenci sayısında 91.526'ya, derslik sayısında ise 1.717'ye çıkmaktadır (MEB, 2009:44-45).

Tablo 3.7 İl Geneli Eğitim Mevcut Durum 2008-2009

KURUM TÜRÜ		Okul Sayısı	Anasınıfı Bulunan Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Şube Sayısı	Öğrenci Sayısı	Okullaşma Oranı (%)	Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
OKUL ÖNCESİ	Resmi	22	345	484	668	18.214	25.57	38
	Özel	5	7	48	26	564	0,8	12
	Toplam	27	352	532	718	18.778	26.36	35
İLKÖĞRETİM	Resmi	599		6.386	10.130	296.853	100.11	46
	Özel	18		364	238	5.818	1.96	16
	Toplam	617		6.750	10.368	302.671	102.07	45
ORTAÖĞRETİM	Resmi	78	4	1.476	1.661	65.901	70.76	42
	Özel	13		129	129	2.520	2.71	14
	Toplam	91	4	1.605	1.790	68.421	73.46	39
GENELTOPLAM		735	356	8.887	12.852	389.870		

Kaynak:(MEB, 2010:34)

Ayrıca ilde adını Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük sanayi ve ticaret merkezi olan Gaziantep ilinden alan ve 2010 yılı itibariyle yaklaşık 23.000 öğrencinin eğitim-öğretim görmekte olduğu Gaziantep Üniversitesi ve 2009 yılında kurulmuş olup henüz 468 öğrencisi bulunan özel Zirve Üniversitesi faaliyet göstermektedir. 2010 yılı itibariyle de Gaziantep İli'nde Gazikent Üniversitesi'nin açılmasıyla ildeki ikinci vakıf üniversitesi de faaliyete geçmiştir. Böylece Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en fazla üniversitesi bulunan ve üniversiteler şehri olma unvanını elde etmiş bir ilimizdir.

3.7.1.3. Gaziantep'in sağlık durumu

Tablo 3.8.Sağlık Bakanlığı Fiili Çalışan Personel Sayısı 2009

ÜNVANLAR	UZMAN HEKİM	PRATİSYEN HEKİM	HEMŞİRE	EBE	DİĞER PERSONEL	GENEL TOPLAM
Kadrolu	439	599	681	439	1.440	3.598
Sözleşmeli	3	19	669	399	632	1.722
Toplam	442	618	1.350	838	2.072	5.320

Kaynak:(www.gaziantepsaglik.gov.tr, 14.05.2011)

Hekim ve yardımcı sağlık personeli sayısının önemli ölçüde arttığı Gaziantep İli'nde, 2002 yılında 2 bin 90 olan hastane yatak sayısı 2009 yılında 3 bin 436'ya çıkmıştır. Yoğun bakım yatak sayısı 396'ya, sağlık personeli sayısı ise 9 bin 521'e çıkmıştır (http://www.sabah.com.tr, 14.05.2011).

Tablo 3.9 Gaziantep İli Sağlık Kurumları Dağılımı 2009

KAMU SEKTÖRÜ		ÖZEL SEKTÖR	
Sağlık Bakanlığı Hastanesi	10	Özel Hastane	8
Üniversite Hastanesi	1	Hemodiyaliz Merkezi	7
Sağlık Ocağı	99	Tıp Merkezi	11
Verem Sava Dispanseri	4	Özel Poliklinik	7
Açs-Ap Merkezi	5	Dal Merkezi	14
Köy Sağlık Evi	93	Muayenehane	94
Halk Sağlığı Laboratuvarı	1	Eczane	394
Acil Yardım Ve Kurtarma İstasyonu	20	Fizik Laboratuvarı	8
Sıtma Savaş Dispanseri	1	Bakteriyoloji Laboratuvarı	4
Hemoglobinopati Merkezi	1	Röntgen Laboratuvarı	3
Adölesan Merkezi	1	Sağlık Kabini	29
Depo Ve Tamirhane Müdürlüğü	1	Ecza Deposu	10
Ağız Ve Diş Sağlığı Merkezi	2	Güzellik Merkezi	4
Diyaliz Merkezi	4	Ebe Kabinleri	15

Kaynak:(www.gaziantepsaglik.gov.tr, 14.05.2011)

Ayrıca ilde kamunun yanı sıra özel büyük sağlık yatırımları da mevcuttur. 400 yataklı bölge eğitim ve araştırma hastanesi, 200 yataklı akıl ve ruh sağlığı hastalıkları hastanesi, 150 yataklı fizik tedavi ve rehabilitasyon hastanesi, 100 yataklı yüksek güvenilirli adli psikiyatri hastanesi, 100 yataklı göğüs hastalıkları hastanesi ve İslahiye ilçesinde 100 yataklı devlet hastanesi yatırımlarının da gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu projeler dâhilinde Sağlık Bakanlığınca "bölge sağlık cazibe merkezi" olarak belirlenen 16 il arasında bulunan Gaziantep, sağlık turizmi merkezine dönüşmektedir (<http://www.sabah.com.tr>, 14.05.2011).

3.7.1.4. Gaziantep'te ulaşım ve haberleşme

Yurtiçi ve yurtdışı bağlantıları bulunan Gaziantep demiryolunun uzunluğu 2003 yılı itibariyle 286.57 km'dir. Irak ve Suriye ile bağlantısı bulunan Gaziantep demiryolu ağı, ulaşım alanında ciddi imkânlar sağlamakta; mal sevkiyatında da firmalara önemli hizmetler vermektedir. Aynı zamanda Halep ekspresi de Gaziantep'in ilçesi olan İslâhiye sınır kapısından Suriye topraklarına girmektedir (<http://www.gaziantep.com/tr>, 16.05.2011). Ayrıca Avrupa sınırından Bağdat'a kadar

uzanan Bağdat demiryolu bağlantısı da Gaziantep üzerinden geçmektedir (Yıldırım ve Örnek, 2009:78).

Tablo 3.10. 01.01.2010 Tarihli Gaziantep İli Sath Cinslerine Göre Yol Ağı (Km)

Gaziantep	Asfalt Yollar			Parke	Stabilize	Toprak	Şebeke Uzunluğu
	Asfalt Beton	Sathi Kaplama	Toplam				
Otoyol	134	0	134	0	0	0	134
Devlet Yolu	165	149	314	0	0	0	314
İl Yolu	2	185	187	1	11	0	199
Toplam	301	334	635	1	11	0	647

Kaynak:(<http://www.kgm.gov.tr>, 16.05.2011)

Şehir merkezinden 20 km uzaklıkta olan Uluslar arası Gaziantep Havalimanı 1976 yılında hizmete girmiş; 1993 yılında ise Uluslar arası Yolcu ve Yük Taşımacılığı'na açılmıştır. Haberleşme ağına ise PTT telefon santral kapasitesi toplamda 330.707, telefon abonesi sayısı ise 212.094'tür ve 53 tane de Türk Telekom bayisi mevcuttur (GTO, 2009:40).

Tablo 3.11. Gaziantep İli Ulaştırma Rakamları

Yıllık Uçak Seferleri	7.119
Hava Meydanı Büyüklüğü	23.000 m ²
Terminal Yolcu Kapasitesi	4.000.000
Yıllık Uçak Kapasitesi	25.550
2008 Yılında Gelen-Giden Yolcu	720.200
Havaalanı Niteliği	Uluslar arası
Havaalanı Gümrük müdürlüğü	Mevcut
Hususi Otomobil	106.822
Motosiklet	87.703
Ticari Taksi	1.028
Trafiğe Kayıtlı Toplam Motorlu Taşıt	280.947
Ehliyet Sürücüsü	321.274

Kaynak:(GTO, 2009)

3.7.1.5. Gaziantep ilinde boşanma olgusu

Gaziantep ilinde boşanma olgusunu daha rahat görmek için bazı tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.12. Gaziantep'te Yıllara Göre Boşanma Miktarı

Bölge	2007	2008	2009	2010
Türkiye	94.219	99.663	114.162	118.568
Güneydoğu Anadolu	3.700	3.865	4.554	4.766
3 Şehir	2.003	2.145	2.552	2.769
Gaziantep	1.509	1.621	1.942	2.228
Adıyaman	419	417	504	435
Kilis	75	107	106	106

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 04.01.2011

Tablo 3.12. analiz edildiğinde Gaziantep'te boşanma sayısının sürekli artış gösterdiğini görülmektedir. Hâlbuki Gaziantep'in komşu illerinde böyle bir artışın olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.13. Gaziantep'te Cinsiyet ve Yaş Dağılımına Göre Boşanmalar

A:ERKEK		YAŞ	16-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54
B:KADIN		TOPLAM								
TÜRKİYE	A	118.568	183	4.852	19.222	25.400	22.277	16.346	12.186	7.862
	B	118.568	2.360	16.010	24.923	23.570	18.234	12.243	8.584	4.932
GAZİANTEP	A	1.620	5	153	401	327	296	163	123	61
	B	1.620	96	346	359	267	254	114	84	49
ADİYAMAN	A	506	2	38	103	121	118	51	34	15
	B	506	22	84	126	89	91	45	23	12
KİLİS	A	98	1	6	29	15	17	16	4	4
	B	98	11	20	24	14	14	6	1	4

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 04.01.2011

Tablo 3.13. analiz edildiğinde boşanmaların hem bayanlar için hem erkekler için en çok gerçekleştiği yaşlar 25-29 yaş aralığı olarak görülmektedir. İkinci olarak bayanlarda boşanmanın en çok görüldüğü yaş düzeyi 20-24 arası yaşlardır. Erkeklerde ise 30-34 yaş aralığında boşanmaların görüldüğü yaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.14. Gaziantep'te Nedenlerine Göre Boşanma Miktarı

	Toplam	Zina	Cana Kast	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinmeyen
Türkiye	118 568	90	32	37	317	42	113 039	1 414	3 597
Güneydoğu Anadolu	3 358	1	1	1	7	2	3 000	15	331
3 Şehir	2 224	-	-	1	2	-	1 965	9	247
Gaziantep	1 620	-	-	1	2	-	1 434	2	181
Adıyaman	506	-	-	-	-	-	447	7	52
Kilis	98	-	-	-	-	-	84	-	14

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 04.01.2011

Tablo 3.14. analiz edildiğinde boşanmaların en büyük sebebi olarak karşımıza geçimsizlik çıkarken zina, cana kast ve akıl hastalığınsan dolayı boşanma olmazken en az boşanma sebebi cürüm ve haysiyetsizlik ve terk olarak görülmektedir.

3.15. Gaziantep'te Kaba Boşanma Hızı

Bölge	2007	2008	2009	2010
Türkiye	1,34	1,40	1,58	1,62
Güneydoğu Anadolu	0,52	0,53	0,61	0,63
Gaziantep, Adıyaman, Kilis	0,90	0,94	1,09	1,16
Gaziantep	0,98	1,02	1,19	1,33
Adıyaman	0,72	0,71	0,86	0,74
Kilis	0,64	0,89	0,87	0,87

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 04.01.2011

Tablo 3.15 incelendiğinde Gaziantep'te kaba boşanma hızının sürekli olarak artış gösterdiği görülmektedir.

3.7.1.6. Gaziantep ilinin sosyo-kültürel yapısı

6 bin yıldır üzerinde pek çok insan topluluğuna yerleşim sahası ve geçit yeri olan Gaziantep İli, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin birleştiği noktada, Mezopotamya ve Suriye ile Anadolu arasındaki önemli kilit bölgelerinden birisini temsil etmektedir (Çakır, 2010:2).

Suriye ile sınır ili olup, topraklarının büyük bir bölümü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batı kesiminde bir bölümü de Akdeniz Bölgesi'nin doğusunda yer almaktadır. 6216 km²'lik alanıyla Türkiye topraklarının yaklaşık %1'lik kısmını kaplayan Gaziantep, kuzeyden Kahramanmaraş, güneyden Suriye ve Kilis, doğudan

Şanlıurfa, batıdan Osmaniye, güneybatıdan Hatay ve kuzeydoğudan Adıyaman ile komşudur. Akdeniz ve kara ikliminin geçiş noktasında yer almakta olan İlin, güney ve batı kesimleri Akdeniz ikliminin etkisinde olmakla beraber, genelde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. İlde yağış en çok kış ve ilkbahar aylarında görülmektedir (GTO, 2009:11).

Gaziantep topraklarının 1/4'ü tarıma elverişli topraklardan oluşmuş olup, bu toprakların bir bölümü Fırat Nehri'nin sularıyla sulanmaktadır. Gaziantep'in sulama yapılan bu topraklarında Antepfıstığı, zeytin, pamuk, üzüm, kırmızıbiber ve keten gibi ekonomik değeri yüksek sanayi bitkileri ile mercimek, buğday ve arpa gibi hububat ürünleri yetiştirilmektedir. Coğrafi yönden GAP'ın giriş kapısı, sanayisi ve ticari hacmiyle de GAP kalkınmasında temel teşkil eden Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki 18 ili etkisi altında tutmaktadır (GSO).

Gaziantep, Anadolu'daki insan topluluklarının kültürünü yansıtan en eski merkezlerden birisi olup tarihi M.Ö. 4000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Gaziantep; gezilip görünmeye değer tarihi, turistik ve doğal güzellikleri, Kurtuluş Savaşı ve Antep savunması hatıraları, yaylaları, ovaları, ören yerleri, leziz yemekleri, eşsiz el sanatları, camileri, türbeleri, medreseleri, Antep evleri, hanları, hamamları, kастelleri, kiliseleri, adını verdiği baklavası ve fıstığı, sanayisi, insanların kendine has çalışkanlığı ve sıcaklığı ile geçmişin ve geleceğin bir arada yaşandığı Gaziler şehridir.

Gaziantep yöresinde yapılan araştırmalar bölge tarihinin alt paleolitik döneme kadar uzandığını göstermektedir. Bölgede yer alan Sakçagözü, Zincirli, Tilmen Höyük ve Gedikli de yapılan kazılarda İlk Tunç Çağı'na ait buluntular elde edilmiştir (Tatlıgil, 2005:8)

Gaziantep'te Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarıyla birlikte Hitit, Pers, Roma, Arap ve Türk-İslam uygarlıklarının da hüküm sürmesiyle mimarı, edebiyat ve folklor alanlarında büyük ve kalıcı eserler oluşmuştur. Bu dönemden başlayan süreç içerisinde Anadolu'nun binlerce yıllık tarihinden gelen çeşitli uygarlıkların da kültür mirasıyla yoğrulan Gaziantep'in sosyal ve kültürel yapısı zengin bir mozaik halinde günümüze kadar gelmiştir. Kültürel yaşama renk katan ve zengin desenlerle beslenen kıyafetler, ağızdan ağza söylenerek günümüze kadar gelen ve güncelliğini hala koruyan atasözleri, sedefçilik, bakırcılık, kutnuculuk, yemenicilik, Antep kilim ve halı dokumacılığı, Antep İşi El İşlemeciliği bu zengin mozaığın sadece birkaç parçası olarak sıralanabilmektedir (GTO).

Şehrin ilk kurulduğu yer Kahramanmaraş yolu üzerindeki Dülük (eski adıyla Dolichenus) şehridir. Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisi olan Gaziantep'te yapılan arkeolojik araştırmalar neticesinde bölgedeki ilk yerleşim birimlerinin Paleolitik çağa kadar uzandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Kalkolitik, Neolitik, Hitit, Büyük İskender, Mitani, Asur, Pers, Selevkoslar, Bizans, Roma, İslam, Türk-İslam, Osmanlı dönemlerini de yaşamış ve bu dönemlere ait eserleri günümüze kadar taşımıştır (www.gaziantepkulturturizm.gov.tr, 25.04.2011).

Osmanlı kaynaklarında "Ayıntab" olarak geçen Gaziantep şehri ilk Hititler tarafından "Hantab" adı ile kurulmuştur. Sonrasında Hz. Ömer zamanında İslam orduları tarafından fethedilen bu şehir, çevresindeki pınar ve su kaynaklarından dolayı "Parlak Pınar" anlamına gelen "Ayıntab" ismini almıştır.

Gaziantep kimi zaman Huriler'in, Mısır Firavunları'nın, Asurluların, Babillilerin, Medler'in istilasına uğramış; kimi zaman ise Romalıların eline geçmiş ya da Anadolu ve İran'ı istila eden İskender tarafında Makedonya Krallığı topraklarına katılmıştır (www.gaziantepililerderneği.org, 25.04.2011).

Bir ara Doğu Roma Antep'i geri alsa da, Abbasiler zamanında 782'de yeniden İslam topraklarına geçmiş; 10. yüzyılda da Araplarla Doğu Roma İmparatorluğu arasında çarpışmalara sahne olmuş ve ardından Antep Selçuklu Türkler tarafından 1067'de fethedilmiştir (Turan, 1971: 73). Ancak yıllar itibariyle Antep sürekli el değiştirmiştir.

Dulkadiroğulları ve Memlûkluların eline geçen kent 20 Ağustos 1516'da Yavuz Sultan Selim tarafından Mercidabık Meydan Savaşı ile Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılmıştır (GSO, 2003: 11). Ancak I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin yenik düşmesi ve 1918'de Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalanmasının ardından Antep 15 Ocak 1919'da İngilizler, 5 Kasım 1919'da da Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Her iki tarafta da yaşanan büyük kayıplara rağmen Antep'iler 1 Nisan 1920'den, 7 Şubat 1921 tarihine kadar dünyanın en büyük kent direnişini göstermiş ve bu özelliği ile de 6 Şubat 1921'de TBMM'nin 93. sayılı kanunu ile "Gazi"lik unvanı verilmiş, Antep adı Gaziantep olarak değiştirilmiştir. 20 Ekim 1921'de ise TBMM'nin Fransa ile imzaladığı Ankara Antlaşması'yla da Fransızlar şehirden çekilmiş ve 25 Aralık 1921'de Gaziantep bağımsızlığına kavuşmuştur (www.gaziantepililerderneği.org, 25.04.2011).

Gaziantep kültürünün yansıtılmasında önemli role sahip olan ve kuşaktan kuşağa, dilden dile aktarılan miras olan halk türküleri günümüze kadar değişmeyerek

gelirken, Türkiye ve dünya mutfakları arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olan “Gaziantep Mutfağı” baklavası, kebabları, çorbaları, et yemekleri, kavurmaları, dolmaları ile damak lezzetinin en zengin örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Antep Evleri; yüksek duvarlar arkasında, dış mekânlardan mümkün olduğunca soyutlanmış Hayat (Avlu)’a dönük yapılardır. Evlerin ikinci katında sokağa yapılan konsol çıkıntılarına köşk denir. Dışı metalle kaplanan bu tür yapılar köşklü ev diye de adlandırılır. Evin ana girişi sokaktan hayata girişle sağlanır. Hayat etrafında ocaklık (mutfak), hazna (kiler), helâ gibi mekânlar yer alır. Evler tek, iki ve üç katlı olarak inşa edilmiştir. Genelde iki katlı evler hâkimdir Evlerin altında bulunan mahzene, hazna adı verilir. Hazneler genellikle kiler amaçlı olarak kullanılır. Soğuk mahaller olan bu bölüm, yiyeceklerin saklanması için iyi bir mekândır (GTO).

Tarihin her döneminde bir kültür-sanat ve ticaret merkezi olma özelliğini koruyan Gaziantep, Dünya mutfakları arasında da önemli bir yere sahip olup, zenginliği, yemek çeşitliliği, hazırlanması ve sunumu ile de farklı bir konuma oturtulmaktadır. Gaziantep mutfağında çorbadan kebaba, dolmadan pilava kadar yaklaşık 252 çeşit yemek yapılıyor. 32 çeşit kebab, 26 çeşit köfte, 15 çeşit dolma) kent mutfağını süslüyor (<http://www.gaziantep.net/mutfak/>).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL ve YÖNTEM

4.1.ARAŞTIRMANIN AMACI

Evlilik kurumunun giderek sarsılmaya başladığı günümüzde boşanma olgusu ele alınarak Gaziantep ilinde meydana gelen boşanma vakıalarının sebep ve sonuçları analiz edilmek istenmiştir. Yapılan anket çalışmasında bireylere boşanma ve evlilikleriyle ilgili sorular yöneltilerek bu doğrultuda Gaziantep'te boşanmanın nabzı ölçülmeye çalışılmıştır. Gaziantep'te boşanmalarda ekonomi faktörünün yeri analiz edilerek boşanmaların azalması için gereken tedbirlerin neler olması gerektiği hakkında bize fikir vermek amacını taşımaktadır

4.2.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Bu araştırmada Gaziantep ilinde ikamet eden çeşitli meslek gruplarına mensup, çalışan ve çalışmayan evli ve boşanmış bireyler hedef alınmıştır. Araştırmada kapalı uçlu sorular yönlendirilerek çoktan seçmeli cevaplar neticesinde yapılandırılmış anket yöntemi kullanılmıştır.

4.3.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gaziantep İli, coğrafi konum olarak doğu illerimiz ile güney illerimizi birbirine bağlayan yol güzergâhında bulunan, tarımla birlikte sanayinin de gelişmiş olduğu ve en önemlisi toplumsal yapı anlamında birçok farklı etnik ve kültürel yapının bir arada yaşadığı bir şehirdir. Tarihsel anlamda eski bir şehir olması ise, kendine özgü bir geleneğin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Geleneksel kır hayatının hala birçok alanda sürdürülüyor olmasına karşın modern bir sanayi kenti imajı da kendisim güçlü bir şekilde hissettirmektedir. Toplumsal yapı ve modernleşme süreci bağlamında Türkiye'nin küçük bir örneği olarak kabul edilebilir.

Araştırma konumuz olan boşanma oranları ise her yıl artmaktadır. Dolayısıyla, bu araştırmanın! Gaziantep İli düzeyinde sıklıkla karşılaşılan bir toplumsal sorun olan boşanma olgusunun ekonomik nedenlerini tespit ederek bu sorunun çözümüne katkı sağlayacağı umulmaktadır.

4.4.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Bu araştırma için hazırlanan anket sorularına boşanmış ve ikinci evliliğini yapmış kişilerin cevap verilmesi istenilmiş ve anketteki sorulara doğru cevap verdikleri varsayılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin Gaziantep ilinde yaşamlarını sürdürdüğü varsayılmaktadır.

4.5.ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: Boşanma daha çok ilk ve orta düzeyde eğitim görmüş bireylerde söz konusu iken yüksek eğitim görmüş bireylerin boşanma oranı daha düşüktür.

H2: Bayanların boşanma kararı almasında gelir düzeyi etkilidir

H3: Evli (2. evliliğini yapmış) bireylerin iş hayatına girmesindeki en büyük etken ekonomik güvence elde etmektir

H4:Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin gelir seviyesi boşanma kararını etkilemektedir.

H5: Boşanma daha çok genç yaştaki bireylerde görünmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR ve TARTIŞMA

5.1.ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmada Gaziantep ilinde ikamet eden kişilere çoktan seçmeli anket soruları yönetilerek bir takım bulgular elde edilmiştir Hazırlanan anket sorularına boşanmış ve evli kişilerin cevap verilmesi istenilmiş ve anketteki sorulara doğru cevap verdikleri varsayılmıştır Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 17.0 programı kullanılmıştır.

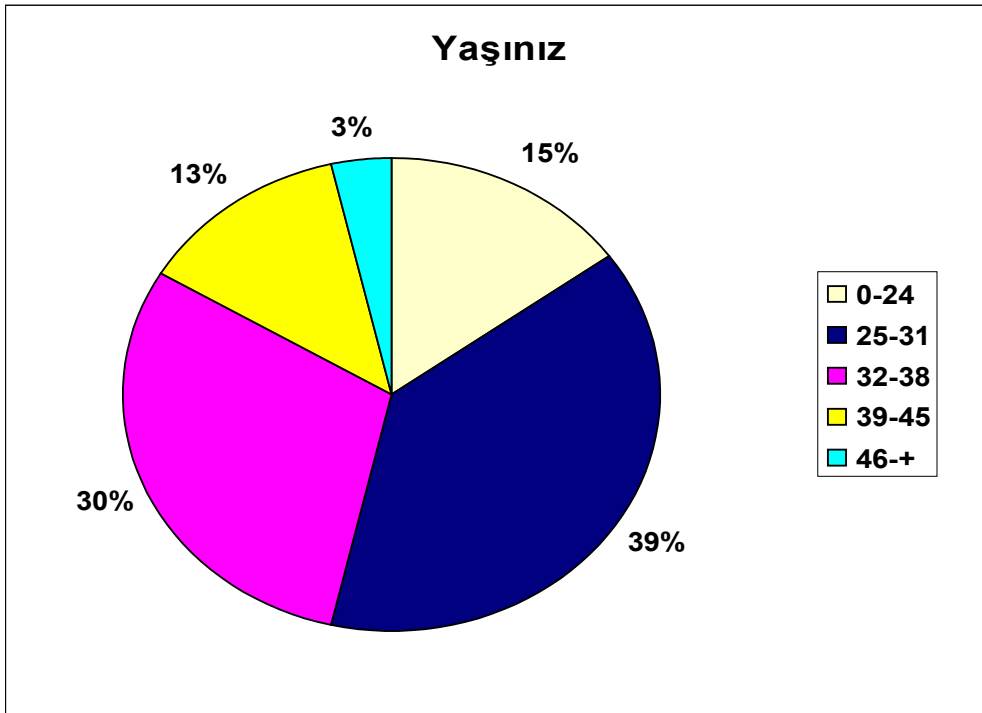
Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların yanı sıra niteliksel verilerin karşılaştırılmasında tablolar ve grafikler kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmaları yine tablo ve grafik yardımıyla analiz edilmiştir.

Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımı

Araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğu 25–31 yaş aralığında (%38.6) toplanmıştır. İkinci olarak 32–38 yaş aralığında (%30.2) daha sonra 0–24 yaş aralığında (%14.7), 39–45 yaş aralığında (%13) ve son olarak 46 yaş ve üstü (%3.5) bireylerden oluşmuştur.

Tablo 5.1. Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0–24	74	14.7	14.7	14.7
25–31	193	38.6	38.6	53.3
32–38	151	30.2	30.2	83.5
39–45	65	13.0	13.0	96.5
46+	17	3.5	3.5	100.0
Total	500	100.0	100.0	

Şekil. 5.1. Katılımcıların Yaş Dağılımının Grafikselleştirilmesi

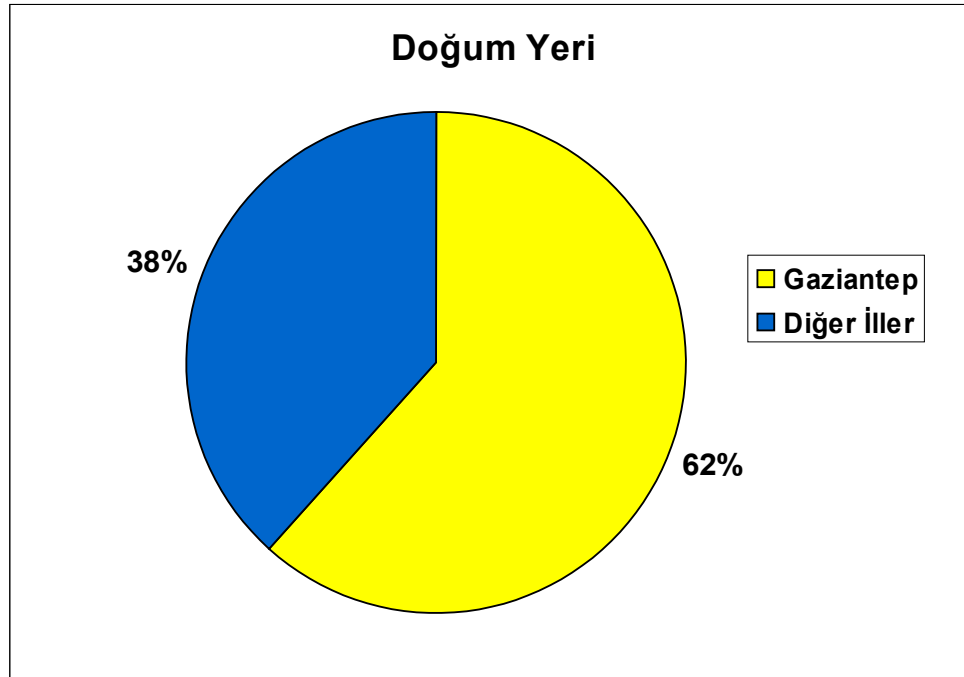

Araştırmaya Katılanların Doğum Yerleri

Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu araştırmanın uygulandığı Gaziantep ilinde (%61.8) dünyaya gelmiştir. Geri kalan kısım ise (%38.2) Gaziantep dışındaki diğer illerde doğmuşlardır.

Tablo 5.2. Araştırmaya Katılanların Doğum Yeri

Şehir	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Gaziantep	309	61.8	61.8	61.8
Diğer İller	191	38.2	38.2	100.0
Total	500	100.0	100.0	

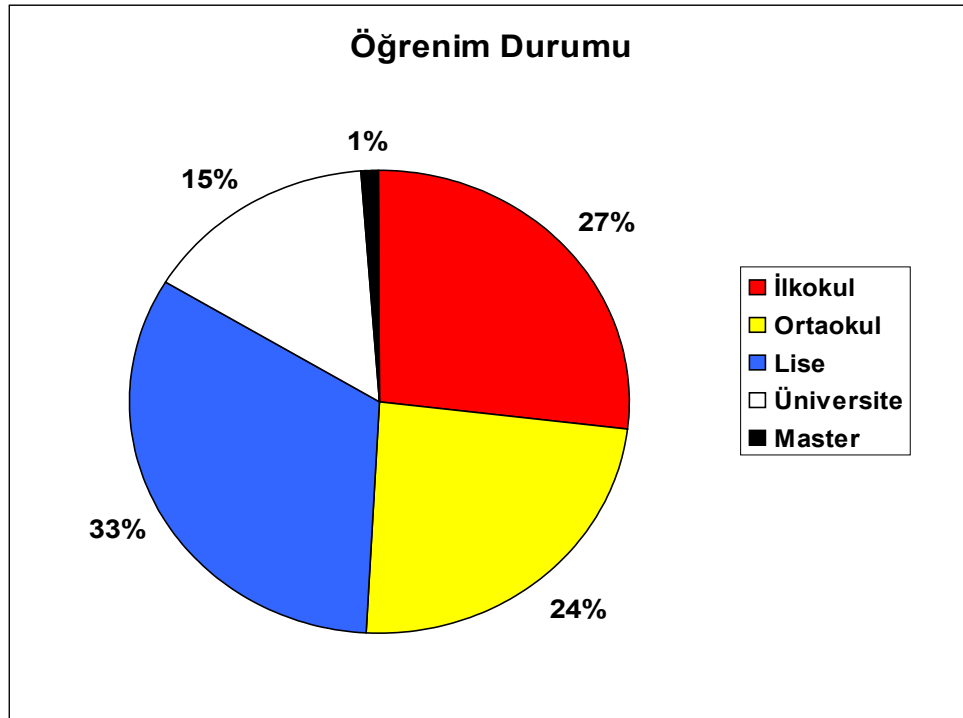
Şekil. 5.2. Katılımcıların Doğum Yerinin Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Öğrenim Durumu

Katılımcıların çoğunluğu Lise mezunu (%32.7) olup sırasıyla İlkokul (%27), Ortaokul (%24), Üniversite (%15.1) ve Master (%1.2) mezunu şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 5.3. Araştırmaya Katılanların Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İlkokul	135	27.0	27.0	27.0
Ortaokul	120	24.0	24.0	51.0
Lise	163	32.7	32.7	83.7
Üniversite	76	15.1	15.1	98.8
Master	6	1.2	1.2	100.0
Total	500	100.0	100.0	

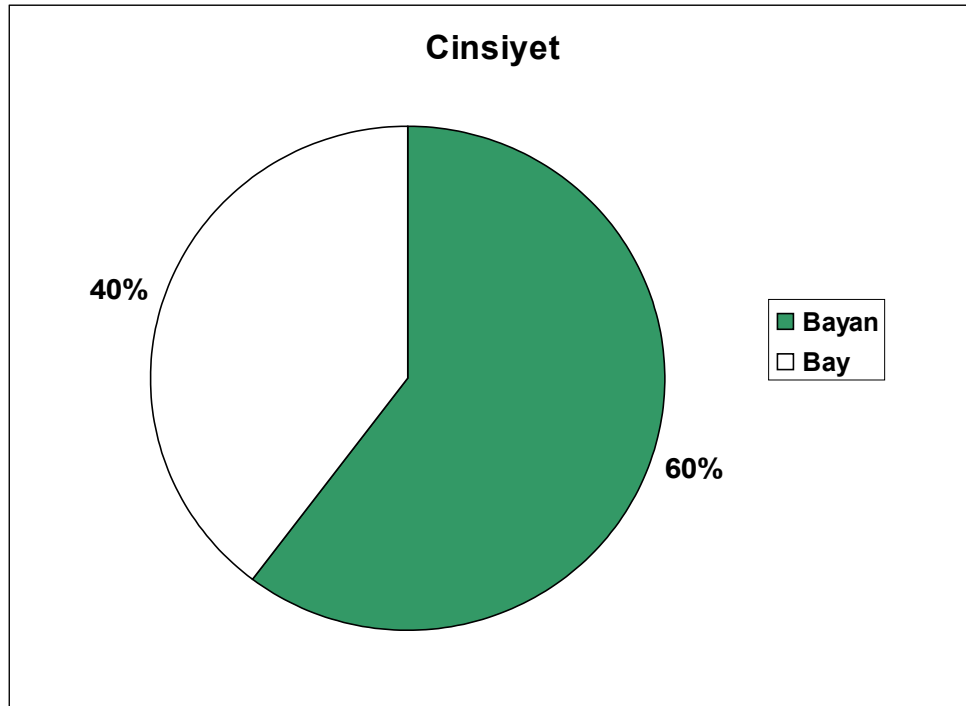
Şekil. 5.3. Katılımcıların Öğrenim Durumunun Grafikselle Gösterimi

Araştırmaya Katılanların Öğrenim Durumu

Araştırmaya katılan kişilerin yarısından fazlasını (%59.6) bayanlar oluştururken geriye kalan kısmını (%40.4) erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 5.4. Araştırmaya Katılanların Cinsiyeti

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Bayan	298	59.6	59.6	59.6
Bay	202	40.4	40.4	100.0
Total	500	100.0	100.0	

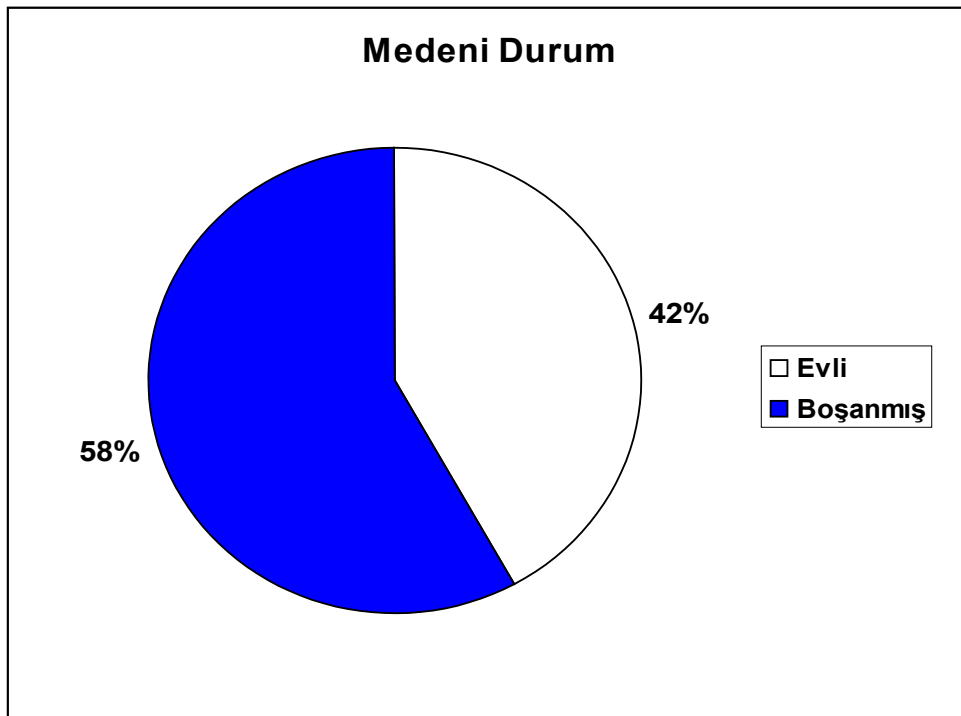
Şekil. 5.4. Katılımcıların Cinsiyetinin Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Medeni Durumu

Araştırmaya katılan kişilerin medeni durumu analiz edildiğinde yarısından fazlasını (%57.8) boşanmış olarak gözükmekte geriye kalan (%42.2) ikinci evliliğini yapmış bulunmaktadır.

Tablo 5.5. Araştırmaya Katılanların Medeni Durumu

Medeni Durum	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	211	42.2	42.2	42.2
Boşanmış	289	57.8	57.8	100.0
Total	500	100.0	100.0	

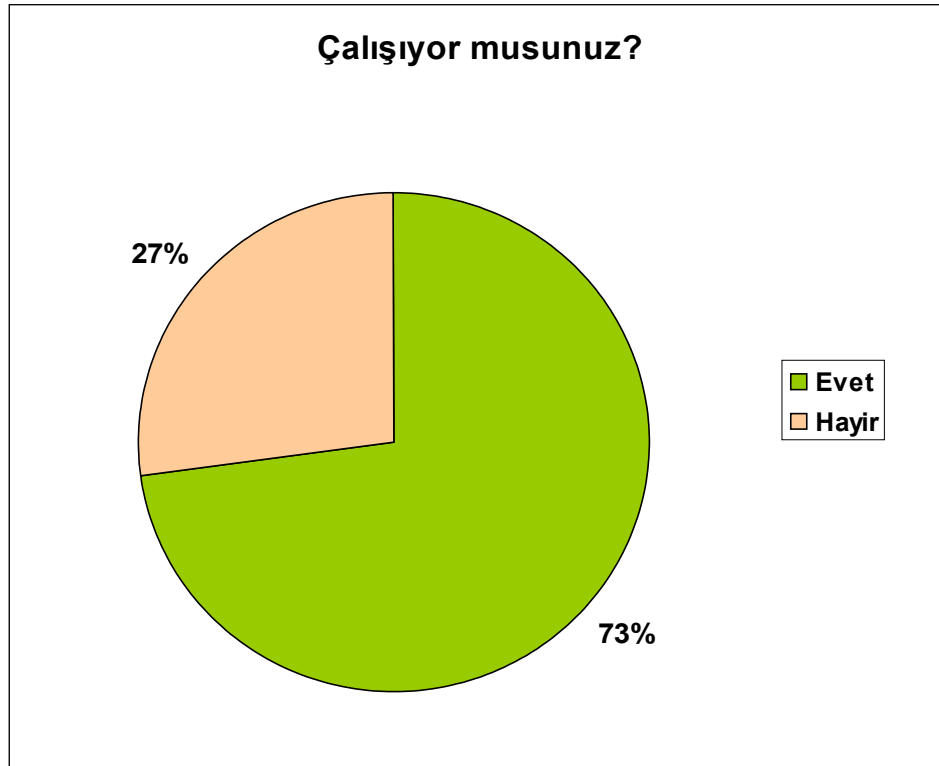
Şekil. 5.5. Katılımcıların Medeni Durumunun Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Çalışma Durumu

Araştırmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğu (%72.6) bir işte çalışmaktadır. Geriye kalan katılımcılar ise (%27.4) şu an itibariyle her hangi bir işte çalışmamaktadır.

Tablo 5.6. Araştırmaya Katılanların İş Durumu

İş Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	363	72.6	72.6	72.6
Hayır	137	27.4	27.4	100.0
Total	500	100.0	100.0	

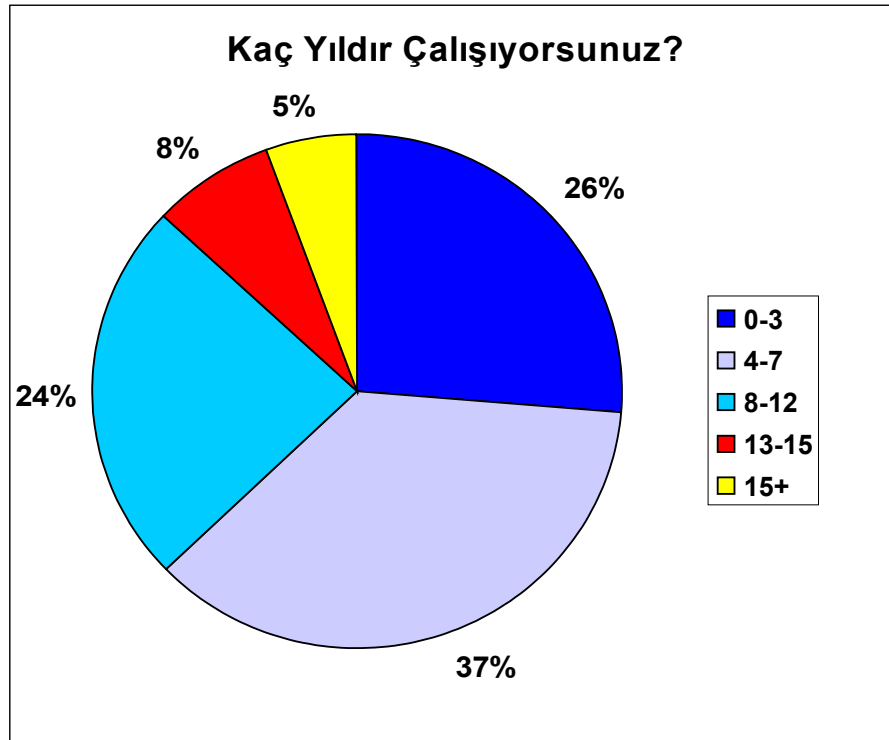
Şekil. 5.6. Katılımcıların İş Durumunun Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Çalışma Süreleri

Araştırmaya katılan kişilerin çoğunluğu 4-7 yılları arasında (%36.6) iş tecrübesine sahiptir. İkinci olarak 0-3 yıllık (%26.4) iş tecrübesine sahip bireyler yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla 8-12 yıl arası (%24.2), 13-15 yıl arası (%7.5) ve son olarak 15 yılın (%5.3) üzerinde iş tecrübesine sahip bireyler yer almaktadır.

Tablo 5.7. Araştırmaya Katılanların Çalışma Süreleri

Yıl	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-3	132	26.4	26.4	26.4
4-7	183	36.6	36.6	63.0
8-12	121	24.2	24.2	87.2
13-15	38	7.5	7.5	94.7
15+	26	5.3	5.3	100.0
Total	500	100.0	100.0	

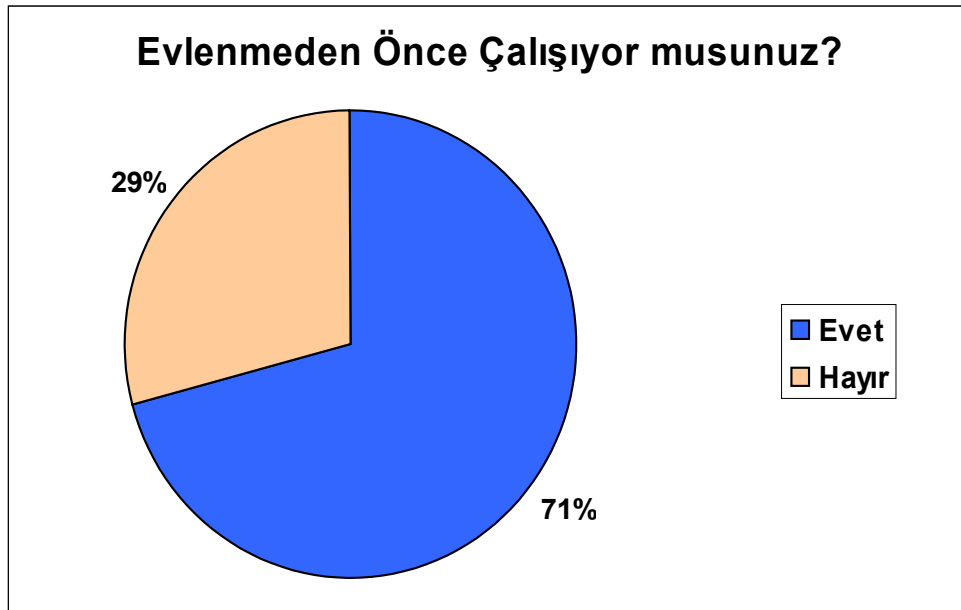
Şekil. 5.7. Katılımcıların Çalışma Sürelerinin Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Evlilik Öncesi İş Durumu

Araştırmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğu bekâr iken (%71.1) çalışmaya başlamışlardır. Geriye kalan (%28.9) kişiler ise evlilik ile birlikte çalışma hayatına atılmışlardır.

Tablo 5.8. Araştırmaya Katılanların Bekârken Çalışma Durumu

Evlenden Önce Çalışıyor musunuz?				
İş Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	356	71.1	71.1	71.1
Hayır	144	28.9	28.9	100.0
Total	500	100.0	100.0	

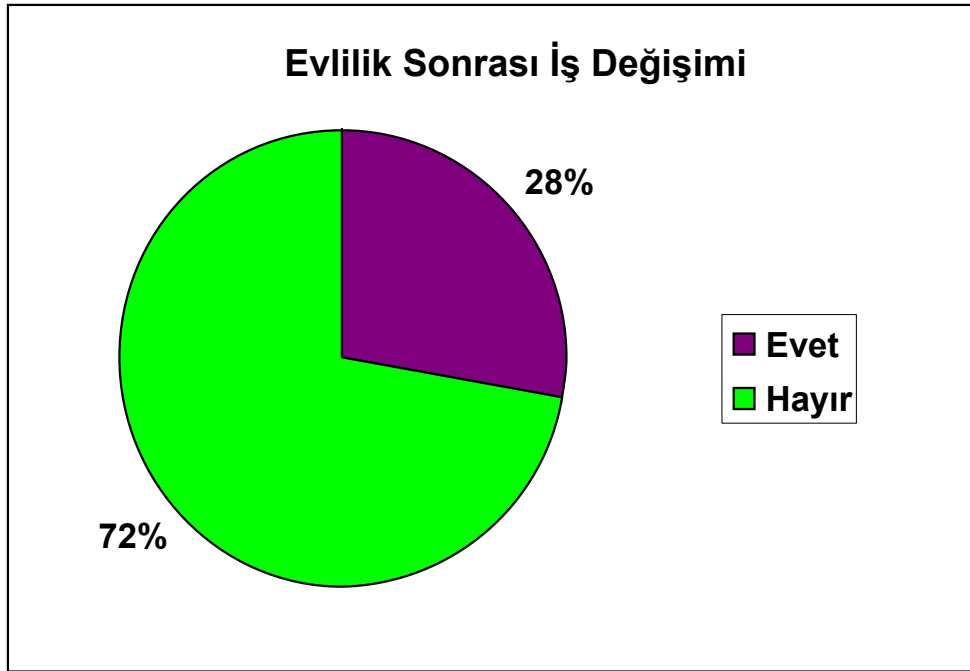
Şekil. 5.8. Katılımcıların Bekârken Çalışma Durumunun Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Evlilik Sonrası İş Durumu

Araştırmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğu (%72) evlilik sonrası iş hayatında bir değişiklik olmamıştır. Geriye kalan (%28) kişilerin ise evlilik sonrası iş hayatlarında değişiklik meydana gelmiştir.

Tablo 5.9. Araştırmaya Katılanların Evlilik Sonrası İş Hayatı

Evlendikten Sonrası İş Hayatı				
Değişiklik	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	140	28.0	28.0	28.0
Hayır	360	72.0	72.0	100.0
Total	500	100.0	100.0	

Şekil. 5.9. Katılımcıların Evlilik Sonrası İş Hayatında Değişiklik Durumunun Grafikselsel Gösterimi

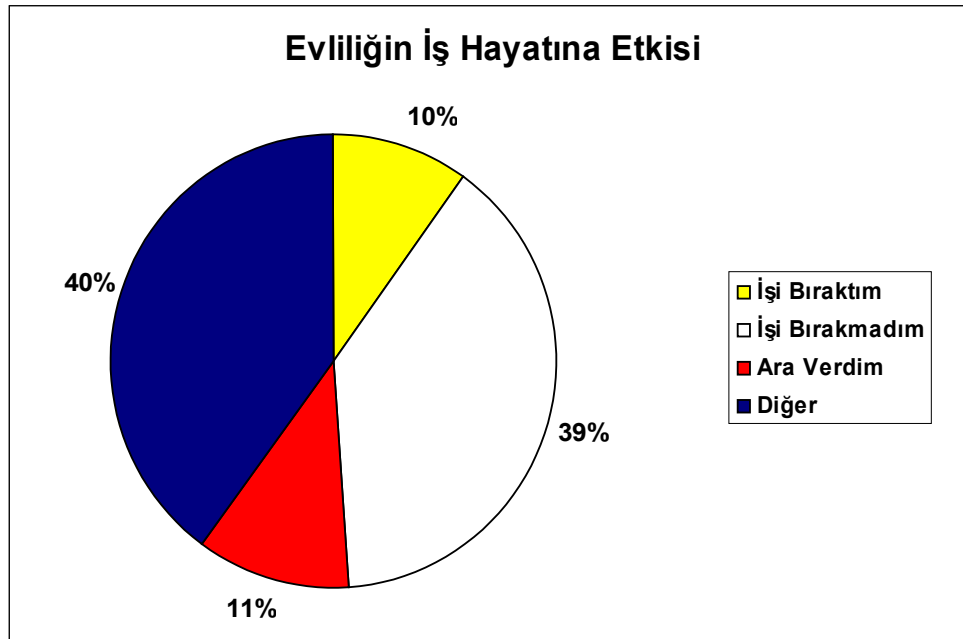

Araştırmaya Katılanların Evliliklerinin İş Hayatına Etkisi

Araştırmaya katılan kişilerin çoğunluğu (%40) evliliklerinin iş hayatına etkisi sorusuna “diğer” cevabını verirken katılımcılar sırasıyla işi bırakmayanlar (%39), ara verenler (%11) ve işi bırakanlar (%10) şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo 5.10. Araştırmaya Katılanların Evliliklerinin İş Hayatına Etkisi

İş Hayatı	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşi Bıraktım	50	10.0	9.9	9.9
İşi Bırakmadım	195	39.0	38.1	48.0
Ara Verdim	55	11.0	10.7	58.7
Diğer	200	40.0	41.3	100.0
Total	500	100.0	100.0	

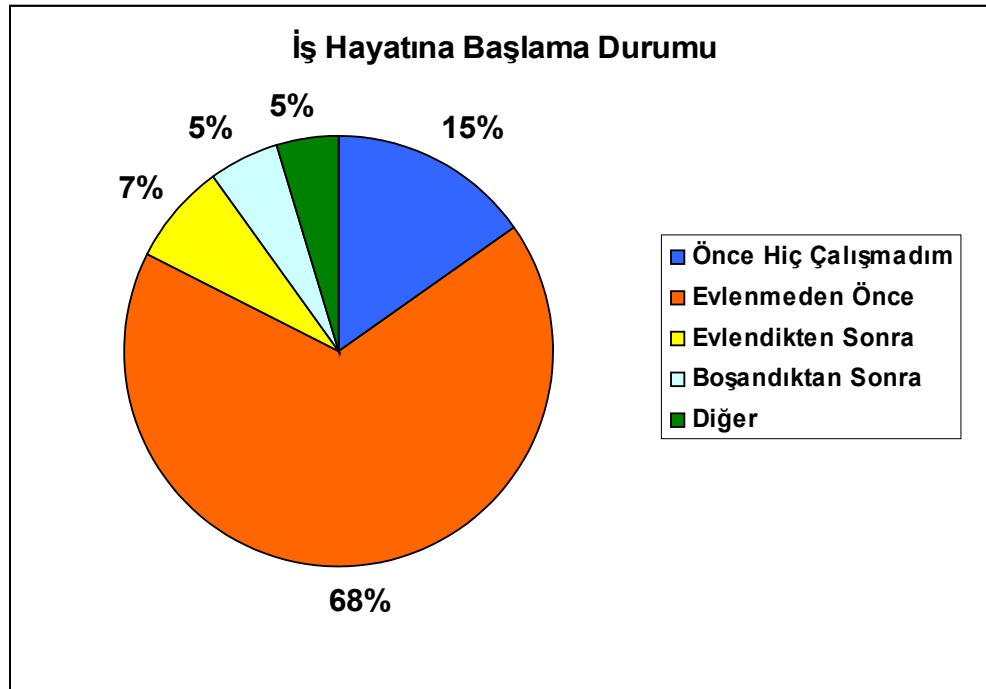
Şekil. 5.10. Katılımcıların Evliliklerinin İş Hayatına Etkisi Durumunun Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların İş Hayatına Başlama Durumu

Araştırmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğu (%67.2) evlenmeden önce iş hayatına atıldıkları görülmüştür. Daha sonra evlilikten önce hiç çalışmayanlar (%15.3), evlendikten sonra çalışanlar (%7.4), boşandıktan sonra çalışanlar (%5.4) ve diğer (%4.7) durumunda olanlar görülmüştür.

Tablo 5.11. Araştırmaya Katılanların İş Hayatına Başlama Durumları

İşe Başlama Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Önce Hiç Çalışmadım	76	15.3	15.3	15.3
Evlenmeden Önce	336	67.2	67.2	82.5
Evlendikten Sonra	37	7.4	7.4	89.9
Boşandıktan Sonra	27	5.4	5.4	95.3
Diğer	24	4.7	4.7	100.0
Total	500	100.0	100.0	

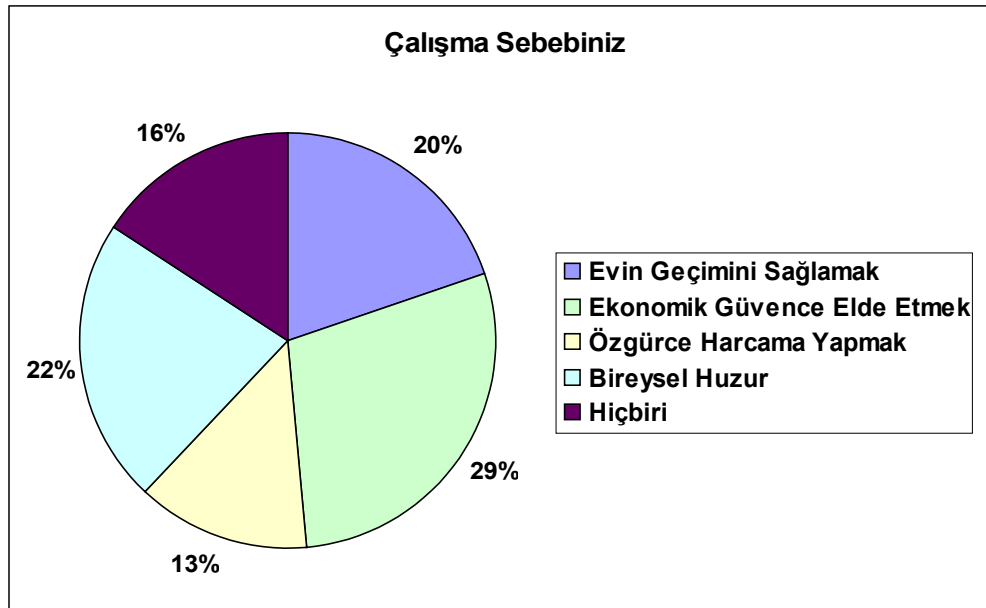
Şekil. 5.11. Katılımcıların İş Hayatına Başlama Durumlarının Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Çalışma Sebepleri

Araştırmaya katılanların çoğunluğu (%28.8) ekonomik güvence elde etmek amacıyla çalışmak isterken diğer büyük bir kısmı da (%22.2) bireysel huzur amacıyla çalışmaktadır. Katılımcılar daha sonra evin geçimini sağlamak (%19.9), hiçbiri (%15.8) ve son olarak özgürce harcama yapmak (%13.3) tercihlerinde bulunarak çalışma hayatına devam etmektedirler.

Tablo 5.12. Araştırmaya Katılanların Çalışma Sebepleri

Sebepler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evin Geçimini Sağlamak	99	19.9	19.9	19.9
Ekonomik Güvence Elde Etmek	144	28.8	28.8	48.7
Özgürce Harcama Yapmak	66	13.3	13.3	62.0
Bireysel Huzur	111	22.2	22.2	84.2
Hiçbiri	80	15.8	15.8	100.0
Total	500	100.0	100.0	

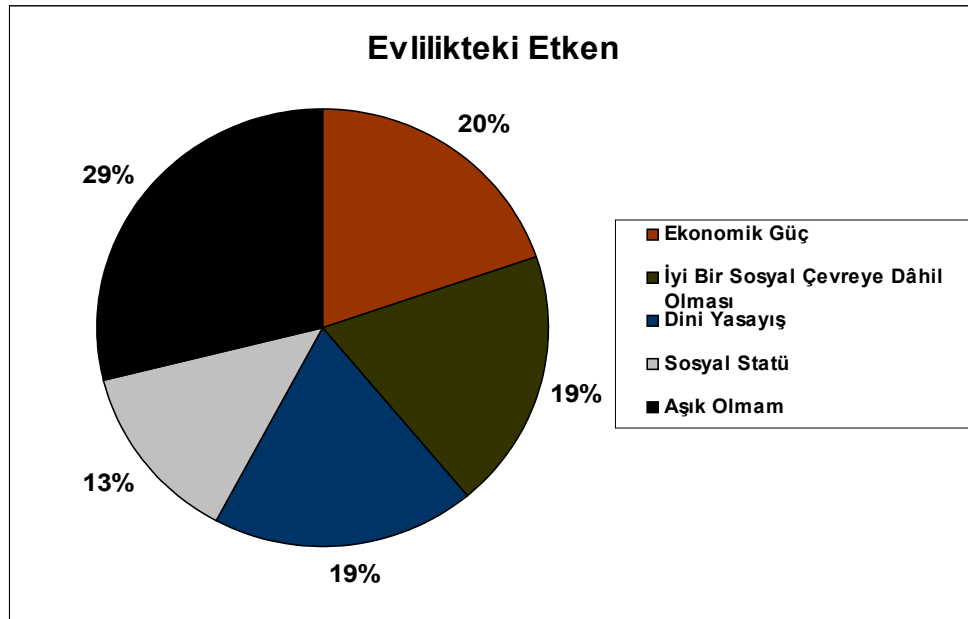
Şekil. 5.12. Katılımcıların Çalışma Sebebinin Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Evlilikteki Etkenleri

Araştırmaya katılanların büyük kısmının (%29.1) evlilik kararını vermesindeki en önemli etkenin âşık olmaları görülmüştür. Daha sonra sırasıyla ekonomik güç (%19.8), iyi bir sosyal çevreye dâhil olması (%18.9), dini yaşayış (%18.9) ve son olarak sosyal statü (%13.3) evlilikteki en önemli etkenler olduğu görülmüştür.

Tablo 5.13. Araştırmaya Katılanların Çalışma Sebepleri

Etken	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Ekonomik Güç	99	19.8	19.8	19.8
İyi Bir Sosyal Çevreye Dâhil Olması	94	18.9	18.9	38.7
Dini Yasayış	94	18.9	18.9	57.6
Sosyal Statü	67	13.3	13.3	70.9
Aşık Olmam	146	29.1	29.1	100.0
Total	516	100.0	100.0	

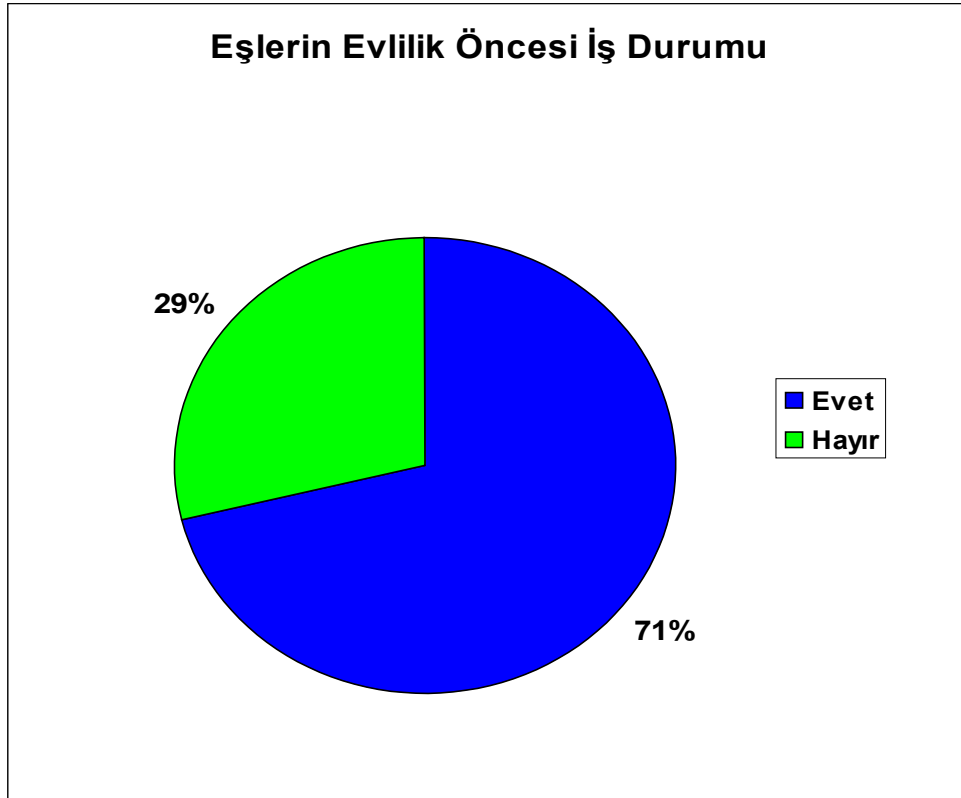
Şekil. 5.13. Katılımcıların Evlilikteki Etken Durumunun Grafikselsel Gösterimi

Araştırmaya Katılanların Eşlerinin Evlilik Öncesi İş Durumu

Araştırmaya katılanların eşlerinin evlilik öncesi iş durumu analiz edildiğinde büyük kısmının (%71) evlenmeden önce çalışır durumda olduğu tespit edilmiştir. Geri kalan kısım ise (%29) evlilik öncesinde herhangi bir işte çalışmadığı görülmüştür.

Tablo 5.14. Araştırmaya Katılanların Eşlerinin Evlilik Öncesi İş Durumu

Evlilik Öncesi İş	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	355	71.0	71.0	71.0
Hayır	145	29.0	29.0	100.0
Total	500	100.0	100.0	

Şekil. 5.14. Katılımcıların Eşlerinin Evlilik Öncesi İş Durumunun Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Evlilik Öncesi Eşlerinin İşi Hakkındaki Bilgi Durumu

Araştırmaya katılanların eşlerinin evlilik öncesi işi hakkında bilgi sahibi olanlar (%68) büyük çoğunluğu oluştururken geriye kalan kısım ise (%32.2) eşlerinin evlilik öncesi işi hakkında açık ve net bir bilgi sahibi değildir.

Tablo 5.15. Araştırmaya Katılanların Eşlerinin Evlilik Öncesi İşi Hakkındaki Bilgi Durumu

Bilgi Durumu	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	340	68.0	68.0	68.0
Hayır	160	32.0	32.0	100.0
Total	500	100.0	100.0	

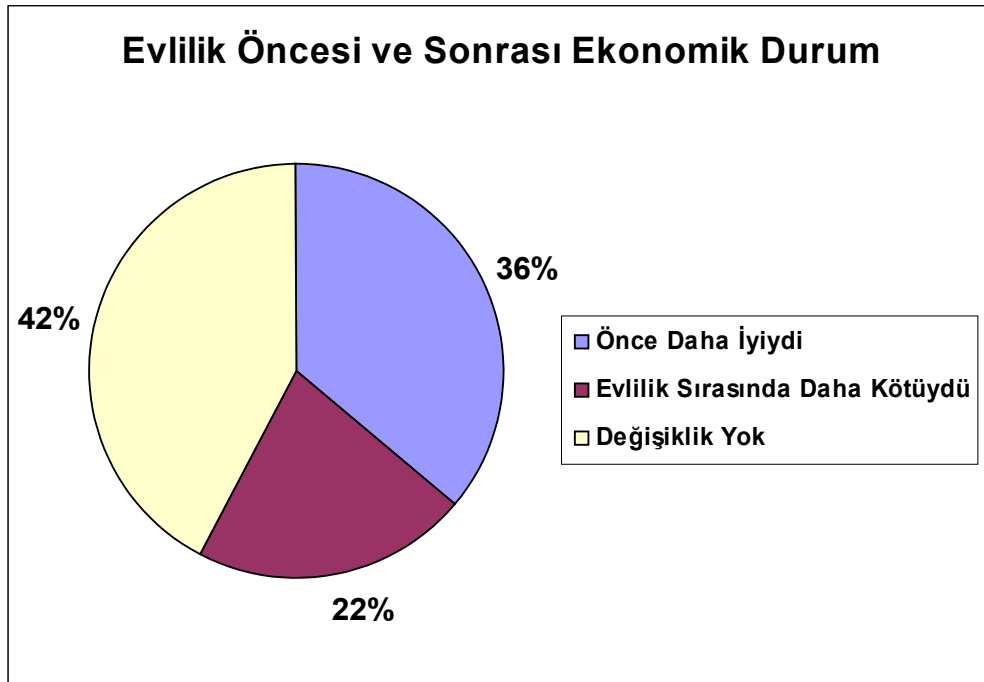
Şekil. 5.15. Katılımcıların Eşlerinin Evlilik Öncesi İşi Hakkındaki Bilgi Durumunun Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Evlilik Öncesi ve Sonrası Ekonomik Durumu

Araştırmaya katılanların çoğunluğunun (%42.5) evlilik öncesi veya sonrası ekonomik durumunda bir değişiklik gerçekleşmemektedir. İkinci olarak evlilik öncesi ekonomik durumunun daha iyi olduğu (%36) ve son olarak evlilik sırasında daha kötü olduğu (%21.5) görülmüştür.

Tablo 5.16. Araştırmaya Katılanların Evlilik Öncesi ve Sonrası Ekonomik Durumu

Ekonomik Durum	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Önce Daha İyiydi	180	36.0	36.0	36.0
Evlilik Sırasında Daha Kötüydü	107	21.5	21.5	57.5
Değişiklik Yok	213	42.5	42.5	100.0
Total	500	100.0	100.0	

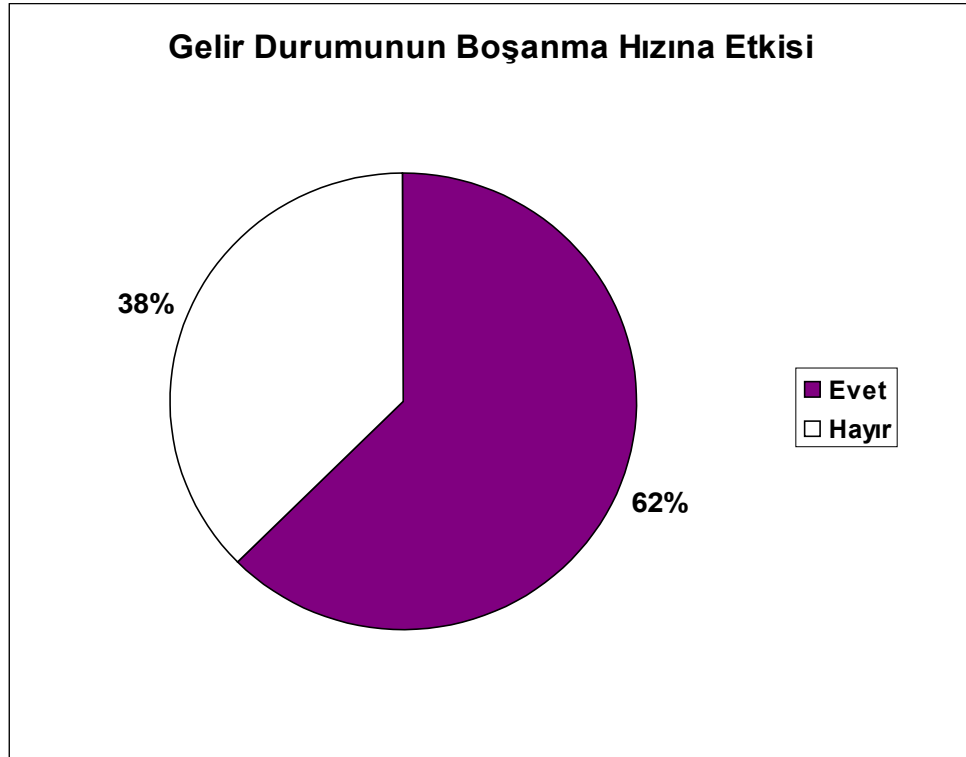
Şekil. 5.16. Katılımcıların Evlilik Öncesi ve Sonrası Ekonomik Durumunun Grafikselsel Gösterimi

Araştırmaya Katılanların Gelir Durumunun Boşanma Hızına Etkisi

Araştırmaya katılanların çoğunluğu (%62.4) gelir durumunun boşanmayı hızlandıran bir faktör olduğunu ifade ederken geri kalan kesim (%37.6) gelir durumunu boşanmayı hızlandıran bir faktör olmadığını görmüştür.

Tablo 5.17. Araştırmaya Katılanların Gelir Durumunun Boşanma Hızına Etkisi

Hız	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	312	62.4	62.4	62.4
Hayır	188	37.6	37.6	100.0
Total	500	100.0	100.0	

Şekil. 5.17. Katılımcıların Gelir Durumunun Boşanma Hızına Etkisinin Grafikselleştirilmesi

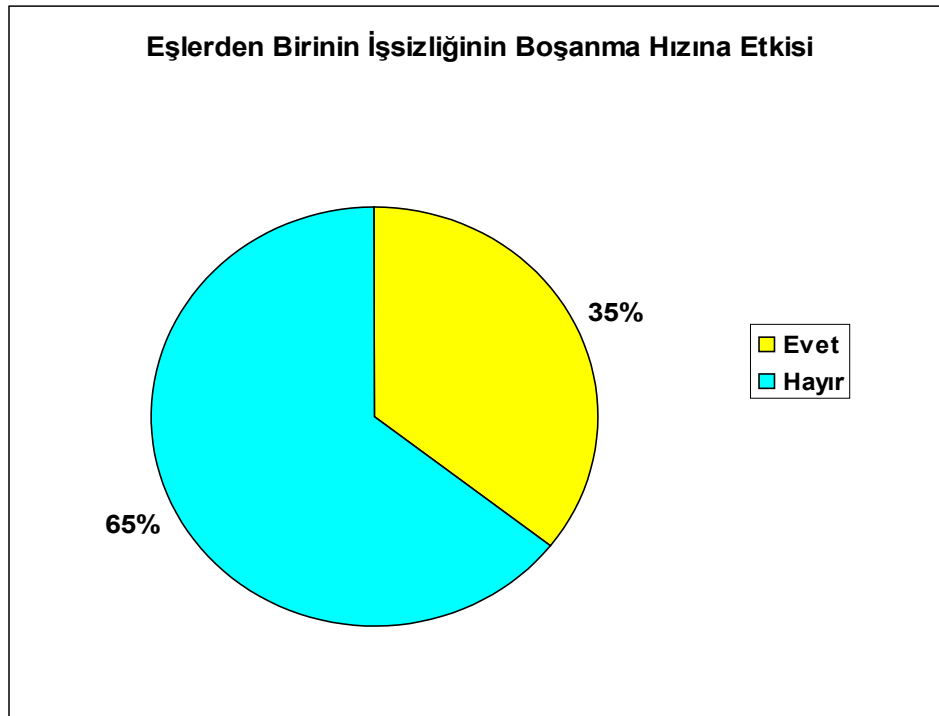

Araştırmaya Katılan Eşlerden Birinin İşsizliğinin Boşanma Hızına Etkisi

Araştırmaya katılanların yarısından fazlasının (%64.6) eşlerden birinin işsiz olmasının boşanma hızına etki etmeyeceği görülürken katılımcıların diğer kısmı ise (%35.4) eşlerden birinin işsiz olmasının boşanmayı hızlandıran etkenlerden biri olduğu görülmüştür.

Tablo 5.18. Araştırmaya Katılan Eşlerden Birinin İşsizliğinin Boşanma Hızına Etkisi

İşsizlik	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	177	35.4	35.4	35.4
Hayır	323	64.6	64.6	100.0
Total	500	100.0	100.0	

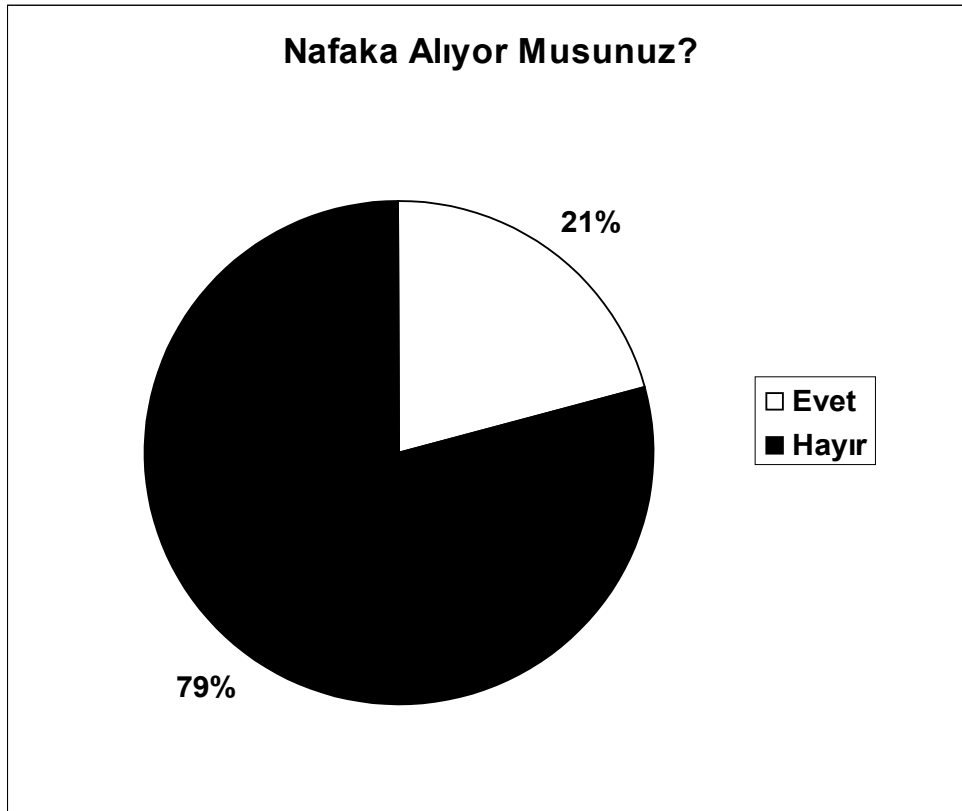
Şekil. 5.18. Katılımcıların Eşlerden Birinin İşsizliğinin Boşanma Hızına Etkisinin Grafikselleştirilmesi

Araştırmaya Katılanların Nafaka Alma Durumu

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu (%79.3) eşlerinden boşandıktan sonra nafaka almadığı görülürken geriye kalan kısım ise (%20.7) nafaka aldığı görülmüştür.

Tablo 5.19. Araştırmaya Katılan Bireylerin Nafaka Alma Durumu

Nafaka	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	103	20.7	20.7	20.7
Hayır	397	79.3	79.3	100.0
Total	500	100.0	100.0	

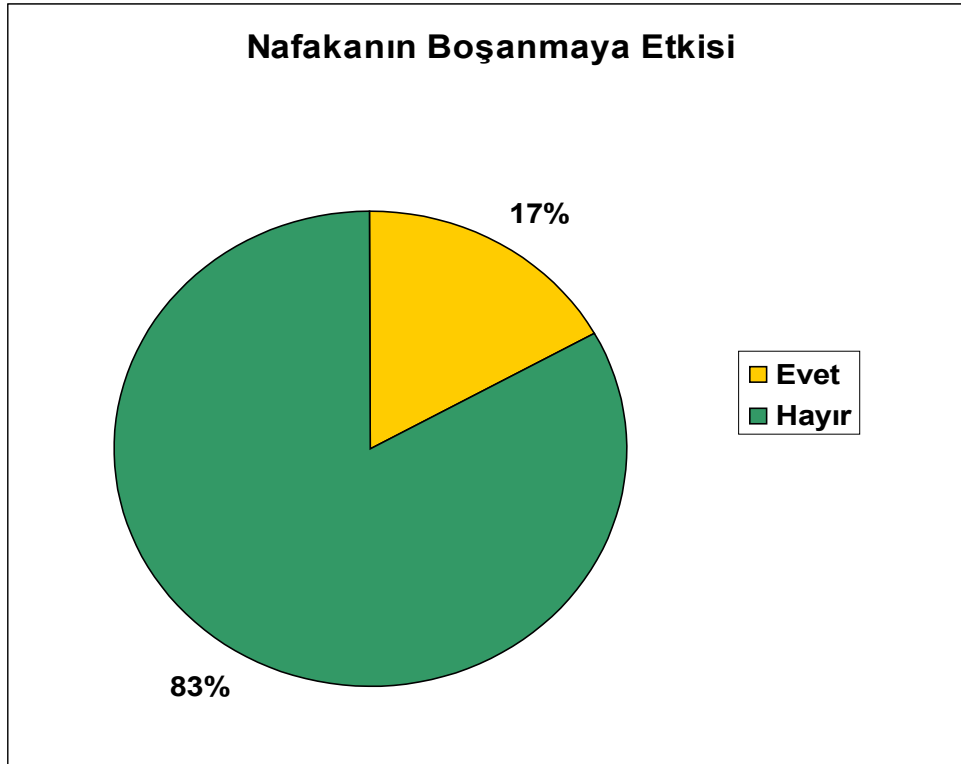
Şekil. 5.19. Katılımcıların Nafaka Alma Durumunun Grafikselsel Gösterimi

Araştırmaya Katılanların Boşanma Kararında Nafakanın Etkisi

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun (%83.1) eşlerinin nafaka ödeyebilecek durumda olmasının boşanma kararına etkisinin olmayacağı görülürken azınlıkta kalan diğer kesim ise (%16.9) eşlerinin nafaka ödeyebilecek durumda olmasının boşanma kararına etkisi olacağı görülmüştür.

Tablo 5.20. Araştırmaya Katılanların Boşanma Kararında Nafakanın Etkisi

Nafaka	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	84	16.9	16.9	16.9
Hayır	416	83.1	83.1	100.0
Total	500	100.0	100.0	

Şekil. 5.20. Katılımcıların Boşanma Kararında Nafakanın Etkisinin Grafikselleştirilmesi

5.2.ANALİZ SONUÇLARI

Birinci Hipotez: Boşanma Daha Çok İlk ve Orta Düzeyde Eğitim Görmüş Bireylerde Söz Konu İken Yüksek Eğitim Görmüş Bireylerin Boşanma Oranı Daha Düşüktür.

Tablo 5.21. Eğitim Durumu ve Çalışma Sebebinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu

Öğrenim Durumu		Sebepleriniz					Total
		Evin Geçimini Sağlamak	Ekonomik Güvence Elde Etmek	Özgürce Harcama Yapmak	Bireysel Huzur	Hiçbiri	
İlkokul	Kişi	30	30	18	30	29	137
	Yüzde	%30.6	%20.5	%28.1	%27.0	%35.8	%27.4
Ortaokul	Kişi	33	29	17	23	18	120
	Yüzde	%33.7	%19.9	%26.6	%20.7	%22.2	%24.0
Lise	Kişi	29	51	17	41	29	167
	Yüzde	%29.6	%34.9	%26.6	%36.9	%35.8	%33.4
Üniversite	Kişi	0	36	12	17	5	70
	Yüzde	%0	%24.7	%18.8	%15.3	%6.2	%14.0
Master	Kişi	6	0	0	0	0	6
	Yüzde	%6.1	%0	%0	%0	%0	%1.2
Total	Kişi	98	146	64	111	81	500
	Yüzde	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda oluşturulan Tablo 5.21. incelendiğinde ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim görmüş bireylerde (%84.8) gibi büyük bir oranda boşanma görülürken üniversite ve master düzeyinde eğitim görmüş bireylerin sadece (%15.2)'sinin boşandığı görülmektedir.

İkinci Hipotez: Bayanların Boşanma Kararı Almasında Gelir Düzeyi Etkilidir

Tablo 5.22. Cinsiyet ve Gelir Düzeyi Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu

		Gelir Düzeyi		
Cinsiyet		Evet	Hayır	Total
Bayan	Kişi	155	145	300
	Yüzde	%65.4	%55.1	%60.0
Bay	Kişi	82	118	200
	Yüzde	%34.6	%44.9	%40.0
Total	Kişi	237	263	500
	Yüzde	%100.0	%100.0	%100.0

Tablo 5.22. analiz edildiğinde bayanların büyük bir kısmı (%65.4) gelir düzeyini boşanmaya sebep olarak görürken araştırmaya katılan bayların az bir kısmı (%34.6) boşanmaya sebep olarak görmekte oldukları anlaşılmaktadır.

Üçüncü Hipotez: Evli (2. Evliliğini Yapmış) Bireylerin İş Hayatına Girmesindeki En Büyük Etken Ekonomik Güvence Elde Etmektir.

Tablo 5.23. Medeni Durum ve Çalışma Sebebinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu

Medeni Durum	Sebepleriniz					Total
	Evin Geçimini Sağlamak	Ekonomik Güvence Elde Etmek	Özgürce Harcama Yapmak	Bireysel Huzur	Hiçbiri	
Evli	40	77	23	53	17	210
	%40.8	%52.7	%35.9	%47.7	%21.0	%42.0
Boşanmış	58	69	41	58	64	290
	%59.2	%47.3	%64.1	%52.3	%79.0	%58.0
Total	98	146	64	111	81	500
	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0

Tablo 5.23. analiz edildiğinde evli (ikinci evliliğini yapmış) bireylerin çoğunluğu (%52.7) ekonomik güvence elde etmek amacıyla iş hayatına girdikleri görülmektedir. Halbuki boşanmış ve ikinci evliliğini yapmamış bireylerin (%47.3) özgürce harcama yapmak amacıyla iş hayatına girmiş oldukları gözükmemektedir.

Dördüncü Hipotez: Eğitim Düzeyi Yüksek Olan Bireylerin Gelir Seviyesi Boşanma Kararını Etkilemektedir

Tablo 5.24.Eğitim Durumu ve Gelir Seviyesinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu

		Gelir Düzeyi		Total
		Evet	Hayır	
İlkokul	Kişi	51	86	137
	Yüzde	%21.5	%32.7	%27.4
Ortaokul	Kişi	61	59	120
	Yüzde	%25.7	%22.4	%24.0
Lise	Kişi	94	73	167
	Yüzde	%39.7	%27.8	%33.4
Üniversite	Kişi	30	40	70
	Yüzde	%12.7	%15.2	%14.0
Master	Kişi	1	5	6
	Yüzde	%0.4	%1.9	%1.2
Total	Kişi	237	263	500
	Yüzde	%100.0	%100.0	%100.0

Tablo 5.24. analiz edildiğinde yüksek eğitim görmüş bireylerde gelir seviyesi boşanma kararında etkili olmadığı görülmektedir. Fakat ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim görmüş bireylerin boşanma kararının alınmasında gelir düzeyi daha çok etkindir. Bu durum hipotezimizin geçersiz olduğunu göstermektedir.

Beşinci Hipotez: Boşanma Daha Çok Genç Yaştaki Bireylerde Görünmektedir

Tablo 5.25. Katılımcıların Yaşı ve Çalışma Sebebinin Boşanma Kararını Etkileme Derecesi Çapraz Tablosu

Yaşınız		Sebepleriniz					Total
		Evin Geçimini Sağlamak	Ekonomik Güvence Elde Etmek	Özgürce Harcama Yapmak	Bireysel Huzur	Hiçbiri	
0–24	Kişi	5	23	11	21	12	72
	Yüzde	%5.1	%15.8	%17.2	%18.9	%14.8	%14.4
25–31	Kişi	24	59	18	48	46	195
	Yüzde	%24.5	%40.4	%28.1	%43.2	%56.8	%39.0
32–38	Kişi	45	29	24	42	12	152
	Yüzde	%45.9	%19.9	%37.5	%37.8	%14.8	%30.4
39–45	Kişi	18	29	11	0	5	63
	Yüzde	%18.4	%19.9	%17.2	%0	%6.2	%12.6
46+	Kişi	6	6	0	0	6	18
	Yüzde	%6.1	%4.1	%0	%0	%7.4	%3.6
Total	Kişi	98	146	64	111	81	500
	Yüzde	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0	%100.0

Tablo 5.25. analiz edildiğinde boşanan bireylerin büyük bir kısmının 30 yaş altı denilen genç yaş grubundan olduğu tespit edilmiştir. Ankete katılan boşanmış genç bireylerin (otuz bir yaş altı) çalışma sebepleri incelendiğinde bunların daha çok bireysel huzur (%62.1) elde etmek amacıyla çalışmak istedikleri görülmektedir. Hâlbuki aile kurumunun devamı için eşlerin bireysel huzur elde etmek amacıyla para kazanmasından ziyade ailenin geçimini sağlamak amacıyla çalışıp şahsi menfaatlerini ikinci plana atmaları bu kurumun devamı için daha rasyoneldir. Bu analiz neticesinde genç yaştaki eşlerin bireysel huzur elde etme arzuları boşanmayı artırmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İçinde yaşadığımız toplumun temel dayanağı olan aile, insanların birlikte yaşamak üzere bir araya geldikleri toplulukların en küçüğü ve eskisidir. İnsanoğlunun dünyaya gözünü açtığı anda kendisini içinde bulduğu ve ilişkiye geçtiği ilk toplumsal birim ailedir. İnsanlar bu birim içerisinde yaşamlarını başlatır ve sürdürürler. Bilhassa kişinin topluma kazandırılmasında ve hazırlanmasında ailenin yadsınamaz bir önemi olduğu muhakkaktır. Bu bakımdan aile yaşamı ve bu yaşamda yer alanların davranış ve ilişkileri ne kadar sağlıklı ve düzenli olursa onların topluma kazandıracakları bireylerde o kadar sağlıklı ve yararlı kişiler olurlar. Böyle ailelerde yetişen bireylerin yarının sağlıklı ailelerini meydana getireceğinin düşünerek bugünün ailelerini daha sağlıklı bir işleve kavuşması için gereken gayretlerin gösterilmesi gerekir.

Sanayileşme ve buna bağlı olarak gelişen kentleşme ve ekonomik değişimler aile yapısında da önemli farklılıklar meydana getirmiştir. Aile, bu süreçte birkaç kuşağın bir arada yaşadığı, işletme temelli, ataerkil özellikler sergileyen ve geleneksel davranış örüntüleriyle bütünleşmiş yapısından, hane halkının anne-baba ve çocuklardan oluştuğu, iş ve Özel yaşamın ayrılaştığı, eşlerin karşılıklı istek ve kararlarıyla kurulan ve yürütülen bir birime dönüşmüştür.

Toplumsal değişim aynı zamanda evlilik anlayışının ve dolayısıyla evlilik standartlarının yükselmesine ve evlilik içinde iletişim ve doyumun daha fazla talep edilmesine neden olmuştur. Evlilik sürecinde eşler arasındaki iletişim ve etkileşim alanları sınırlandığında ve evlilikten beklentiler, ailenin görev ve sorumlulukları ile örtüşmediğinde eşler, tercihlerini evlilik dışında kalacak şekilde kullanarak, evliliğe son vermektedirler. Aile, toplumların çekirdeğini oluşturan bir kurum olmasından dolayı sağlıklı ilişkilerin yaşandığı ve sağlıklı bireylerin yetiştirildiği ailelerin kurulması çok büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmamızda Gaziantep ilimizde de artış gösteren boşanmalarda ekonomik sebeplerin rolünü ve etkilerini analiz etmeye gayret gösterdik. Boşanmalar üzerinde ekonomik etkenlerin nasıl bir rol oynadığını tespit etmeye çalıştık.

Çalışmamızda çoktan seçmeli sorularla boşanan bireylerle yapılan anket çalışmasında elde ettiğimiz sonuçlarla Gaziantep'te ki boşanmalardaki etkenlerden ekonominin yerini incelemeye çalıştık.

Son olarak Gaziantep de meydana gelen boşanma davalarının sayısı nicel olarak incelendiğinde Gaziantep'te boşanmaların azımsanmayacak boyutlarda olduğunu görmekteyiz. Gaziantep aile mahkemesinden aldığımız bilgilere göre Gaziantep'te ayda yaklaşık olarak 200 ile 250 arasında boşanma davaları açılmakta ve bunların yaklaşık 150 tanesinin karara bağlanıldığını ifade etmektedirler. Yani Gaziantep'te bir yılda 1600 ile 2000 tane boşanma meydana gelmektedir.

Boşanmaların belki en büyük maliyetlerine çocukların maruz kaldıklarını ifade etmek gerekir. Toplumumuzun yarınları olan çocuklarımızın sağlıklı bireyler olmasının en önemli vesilesi anne ve babasından gördüğü şefkat ve onlardan aldığı eğitimidir.

KAYNAKLAR

- Akıntürk, T. (2004). *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku*, Cilt.II, İstanbul, ss.5.
- Alp A.(2007). *Yeni Çalışma Biçimleri Ve Değişen Aile Yapısı Bağlamında Çalışan Kadınlar*, T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı İnsan Kaynakları Ve Endüstri İlişkileri Programı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, İzmir
- Amin, S. (2000). *Değişim Halindeki Dünya Sistemi*, Çev., Fikret Başkaya, Özgür Üniversite Yayınları, Ankara.
- Ansal, H. (1996). *Teknolojik Gelişmelerin Sanayide Kadın İstihdamına Etkileri*, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1996.
- Antalya, G. (2003). *Miras Hukuku*, İstanbul, s.71.
- Ardıç, O. (2002). *Medeni Hukuk*, Ankara, s.302.
- Arıkan, Ç. (1992). *Yoksullukta Ve Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*, Ankara.
- Arıkan, Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu, Ankara.
- Arslan, İ. ve Yapraklı, S. (2007). *Serbest Bölgelerin Ekonomik Etkileri: Gaziantep Serbest Bölgesi'nin Etkilerine İlişkin Bir Saha Araştırması*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6(2): 94-100.
- Artun, E. (1995), “*Ozandan Aşığa Halk Şiiri Geleneğinin Kültür Kaynakları*”, İçel Kültürü.
- Artun, E. (1996), *Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği ve Aşık Feymani*, Adana, Hakan Ofset.
- Artun, E. (2003). *Küreselleşmenin Geleneksel Türk Halk Kültürüne Etkisi*, Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Atakan, A. S. (1987). *Boşanma Sürecinde Yaşanan Evreler*, Psikoloji Dergisi, Cilt:6, Sayı:21.
- Atay, T. (2004). *Din Hayattan Çıkar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Aydın, M. A. (1985). *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, M.Ü. Yayınları, İstanbul.
- Aydoğan, F. (2004), *Medya ve Popüler Kültür*, MediaCat Akademi Yayınları, İstanbul.

- Aytaç, S. (2001), *Çift Kariyerli Esler ve Çalışma Yaşamındaki Yeri*, Ezgi Kitapevi Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1996), “*Bir Dil Konferansı*”, Milli Eğitim, Ankara.
- Başpınar M. (2008). *Boşanmanın Mali Sonuçları Ve Özellikle Maddi Ve Manevi Tazminat*, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bauman, Z. (1999). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2000). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bilmen, Ö. N. (1970). *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, İstanbul.
- Büyüknalbant T. (2009). *İktisadi Açıdan Kadın İşgücü İstihdamı Ve Sorunları: Kayseri Örneği* T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Şubat Kayseri
- Büyüksulu, A. R. (2000), “*Küreselleşmenin Sosyal ve Kültürel Hayata Etkisi*”, Editör: Veysel Bozkurt, Küreselleşmenin İnsani Yüzü, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Ceylan, E. (2006). *Türk ve İsviçre Hukukunda Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, İstanbul
- Coşkun, İ. (2005). “*Küreselleşme ve Ulus Devlet*”, I. Türk Dünyası Sosyologlar Kurultayı, 25-27 Kasım, Kocaeli.
- Çakın, A. (2007). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma*, Ankara, ss.7.
- Çakır, İ. E. (2010). *16. Yüzyılda Ayntab Şhrinde Ailenin Demografik Yapısı (1539-1576)*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 9(1): 1-17.
- Çandarlı, Z. ve Berki, O. F. (1949). *Medeni Kanun ve Devletler Hususi Hukukunda Boşanma-Ayrılık ve Buna Müstedair Yargıtay Kararları*, Ankara, ss.3.
- Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Dalgın, N. (2001). *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, Etüt Yayınları, İstanbul.
- Demirbilek S.(2005). *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*, Legal Yayıncılık, İzmir, 2005, s.175
- Doltas, D. (1992), *Batıdaki Feminist Kuramlar ve 1980 Sonrası Türk Feminizmi*, Türkiye’de Kadın Olgusu, İstanbul.
- Döndüren, H. (1995). *Delilleriyle Aile İlmihali*, Erkam Yayınları, İstanbul.
- Dura, C. (2002). *Hayriye Atik; Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye*, Literatür Yayınları, İstanbul 2002.
- Dural, M., Öğüz, T. ve Gümüş, M. A. (2005). *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, İstanbul.

- Erbay, Y. (1997). “*Kavram Olarak Küreselleşme*”, Milli Kültürler ve Küreselleşme, Prof. Dr. Erol Güngör’ün Hatırasına Tebliğler ve Tartışmalar, Türk Yurdu Yayınları, Konya.
- Erdek, E. (2004). *Psikiyatrik Yardım Talebi Olanlar İle, Yardım Talebi Olmayan ve Boşanma Aşamasında Olan Çiftlerde; Çift Uyumu, Problem Çözme Becerisi, Boyun Eğici Davranış, Öfke Tutumu Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması*, Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Erdem, M. (2007). *Türk Eğitim Sistemi. Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri*. Pegem A Yayıncılık.
- Erdoğan, H. (1988). *Boşanma ile İlgili Olarak Medeni Kanunumuzda Yapılan Son Değişiklikler*, Sayı:3, Haziran.
- Ergün, Z. (2004). *Boşanma*, 2. Baskı, Ankara.
- Erkan, H. (1991). *Ekonomi Sosyolojisi*, Alper Matbaası, İzmir, 1991.
- Ersöz-Günidi, A. (1999). *Cinsiyet Rollerine ilişkin Beklenti, Tutum, Davranışlar ve Esler Arası Sorumluluk Paylaşımı (Kamuda Çalışan Yönetici Kadınları Örneği)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2303, Ankara
- Ertekin E., Demirkan S. Y., Şen B. R., Sezgin Ö, Turgut A. M. ve Şehitoğlu N. (2009). *Boşanma Nedenleri Araştırması*, T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Mart, Ankara.
- Eten, G. (2004). *21.y.y.da Aile Kavramı ve TMK Çerçevesinde Değerlendirme*. Eurojuris Yayınları, İstanbul.
- Feyzioğlu, F. N., Özakman, H. C. ve Sarıal, M. E. (1986). *Aile Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul, ss.244.
- Gaziantep Sanayi Odası (GSO). (2003). *İstatistiklerle Gaziantep*.
- Gaziantep Ticaret Odası (GTO). (2006). *2006 Rakamlarla Gaziantep*. GTO Yayın No.2006/1.
- Gaziantep Ticaret Odası (GTO). (2009). *2009 Rakamlarla Gaziantep*. GTO Yayın No.2009/3
- Gaziantep Türkiye İhracatında 6. Sırada. (2010). *Ortadoğu Business*. Kasım-Aralık 2010. s.10.
- Giddens A. (2000). *Sosyoloji*, Yay. Haz.: Hüseyin ÖZEL / Cemil GÜZEL, Ayraç Yayınevi, Ankara,
- Giddens, A. (1993). *Sosyoloji Eleştirel Bir Yaklaşım*. Çev: R. Esengün ve İ. Öğretir, İhtar Yayınları.

- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*, Çev., Ersin Kuşdil, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, Çev: Osman Akınhay, Alfa Yayınları, İstanbul
- Gökçe, B. (1996). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumları*, Savaş Yayınevi, Ankara
- Günay, U. (1999), "Osmanlı İmparatorluğu ve Türk Halk Kültürü", Osmanlı Kültür ve Sanat C.9. Ankara, Yeni Türkiye Yayınları.
- Güriz, A. (1997), *Feminizm, Postmodernizm ve Hukuk*, Ankara.
- Gürsoy, K. T. (1977) *Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerinde En Yeni Eğilimler*, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı:1925–1975, Cilt II, Ankara, ss.1.
- Güzelcik, Ebru (1999). *Küreselleşme ve İşletmelerde Değişen Kurum İmajı*, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Hatemi, H. ve Serozan, R. (1993). *Aile Hukuku*, İstanbul.
- Haviland, W. A. (2002). *Kültürel Antropoloji*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Held, D. (1995), "Ulus Devletin Çöküşü", Editörler: S. Hall ve M. Jacques, Yeni Zamanlar, Çev., Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Helvacı, S. (2002). *İsviçre ve Türk Hukukunda Boşanma Sebepleri*, Cilt II, İstanbul, s.1156.
- Hirst, P. ve Thompson G. (2006). *Küreselleşme: Gerekli Bir Mit mi?*, Editör :Kudret Bülbül, Küreselleşme Okumaları, Çev: Nasuh Uslu, Kadim Yayınları, Ankara.
- ILO. (2003). *Global Report-2003, Time for Equality at Works* ss.47
- IşığI çok, Ö. (2002) *Nuran Bayram; Selver Yıldız ve Diğerleri; Çağdaş Sanayi Merkezlerinde Kadın işgücününün Konumu: Bursa Örneği*, Türkiye işveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) Yayınları No: 219, Ankara 2002.
- İnal N. (1992). *Uygulamada Boşanma Davaları*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- İnal, N. (2004). *Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açıklamalı Aile Mahkemeleri Davaları*, Ankara, s.95.
- Kafesoğlu, İ. (1991), *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan, Aile, Kültür*, İstanbul 1990, Remzi Kitabevi Yayını.
- Kandil, S. (2006). *Türk Hukukunda Terk Sebebiyle Boşanma*, Ankara.
- Kandiyoti, D. (1984). *Aile Yapısındaki Değişme ve Süreklilik: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. Türkiye'de Ailenin Değişimi TSBD Yayınları, Ankara.

- Karaman, H. (2005). *Ana Hatlarıyla İslam Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Karataş, A. (2006). *Türkiye’de Kadın İşgücünün Durumu: Denizli Tekstil Sektöründe Kadın İşgücü Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Kaya, T. (2009). *İstanbul’da Yaşayan Boşanmış Kadın Ve Erkeklerin Boşanma Deneyimleri*, T.C. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı Antropoloji Yüksek Lisansı Tezi, İstanbul.
- Kızılcelik, S. (2004). *Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası*, Anı Yayıncılık, Ankara
- Kocacık, F. (2003), *Toplum Bilim Ders Notları*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- Kongar, E. (1997). *Türkiye’de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri*
- Kongar, E. (1969). *İzmir’de Şehirsel Ailenin Bazı Nitelikleri*, Hacettepe Üniversitesi Teksir, Ankara
- Kongar, E. (1997), “*Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür*”
- Koray, M., Demirbilek S. ve Demirbilek T.(1999). *Gıda İşkolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği*, T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara
- Kottak C. P. (2002). *Antropoloji*, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2002, s.395.
- Köksal, Ş. ve Beşirli, H. (2009). “*Küreselleşen Kitle Kültürü (Popüler Kültür) Milli Kimliklerin ve Kültürlerin Yerini Alabilir Mi?*” Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı;178, Şubat.
- Köprülü, B. ve Kaneti, S. (1986). *Aile Hukuku*, İstanbul
- Kurşuncu, B. A.(2007). *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.7.
- Mahiroğulları, A. “*Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi*”, 2009
- Malinowski, B. (1990). *İnsan ve Kültür*, Çev., M. Fatih Gümüş, Verso Yayınları, Ankara.
- MEB, (2009). *Milli Eğitim İstatistikleri 2009-2010*. Resmi İstatistik Programı. Ankara. ss. 44-45.
- MEB, (2010). *Gaziantep İl MEM 2010-2014 Stratejik Planı*. ss. 11-13.
- Oktay, A. (1993). *Türkiye’de Popüler Kültür*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Ozankaya, Ö. (1999) *Sosyoloji*, Doğan Yayıncılık, Ankara

- Önel, N..(2006). *İş-Aile Çatışmasının Çalışan Kadının Aile İçi İlişkileri Üzerine Etkileri*
T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi Enstitü
Anabilim Dalı : Sosyoloji Eylül, Sakarya
- Özbey, F. R. (2004). “*Kadın Hakları ve Ekonomiye Yansımaları*”, Çanakkale On Sekiz
Mart Üniversitesi I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Haziran
- Özdemir, N. (2003). *Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşılabilir Boşanma*, İstanbul, ss.4.
- Öztan, B. (2003). *Türk Medeni Kanununa Göre Evliliği Sona Erdiren Sebepler,
Özellikle Boşanma*, Ankara, s.718.
- Öztürk, Ö. (2010). *Genel Boşanma Sebepleri*, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, Yüksek Lisans
Tezi, İstanbul.
- Öztürkmen, A. (1998), *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özüğür, A. İ. (2006). *Evlilik Birliğini Sona Erdiren Nedenler Boşanma, Ayrılık ve
Evlencenin İptali Davaları, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama
Usulleri*, Ankara.
- Pekdoğan, C. (1999). *Gaziantep Ticaret Odası’nın 100 Yılı 1898-1998*. GTO Kültür
Yayınları 99/3. Gaziantep.
- Rakişeva, B. (2005). “*Küreselleşme: Yeni Perspektifler, Riskler ve Sorunlar*”, I. Türk
Dünyası Sosyologlar Kurultayı, 25-27 Kasım, Kocaeli.
- Sarıbay, A. Y. (2004). *Kültürel Bir Olgu Olarak Globalleşme*
- Saymen, F. H. ve Elbir, H. K. (1960). *Türk Medeni Hukuku*, 2. Baskı, İstanbul, s.239.
- Sencer, M. (1983). *Türkiye’de Çocuk ve Aile*. Cumhuriyet Dönemi Türkiye
Ansiklopedisi, Cilt: 5, İstanbul.
- Sezal, İ. (1996). *Aile Nedir?*. Başbakanlık Yayınevi, Ankara
- Smith, A. (2002), *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, Çev., Derya Kömürcü, Everest
Yayınları, İstanbul
- Söylemez, A., Elmas A. G., Özgen L., Kalaycıoğlu S., Çakar G. E. (2009). *Gaziantep
Sanayisi ve Dinamikleri. Türkiye Ekonomi Kurumu. Gaziantep Sanayinde İhracat,
Finansman ve İstihdam Sorunları Kongresi*. İmaj Yayın Evi. Ankara. s. 39.
- Sucu, İ. (2007). *Boşanmış Kadınların Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrası
Toplumsal Kabulleri (Sakarya İli Örneği)*, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Haziran, Sakarya.
- T.C. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü. (2008). *Gaziantep İl Çevre
Durum Raporu*.

- Tan, M.(2000) *Yıldız Ecevit; Serpil Sançar Üşür; Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yasamı ve Siyaset*, TÜSİAD Yayını, İstanbul 2000.
- Tatlıgil, F. (2005) *Gaziantep Kentinin Geleneksel Konut Dokusunun Ve Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,
- Tekeoğlu, M. ve Ildırar, M. (2009). *Küreselleşme Sürecinde Kent Ekonomileri: Gaziantep Örneği. Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları*. İmaj Yayınevi.ss.150-151.
- Tekinay, S. S. (1990). *Türk Aile Hukuku*, 7. Baskı, İstanbul, ss.116.
- Tezcan, M. (2007). *Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü, Bugünü Geleceği*
- Turan Ş. (1990). *Türk Kültür Tarihi*, Ankara, Bilgi Yayınevi
- Turan,O. (1971). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul.
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri*, Marmara Üniversitesi, İFAV Yayınları,İstanbul.
- Tutumlu, M. A. (2002). *Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları*, Ankara, s.261.
- Türkkahraman, M., Şahin, K. ve Fidan, S. (2009). *Türkiye’de Kültürel Küreselleşme Ve Yansımaları*
- Velidedeoğlu, H. V.(1965). *Türk Medeni Hukuku, Cilt.II, Aile Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul,s.183.
- Yalçınkaya, N. ve Kaleli Ş. (1988). *Boşanma Hukuku*, Cilt. I,Ankara, ss.12.
- Yalom, M. (2002). *Evlü Kadının Tarihi*, Çitlembik Yayınları, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y. (1995), *Değişen Teknoloji ve Aileye Etkisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Yıldırım, D.(1998). “*Sözlü Kültür ve Folklor ve Folklor Kavramı Üzerine Düşünceler*”, Türk Bitiği, Ankara, Akçağ Yayınları
- Yıldırım, M. ve Örnek, İ. (2009). *Walt Whitman Rostow’un Kalkınma Aşamaları Yaklaşımına Göre Gaziantep Ekonomisinin İncelenmesi. Gaziantep Sanayinde İhracat, Finansman ve İstihdam Sorunları*. İmaj Yayın Evi. Ankara. ss. 66-80.
- Yüksel, M. (2003), *Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri*, Beta Basım, İstanbul.
- Zevkliler A., Acabey, M. B. ve Gökyayla, K. E. (2000). *Medeni Hukuk (Giriş-Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku-Aile Hukuku)*, 6. Baskı, Ankara.

İnternet Kaynakları

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) (2009),

[http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?](http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2253&yayinid=2096)

[dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2253&yayinid=2096](http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/yaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2253&yayinid=2096) (11.05.2011).

Gaziantep Sanayi Odası (GSO), <http://www.gso.org.tr/Content/?gsoSyfID=168> ,

19.05.2011

Gaziantep Ticaret Odası (GTO), [http://www.gto.org.tr/icerik.asp?](http://www.gto.org.tr/icerik.asp?sayfa=SosyalveKulturelYapi)

[sayfa=SosyalveKulturelYapi](http://www.gto.org.tr/icerik.asp?sayfa=SosyalveKulturelYapi) , 19.05.2011

www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/divorce.htm, 19.05.2011

www.gaziantep.com/tr, 16.05.2011

www.gaziantep.net/mutfak/, 19.05.2011

www.gaziantepkulturturizm.gov.tr, 25.04.2011

www.gaziantepililerdernegi.org, 25.04.2011

www.gaziantepsaglik.gov.tr, 14.05.2011

www.kgm.gov.tr, 16.05.2011

www.sabah.com.tr, 14.05.2011 F

www.tim.org.tr, 23.05.2011

www.tuik.gov.tr, 04.01.2011

EKLER**EK 1.ANKET SORULARI**

(Durumunuzu belirten sorunun altındaki kutucuğun ( ) içine X işareti koyunuz)

1-Yaşınız

0-24	25-31	32-38	39-45	46-+

2- Doğum yeriniz?

Gaziantep	Diğer

3- Öğrenim durumunuz?

İlk	Orta	Lise	Üniversite	Master

4- Cinsiyetiniz?

Kadın	Erkek

5- Medeni Durumunuz?

Evli	Boşanmış

6- Herhangi bir işte çalışıyormusunuz?

Evet	Hayır

7- Kaç yıldır bu işte çalışıyorsunuz?

0-3	4-7	8-13	12-15	15-

8- Eski eşinizle evlenmeden önce herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?

a) Evet   b) Hayır

9-Evlendikten sonra iş hayatınızda değişiklik oldu mu?

a) Evet   b) Hayır

10-Evliliğinizin iş hayatına nasıl bir etkisi oldu?

a) İşi Bıraktım   b) İşi Bırakmadım
c) Kısa bir süre çalışmayı bıraktım   d)Diğer

11-Çalışma hayatına ilk olarak ne zaman atıldınız?

a) Şimdiye kadar hiç çalışmadım   b) Evlenmeden önce
c) Evlendikten sonra   d) Boşandıktan sonra
e) Diğer

12-Çalıştığınız işte çalışma sebepleriniz nelerdir?

- a) Evin geçimini sağlamak   b)Ekonomik güvence elde etmek
c) Özgürce harcama yapabilmek   d) Bireysel huzur ve sosyal statü kazanmak
e) Hiçbiri

13-Eski eşinizle evlenmenizde en önemli etken nedir.

- a) Ekonomik gücü   b) İyi bir sosyal çevreye dâhil olması
c) Dini yaşayış   d) Sosyal statü ve kariyer
e) Âşık olmam

14- Eski eşiniz evlenmeden önce çalışıyor muydu?

- a) Evet   b) Hayır

15-Eski eşinizin işi hakkında herhangi bir bilgiye sahip miydiniz?

- a) Evet   b) Hayır

16-Evliliğinizin ilk yılları ile boşandığınız dönem arasında ekonomik açıdan bir farklılık var mı?

- a)Evlenmeden önce ekonomik durumum daha iyiydi   b)Evlilik yıllarında ekonomik durumum daha kötüydü
c) Hayır, hiçbir farklılık yok

17-Sizce eşlerin gelir durumu boşanmayı hızlandıran etkilere midir?

- a) Evet   b) Hayır

18-Sizce eşlerden birinin işsiz olması boşanmayı hızlandıran etkilere midir?

- a) Evet   b) Hayır

19-Boşandığınız eşinizden nafaka alıyor musunuz?

- a) Evet   b) Hayır

20-Eski eşinizin nafaka ödeyebilecek durumda olması boşanma kararınızı etkiledi mi?

- a) Evet   b) Hayır

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Yılmaz 1987 yılında Elazığ'da doğdu. Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldu. 2010'da Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat ABD'de yüksek lisansa başladı. Mehmet Yılmaz'ın Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansında "Bölgesel Sorun Bağlamında Boşanma Olgusu Gaziantep İli Üzerinde Bir Uygulama" adlı makalesi yayımlanmıştır.

VITAE

Mehmet Yılmaz was born in Elazığ in 1987. He graduated from Faculty of Economic and Administrative Sciences, the Department of Economy at Gaziantep University in 2009. He has started master program at Graduate School of Social Science, the Department of Economy at Gaziantep University in 2010. He has an article published in the International Conference On Regional Development about "In The Regional Problem Context, Divorcing Is An Application On The City Of Gaziantep".